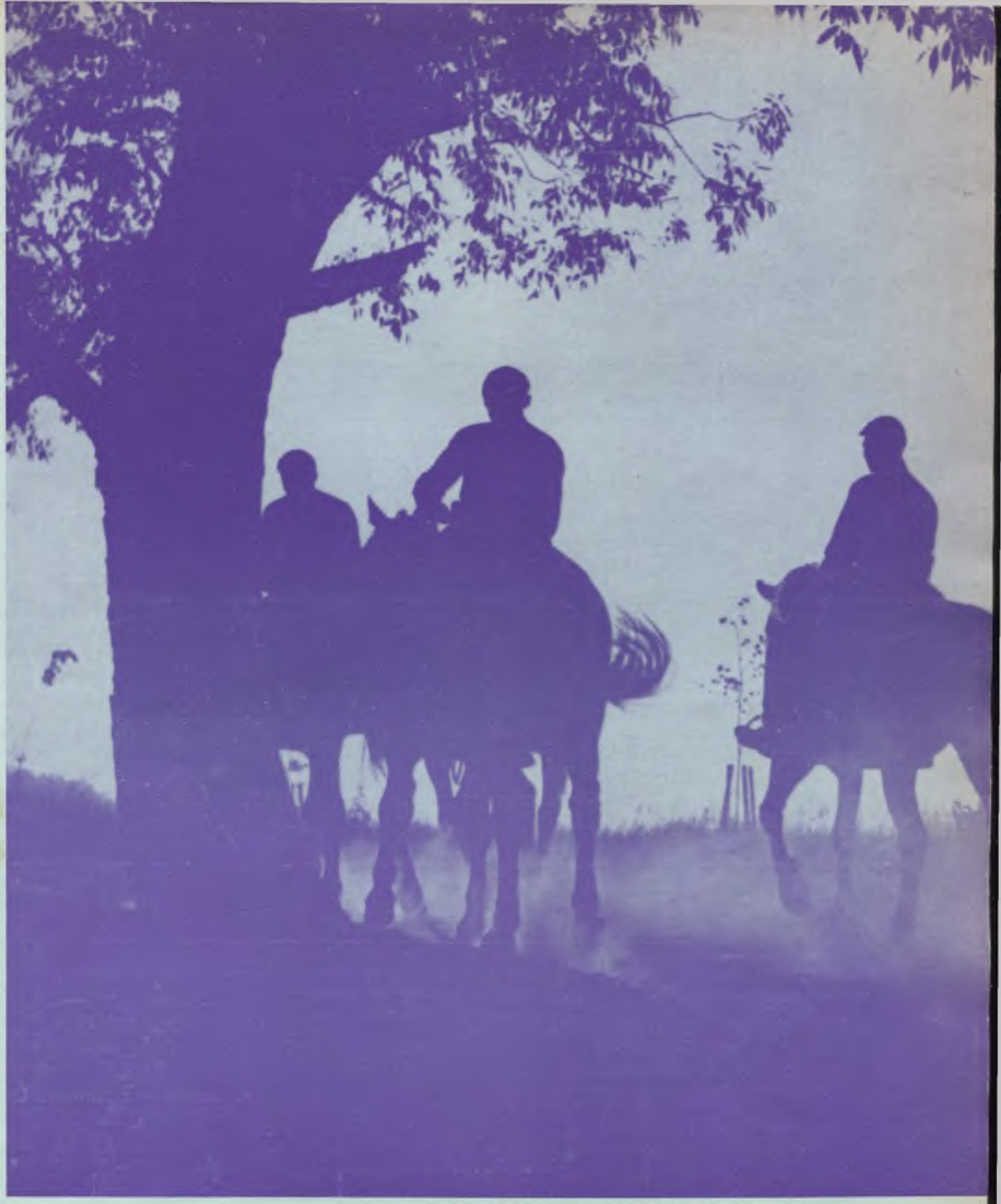

KARYS

1964 M.
KOVAS -MARCH
Nr. 3

KARYS

1964
Nr. 3 (1400)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis
Redaktoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas

Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas
•
Administratorius — Leonas Bileris
Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:
P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

V. Augustinas — Rytinis jojimas ..... Viršelis
Vydūnas — Švento žiburio šviesa 65
S. B. — Iš ginklavimo karininko atsiminimų 66
A. Česonis — Priešo kulka nedrįso jo liesti 70
J. Miškinis — Baltijos jūra padavimuose 73
P. Būtėnas — Gal praverstų?! 74
A. Budreckis — Sparnuota kavalerija 82
Tremties Trimitas 84
Šaulė Tremtyje 86
Karinės Žinios 88
Vytenis — Trečiojo Reicho žlugimas 89
P. Žilys — Apie V. Putną 90
M. M. Partijos kariai 91
K. M. J. Šarūnas — Vadinamieji Rytai 92
Kronika 95

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... A. REKLAITIS
Cleveland ..... L. LEKNICKAS
Los Angeles ..... O. ŽADVYDAS
Philadelphia A. IMPULEVIČIUS
Rochester ..... P. SALADŽIUS
Toronto, Canada ..... VL. RUŠAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md. — M. Šimkus
Boston, Mass. — "Baltic Florists"
Brockton, Mass. — A. Mantautas
Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis
Chicago, Ill. — H. Naujoks, J. Karvelis, "Marginiai", K. Rožanskas, J. Virpša.
Chicago, Ill. — G. Šilingaitė
Detroit, Mich. — V. Perminas
Detroit, Mich. — S. Malinauskas
Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
Philadelphia, Pa. — A. Impulevičius
Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
Rochester, N. Y. — P. Saladžius
Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — J. Pleinys, Z. Orvidas
Toronto, Ont. — August. Kuolas, V. Rušas, P. Misevičius
Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew, Surrey

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas — 9 Cowper Street, St. Hilda, Vic.
A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia
P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.
M. Urbonas, 9 Sixth Ave., Woodville Gardens, So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB — Escuelas Prof. Salesianas Avda. Miranda, Boleita, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523768 7

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (1400) KOVAS - MARCH 1964

NUOŠIRDŪS VELYKINIAI SVEIKINIMAI IR LINKĖJIMAI MŪSŲ MIELIEMS SKAITYTOJAMS,

K A R Y S

ŠVENTO ŽIBURIO ŠVIESA

V Y D Ū N A S

O, tai tie svetimieji, kaip žiogai
apspito mylimą tėvynę mūsų!
Bet aš pašviesiu jiems Aušra
ir jie išnyks kaip sniegs nuo saulės!

Teisybė! Tai dabar aušros gadynė!
Kad Lietuvą aušros šviesoj matysi,
tikrai stebėdamos išvysi,
kokia garsi, graži, gyva
ji buvo ir lig šios dienos yra.
Didvyrių jos negalima
nei suskaityt. Ir praeityje buvo
pirmoji šio pasaulio žemė.
O jos kalba! Ak, miels žmogeli!
Labai toli ji pralenkia
turtingumu ir savo gražumu
visas kalbas pasaulio, net padangių-
Su ja nesusilygina nei viena!
O jau bereikalinga pasakot,
kaip Lietuva graži ir kaip galinga!
Nenoromis ją turi mylėti!

O tik pasiklausyki mano žodžių!
Ir sek mane, kur tik nueisiu!
Štai šviesiu į senovės glūdumus!
Manyk, kiek apmatyti galima,
tai buvo kitados tik Lietuva!
Gali dar šiandien rast visur vardų,
kurie grynai lietuviški!
Be to visi didieji medžiai
iš mūsų Lietuvos išaugo!
Kur žinomas koksnors didvyris,
tasai tikrai iš mūsų kilęs.
Visai neteisiai savinas kiti.
Pastačius juos, kur jų vieta,
veik mūsų plynė bus kita!
Aure ansai! Po jojo šakomis
visi augščiausieji pasaulio mokslai
bekrauna savo įvairius lizdus.
O klauskime, iš kur jis kilęs?
Reik prisižint, neaušinant burnos —
iš mūsų plynės, iš mūsų Lietuvos!
Tuojau parodysiu, kaip čia, kur stovi,
neturi nė jokios šaknies.

O kur tu? Ar nesiklausai manęs?
Didybės Lietuvos tau kitas
iš pamatų taip neišrodinės!

IŠ GINKLAVIMO KARININKO ATSIMINIMŲ

S. B.

LAIVELIU SKERSAI BALTIJĄ (1921 m.)

Karui pasibaigus, nežiūrint griežto draudimo, vokiečiai plačiai tebeprekiavo, žinoma slaptai, savo likusiais ginklais. 1921 m. jie pasiūlė Lietuvių Atstovybei Berlyne įsigyti 6 milijonus šovinių šautuvams. Slaptai išvežę iš Vokietijos būriniu motorlaiviu jie laikė juos Stockholmo laisvojo uosto zonoje. Pasiūlymas buvo priimtas ir aš buvau paskirtas tuos šovinius Švedijoje patikrinti ir priimti.

Iš Stockholmo turėjau plaukti su šoviniais skersai Baltijos jūrą į Liepoją. Motorlaivio įgulą sudarė kapitonas ir 4 vokiečių jūrininkai, visi buvę vokiečių laivyno karininkai. Buvo puiki saulėta diena ir laivas iš lėto slinko pirmyn tarp raudonojo granito scherų. Tik pavakaryje išplaukėme į atvirą jūrą. Staiga pakilo vėjas, bangos padidėjo ir netrukus užėjo didelė audra. Burės tuojau buvo nuleistos, kad vėtra neapverstų laivo. Audra vis stiprėjo. Teko sustabdyti ir motorą. Kapitonas pats atsistojo prie vairo, kad laikytų laivą atkreiptą prieš bangas. Audra siautė visą naktį. I laivo denį išeiti nebuvo galima, nes bangos ritosi per laivo viršų. Rytas, tačiau, prašvito gražus ir saulėtas. Vėjas visai nutilo, nors audros išjudinta jūra dar taip smarkiai bangavo, kad nei motoro, nei burių dar negalima buvo pavartoti. Mes plūduriavome taip visą dieną, gerokai iškrypdami iš numatyto kelio. Vakarop pakilo vėjelis ir mes, bures iškėlę, ramiai tęsėm kelionę. Iš ryto išvydom Liepoją, laimingai pasiekėme uostą, iškrovėme dėžes su šoviniais ir draugiškai atsisveikinome, užbaigę audringą, bet labai įdomią kelionę.

TIES VIŠTYČIU

Buvo sužinota, kad Prūsuose galima nesunkiai įsigyti šautuvų ir kulkosvaidžių, kuriuos vokiečiai po karo suslėpė. Jie dabar buvo įvairių prūsų organizacijų žinioje. Mūsų Tiekimo valdyba susidomėjo šiuo ginklų šaltiniu. Pirmiausia Virbalio muitinės viršininkui buvo pavesta susitarti su vok. vietine valdžia, muitininkais ir pasienio sargyba, kad jie nekliudytų ginklų pirkimo ir jų gabenimo per sieną. Tuo metu, 1921 m., vokiečių — lietuvių santykiai buvo geri ir visų sutikimas buvo lengvai gautas, tik įsipareigojome apie kiekvieną transportą juos laiku įspėti.

Artilerijos skyrius pasiuntė mane vykdyti tą operaciją. Turėjome aplankyti ginklų pirklius Gumbinėje ir Įsrutyje ir susitarti dėl kiekvieno transporto ginklų kiekio ir kainos. Po to susitardavome dėl tikslaus laiko ir vietos, kur vokiečiai pristatys prekes prie pasienio ir kur mūsų atsiųsti darbininkai skubiai perkraustys ginklus iš vokiečių sunkvežimių į mūsų vežimus. Prekes reikėjo nešte nešti per sieną, pakrauti ir nugabenti į Virbalį.

Vištyčio valščiaus viršaitis iš vakaro parūpindavo pastotes ir darbininkus, surinkdamas juos artimiausio ūkininko kieme. Mudu su muitinės viršininku būdavome čia pat ir laukdavome atvykstančio ginklų pardavėjo. Pastarasis atvykdavo asmeniškai patikrinti, ar mes esame pasiruošę ginklus priimti. Jam išvykus atgal, laukdavome pasirodant sunkvežimių su ginklais. Laukimas būdavo kiek įtemptas, laikas atrodė slenka taip lėtai. Staiga toli pasigirsdavo sunkvežimių ūžimas, ant kalnelio pamatydavome mašinų šviesas, slenkančias žemyn nuo kalno ir artyn prie sienos. Po penkiolikos minučių skuboto darbo ginklai jau būdavo mūsų pusėje, o vokiečių sunkvežimiai išnykdavo nakties tamsoje. Dar penkiolika minučių ir mūsų gurguolė judėdavo Virbalio link. Tą pačią naktį, dar tamsoje, brangias prekes pakraudavome į vagonus. Linksmai ir draugiškai atlikę naudingą darbą savo kraštui ginti, ūkininkai grįždavo į savo namus iki sekančio šaukimo.

SAULĖTOJE ITALIJOJE (1924 m.)

Lietuvos Atstovas Italijoje pranešė, kad esą galima geromis sąlygomis pirkti 50,000 angliškų šautuvų su 5 milijonais jiems šovinių. Tuos ginklus italai buvo gavę iš anglų karo pabaigoje, bet jais jau nebeteko jiems pasinaudoti, tai nutarė parduoti.

Du augšti Krašto Apsaugos ministerijos ir Valstybės Kontrolės pareigūnai išvyko į Romą pasirašyti sutartį. Man teko juos lydėti. Susitarta buvo greitai, bet kol sutarties formalumai buvo atliekami, turėjome laiko arčiau pažinti tą istorinį miestą, lankėme jo muzėjus, paveikslų galerijas ir žymias istorines vietas. Žinoma, apsilankėme ir Vatikane. Keliose salėse išrikiuotų turistų tarpe laukėme ir mes šv. Tėvo, kuris artėjo ir laimino atvykusius. Matyti, mūsų kontrolės direktoriaus ilga barzda atkreipė šv. Tėvo dėmesį. Jis sustojo ties mumis ir užklausė, iš kur esame. Sužinojęs, kad iš Lietuvos, pasakė,

kad būdamas nuncijum, lankėsi Kaune, ir kad Lietuvą gerai prisimenąs.

Tas pats barzdočius, sužinojęs, kad esu pirkęs lauktuvių savo šeimai karolius už 300 lirų (150 litų), labai pasipiktino. Ar nežinai, girdi, kad čia reikia mokėti derėtis, neleist save apgauti, kad esą, jeigu tai būtų valdiškas pirkimas, jis būtų privalėjęs padaryti man išskaitą. Kelioms dienoms praslinkus, buvome susirinkę pas Lietuvos atstovą svečiuose. Tasai "prityręs pirkėjas" išsiėmė iš kišenės eilę karolių, visai panašių į mano pirktus, ir papasakojo, kaip už juos gatvės pardavėjas buvo užsiprašęs 200 lirų, jis, gi, pasiūlė tik 30 ir, po ilgų derybų, nupirko juos už 50 lirų. Atstovas šyptelėjo, pasiūlė patikrinti abiejų pirkinių kokybę: padėjęs ant grindų mano pirktus karolius, stipriai užmynė juos batu, tačiau stiprūs kaip kaulas, tikriniai karoliai atlaikė smūgį. Užmynė tuos, pigiai nupirktus — kalkinius, — ir tie sutrupėjo į dulkes. Pono direktoriaus veidas ištyso, teko "gerą" prekę nurašyti į nuostolius. Sutartį pasirašius, "ponai" išvyko Lietuvon, o mūsų komisija, iš penkių žmonių, pradėjo priėmimo darbą.

Turėjome linksmų momentų, kol pripratome prie itališkų valgių. Kartą sėdime restorane visi komisijos nariai. Prie mėsos gauname salotų — savo rūšies pienių, italų labai mėgiamų:

— Kur tos žolės auga Lietuvoje, ponas leitenante?

— Patvoriais, ponas kapitone.

— Kas jas Lietuvoje valgo, ponas leitenante?

— Kiaulės, ponas kapitone, — kariškai, drausmingu balsu, atsako leitenantas.

Kitą kartą gauname pietums kaž ką užkepto tešloje. Vienas mūsiškių pasiįdomauja, kas yra to vyniotinio viduryje: atsargiai, šakutės pagalba, atvynioja apkepintą alyvoje tešlą, ir staiga jo veidas pažaliuoja. Prieš akis guli dalis oktopo kojos su rausvu pilviuku ir skaitlingais čiulpikais iš šalių ...

IŠ NEAPOLIO Į KLAIDĖPĄ JŪRŲ KELIAIS

Perkamus ginklus tikrinome ir priiminėjome gyvendami mažame Capuos miestelyje prie Neapolio. Priėmimas užsitęsė 8 mėnesius. Italai dirbo labai iš lėto, mes, gi, ta proga papildėm savo italų kalbos žinojimą stipriais koliojimosi žodžiais. Gyvenome visi komisijos nariai vieninteliame Capuos viešbutyje, buvusios tvirtovės pastate, labai storomis sienomis, visai be langų ir be pečių. Dar niekad žiemos metu neteko taip šalti, kaip šitame pietų krašte.

Priimti ginklai buvo nugabenti geležinkeliu į Neapolio uostą ir pakrauti į specialiai tam transportui pasamdytą laivą. Iš čia pradėjome kelionę laivu Europos pakraščiais, kuri tęsėsi dvi savaites. Anksti pavasarį Viduržemio jūra yra neišpasakytai graži, nes keičia spalvas iki neatpažinimo ir ryte, ir dieną, ir saulei leidžiantis. Prie Ispanijos plaukėme labai arti kranto ir aiškiai matėme garsiuosius geležinės rūdos kalnus ir laivus uoste, į kuriuos rūda buvo kraunama.

Pro Gibraltaro sąsiaurį plaukėme jau sutemus. Vienas iš mūsų, būdamas kiek vyresnio amžiaus, gana įkyriai mums pasakojo apie savo žygius Vrangelio laivyne lyg ir norėdamas pabrėžti savo nepaprastą drąsą ir nusimanymą laivininkystėje. Sutarėme jį truputį paerzinti. Žinojome iš laivo kapitono, kad plaukiant per Gibraltarą, kiekvienas laivas privalo signalais pranešti, iš kur ir į kokį uostą jis plaukia. O tuo metu Lietuvos ir Lenkijos santykiai buvo įtempti, ir plaukdami spėliojome, ar tik lenkai nebandys sutrukdyti mūsų transporto pristatymą į Klaipėdą. Kad pagąsdinus mūsų pagyrūną, pradėjome kalbėti, kad ar tik mūsų kapitonas nesignalizuoja dabar lenkų agentams, kas mes esame, ką vežame, ir kur esame. Tas pat kalbas tebekartojome ir kitą dieną, veikdami nervus ir keldami susirūpinimą galimu pavojumi. Kelionė labai pasunkėjo, įplaukus į Vokiečių jūrą, kur pavasarį siaučia nemažos audros. Vieną vakarą užėjau pas laivo kapitoną ant tiltelio pasiteirauti dėl oro. Sužinojau, kad audra dar negreit žadanti nurimti, kad plaukti turėsime labai atsargiai ir kad visi salų švyturiai, pro kuriuos plaukiame, sustiprino savo prožektorių spindulius, o jų sirenos kaukia be paliovos. Tas aplinkybes mes panaudojome, išbandyti mūsų tariamo drąsuolio nervus. Pradėjome dar daugiau kalbėti apie galimą lenkų puolimą. O vaizdas pasidarė tikrai įspūdingas. Švyturių šviesoje pamatėm audros apverstą laivą. Jūra putojo ir šniokštė, mėtydama mūsų laivą; prožektorių šviesos blykčiojo visomis kryptimis, sirenų kaukimas skrodė orą. Tokį vaizdą pamatė mūsų drąsuolis, mūsų pačių prikeltas iš miego ir atvestas į denį, nes, esą, ar tik ne lenkų karo laivai mus puola. Nežinome, ar jie mus tiesiog nuskandins su visu kroviniu, ar bandys paimti į nelaisvę. Pamatęs jo panikiškai nusigandusį veidą, pasakiau: "Gana to gąsdinimo. Jokių laivų čia arti nėra, tik salų švyturiai". Nuo to laiko jau nebegirdėjome jo pasakojimų apie nepaprastus žygius.

Artėjant prie Hamburgo, audra nurimo, bet labai tirštas rūkas trukdė įplaukti į Hamburgo uostą, turėjome nuleisti inkarą ir palaukti ryto. Pagaliau per Kylio kanalą pasiekėme Baltijos jūrą, kur sutikome visai padengtą ledu laivą. Tas vaizdas išgąsdino mūsų itališką įgulą — jie, mat, nebuvo pratę prie ledo ir šalčio.

Artėjome prie lenkų Dancigo koridoriaus ir Gdynės ir, tikrai iš tolo pamatėme du lenkų karo laivus, plaukiančius link mūsų. Kurį laiką jie atokiai lydėjo mus, o vėliau išnyko nakties tamsoje. Nudžiugo mūsų širdys, kai, saulei tekant, išvydome Lietuvos krantus ir Klaipėdos uostą. Abu augštieji valdžios pareigūnai, kurie pasirašė sutartį, buvo atvykę iš Kauno pasitikti mūsų ir pasidžiaugti pristatytu transportu.

ŠVEDIJOJE (1934 m.)

Paraką ir sprogstamas medžiagas Lietuvos kariuomenės apginklavimui pirkdavome Švedijoje.

Švedai turėjo pasaulinio masto ginklų, parako ir sprogstamųjų medžiagų dirbtuves. Garsusis nitroglicerino parako ir dinamito išradėjas, Alfredas Nobelis, buvo tų dirbtuvių įsteigėjas. Nobelis, kaip yra žinoma, užrašė visą savo didelį turtą taikos fondui, kuris dabar kas metai skiria taip vadinamą Nobelio premiją išradėjams, rašytojams, mokslininkams ir kitiems už pasitarnavimą taikai. I Pasaulinio karo metu Boforso dirbtuvės labai prasiplėtė, gaudamos ginklų užsakymus iš Vokietijos ir kitų kariaujančių kraštų. Karui pasibaigus, šios dirbtuvės daugiausia gaudavo užsakymų iš valstybių, turėjusių tik nedidelę karo pramonę, kaip Pietų Amerikos valstybės, Turkija, Persija, Arabų kraštai, o taip pat ir Pabaltijo valstybės. Atvykstančioms komisijoms apgyvendinti dirbtuvės pastatė prabangų viešbutį, kurio valgomajame ant stalų, skirtų tai ar kitai valstybei, plėvėsuodavo tautinės vėliavėlės, jų tarpe ir mūsų Trispalvė. Švedų inžinieriai kviesdavosi atvažiavusius į savo šeimas vaišėms. Teko pietauti pas parako dirbtuvių direktorių, gyvenusį istoriniam Birkenholmo dvare, kuriame, kada tai, gyveno pats Alfredas Nobelis ir kuriame viskas buvo palikta taip, kaip buvo jam gyvam esant.

Laisvalaikiu mes pavažiuodavome iki Norvegijos sienos, kur gėrėjomės gražia Švedijos gamta. Taip pat teko aplankyti seną dvarą, kur, pagal Selmos Lagerloef romaną, gyvenęs Goesta Berlingas ir jo draugai. Pobūviuose išsikalbėdavome apie tautinius papročius, valgius ir gėrimus; sykį aš papasakojau apie dar kai kur Lietuvoje naudojamą "gyvatinę", tai yra, degtinę užpiltą ant gyvatės, kuri, būk tai, esanti geri vaistai nuo išgąsčio, ir prižadėjau kada nors jos atvežti. Už kelių mėnesių vėl atvykau Boforsan, nepamiršdamas to pažado. Ir gerai padariau, nes pirmas klausimas, mane pasitikusio stoty inžinieriaus, buvo ne apie užsakymus, bet ar nepamiršau "gyvatinės". Daviau jam net du butelius su susiraičiusiomis jų dugne gyvatėmis. Koks buvo pasisekimas kitą vakarą jo sukviestų svečių tarpe! Kiekvienas ragavo ir gyrė tą egzotišką gėrimą, o ypač ponios.

Man esant Boforse pasitaikė šv. Liucijos diena. Nežinodamas jų papročių, labai nustebau pažadintas būrio jaunų merginų, tautiškai apsirengusių, staiga atsiradusių mano kambaryje. Viena jų vaizdavusi šv. Liuciją su karūna ant galvos, padavė man puoduką karštos kavos, kitos gražiai choru padainavo "Santa Lucia" ir visos tada išnyko sveikinti kitų svečių.

IŠVYKOME PIRKTI GINKLŲ — PARSIVEŽĖME ŽMONĄ (1928 m.)

Iš mūsų atstovo Londone gavome adresą Lietuvių klubo Mančesteryje, kur turėjome priimti plieną mūsų pabūklams. Vieną savaitgalį pasinaudojome gautu adresu. Vietiniai lietuviai sutiko mus labai nuoširdžiai. Kiti net pakvietė apsistoti vienoje ar kitoje šeimoje. Mielai sutikome, nes norėjome arčiau susipažinti su tautiečiais ir jų kasdieniniu gyvenimu. Jie čia atvyko prieš 30-40 metų, arba jau buvo antroji emigrantų karta. Lietuviai išeiviai Anglijoje gyveno nepalyginti prasčiau, kaip tie, atvykę Amerikon. Vienas iš mūsų narių buvo pakviestas apsigyventi pas vieną turtingiausių, įsigijusį gerą amatą. Šeimoje buvo jauna ir graži duktė. Lietuviškai ji kalbėjo sunkiai, bet jauną karį ji iš karto sužavėjo. Ginklų priėmimas ėjo iš lėto, o jauna meilė klestėjo ir augo. Lėto būdo žemaitis jaunikaitis kaž kaip nesiryžo tarti galutiną žodį. Nutarėme reikalą greičiau išspręsti: pasiuntėme jam mūsų pačių parašytą telegramą, būk jis skubiai atšaukiamas Lietuvon. Vargšas labai nusiminė turėdamas dabar taip maža laiko, matyt, kovojo smarkiai su savo jausmais. Ir, staiga, išgirdome linksmą naujieną: — buvome kviečiami į sužiedotuvių iškilmes! Prisipažinome savo išdaigą, bet jaunuolis buvo perdaug laimingas, kad galėtų pykti. Ginklai, galų gale, buvo priimti. Komisija grįžo Lietuvon. Mūsų žemaitis, gi, po poros mėnesių, jau privačiai, išvyko į Angliją, vedė, parsivežė Lietuvon žmoną, čia sukūrė gražią lietuvišką šeimą ir išaugino dvi dukras.

SUSITIKIMAS SU ETIOPAIS (1935 m.)

Šveicarijoje priiminėjome Oerlikono priešlėktuvinius automatinius pabūklus. Tuo metu Orlikono dirbtuvių savininkas buvo Etiopijos garbės konsulas. Jis buvo padovanojęs Etiopijai kelis Oerlikono pabūklus. Apmokymui, kaip su jais apsieiti, Zuerichan atvyko būrys karaliaus Haile Selassie gvardijos kareivių su dviem karininkais. Kadangi tuo pačiu metu mūsų komisija atlikinėjo eilę bandomųjų šaudymų, tai fir-

ma prašė ir mus dalyvauti tuose šaudymuose, skirtuose etiopams. Žinoma, sutikome, tuo būdu susipažinome su tais įdomiais tolimųjų Afrikos kraštų kariais.

PAS RUSUS

1934 m. Lietuva eksportavo į Rusiją didelį kiekį veislinių gyvulių, ir rusai, norėdami išlyginti prekybos balansą, pasiūlė pirkti pas juos ginklų. Mūsų karo attachė paprašė atsiųsti Maskvon ginklavimo karininką pamatyti naują rusų lauko artilerijos pabūklą.

Nuvykęs Maskvon, buvau rusų gražiai vaišinamas ir vežiojamas, bet ginklų parodyti nenorėjo, mat, pas juos viskas buvo laikoma didelėje paslaptyje. Kam čia dar tikrinti ir priminėti, esą galima pilnai jais pasitikėti. Matydami, kad nepasiduosime jų prikalbinėjimams, pagaliau, nuvežė mus į Leningradą, o iš ten siauruoju geležinkeliu į Ochtos poligoną. Čia vėl prasidėjo ta pati taktika. Esą nėra reikalo tokią šaltą dieną išlipti iš vagonų, esą, galima viską matyti per vagonų langus. Taip ir išlaikė mus prie valgiais ir gėrimais apkrautų stalų. Girdėjome iš tolo šaudymo garsus, bet nei pabūklų, nei šaudymo rezultatų nematėme. Tokiomis sąlygomis buvo atsisakyta pirkti rusų pabūklus, bet norėdami juos patenkinti, pirkome 3000 kardų kavalerijai.

Čia prisimena man iš tos kelionės vienas epizodas. Nuvykus į Leningradą, mūsų karo attachė pakvietė vakarienei į mūsų viešbutį kelis rusų karininkus, dalyvavusius mums "demonstruotame" šaudyme. Šiaurės naktis buvo labai šalta. Karo attachė, vakarienei įpusėjus, paprašė rusų vyresniojo karininko leidimo pakviesti ir rusų šoferius vidun sušilti ir išgerti po puoduką arbatos. "O, ne", išgirdome jo griežtą atsakymą, — "mūsų (karininkų) pareigos čia (šiltame bare), jų (šoferių) pareigos tenai (šaltame automobilyje)". Ir šoferiai buvo palikti šalti lauke dar kelias valandas, kol pasibaigė mūsų vakarienė.

Nenoromis šis atsitikimas primena man kitą kraštą ir kitokį lygybės ir žmoniškumo supratimą. Tą pačią žiemą dalyvavau ginklų priėmime Suomijoje. Vieną šaltą ankstyvą rytą išvykome su Suomių ginklavimo viršininku į tolimesnį poligoną. Po kelių valandų kelionės, sustojome pakelyje restorane išgerti kavos. "Tikiuos, Tamsta neturėsi nieko prieš", — atsiklausė manęs ginklavimo viršininkas, "kad aš pakviesiu prie stalo ir mūsų šoferį drauge su mumis užkąsti?". Žinoma, mielai sutikau, ir neužilgo mes visi vyrai, apšilę ir užkandę, smagiai tęsėme toliau savo žiemos meto kelionę.

"PERKŪNO DIEDUKAS"

1925 m. ginklavimo viršininku buvo paskirtas plk. Matas Pečiulionis. Pažinojau jį dar studentavimo laikais, kada jis studijavo matematiką Petrapilio universitete. I Pas. karo metu jis tarnavo rusų artilerijoje. Grįžęs Lietuvon iš karto stojo savanoriu kovoms prieš bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Čia būdamas baterijos vadu, jis įgijo didelio populiarumo kareivių tarpe. Dėl jo griežtumo kareiviai jo bijodavo, tačiau ir mylėdavo jį labiau nei kitus vadus. Atvykus naujon pozicijon, įsakydavo karininkams pirmiau parūpinti kareiviams nakvynę, ir tik tada sau. Sužinojęs apie savo kareivių šeimų vargus, dažnai, beveik visą savo algą išsiuntinėdavo toms šeimoms. Kareiviai atsimena jį fronte prie patrankų žiemos metu, sušalusiomis, net mėlynomis rankomis ir žinojo, kad jau bus atidavęs savo šiltas pirštines kuriam kareiviui prie pabūklo, kas dažnai pasitaikydavo. Matydamas jauną kareivį kiek bijantį lipti į augštą medį stebėjimo punkte mūšio metu, pavarydavo jį į apkasą ir pats lipdavo jo vieton. Pėstininkai, kurių puolimus jo baterija remdavo, praminė jį "Perkūno Dieduku", taip smarkiai jis svaidėsi sviediniais, lyg perkūnais, bet žinojo saiką ir taupė sviedinius, kol tik galėjo.

Užsakant ginklus, jis buvo labai kruopštus ir sąžiningas. 1928 m., tikrinant užsakytus pabūklus, pats atvykdavo ir dalyvaudavo bandymuose. Bandymams nepavykus, pabūklai buvo grąžinti firmai pašalinti rastus trūkumus. Čia prisimena dar viena būdinga jam smulkmena. Nuvyko kartą jis Anglijon be apsiausto. Užėjo lietingos dienos, todėl nusipirko lietpaltį. Grįžtant Lietuvon jis pareiškė muitininkui, kad jokių naujų daiktų apmuitinimui neturįs, išskyrus lietpaltį. Muitininkas paaiškino, kad nešiotą daiktą nelaiko nauju, tačiau neįtikino to labai sąžiningo žmogaus ir tik muitinės viršininkas įrodė jam, kad už tą apsiaustą tikrai jokio muito mokėti nereikia.

Lietuvos valdžia buvo ji apdovanojusi dviejų laipsnių Vyties kryžiais ir pakėlė į generolo laipsnį. Jis buvo griežtas, tiesus ir nedarantis nuolaidų, kai siekdavo tikslo, kurį laikė naudingu Lietuvai. Tačiau jo nuomonė ir jo sumanymai nevisada sutikdavo su nuomone jo vyresniųjų. Gi, jo tikslai buvo platūs, didelių užsimojimų, sprendžiantieji ne vien tų dienų, bet ir ateities problemas. Vienas jo sumanymų buvo pastatyti moderniškų ginklų dirbtuves Linkaičiuose, kitas — ginklavimo tyrimų laboratoriją, kuri dirbtų ne tik ginklavimui, bet ir keltų Lietuvos pramonę, pritraukdama mokslininkus prie tyrinėjimo

PRIEŠO KULKA NEDRĮSO JO LIESTI

(Gen Motiejų Pečiulionį prisimenant)

A. ČESONIS

Tomo ir Rožės sūnus Motiejus atėjo pasaulin 1888 m. sausio 31 d. Ranciškių kaime, Šventežerio parapijoj, Seinų apskr., kur tėvai turėjo apie 30 margų ūkį. Ranciškių kaimo laukai prasideda Kalniškės girios pietų papėdėje ir driekiasi rytų kryptimi. Pirmasis kaimo ūkis, atsirėmęs į girios pradžią, buvo ūkininko Tomo Pečiulionio. Mažam Motiejukui, pradedant rėplioti pirmuosius kūdikystės žingsnius, teko susipažinti, pirmiausia, su Kalniškės mišku, kuris vėliau, mūsų tautos sutemų dienomis, buvo priglaudęs tūkstančius geriausių mūsų brolių ir sesių. Miško šiauriniame gale, ties Grabaukos kaimu, prie pat Krosnos bažnytkaimio, įvyko vienos didžiausių partizanų kautynių su įsibrovėlių — galvažudžių, enkavedistų gaujomis.

Tomui Pečiulioniui pragyventi iš ūkio, esančio tolokai nuo miestų ir gerų kelių ir dar norint leisti sūnų į mokslus, atrodė neįmanoma. Tad, susitaręs su žmona Rože, išvyksta Šiaurės Amerikon, palikęs sūnų dar nedidelį. Apsistoja Lawrence, Mass. O žmona, išnuomavusi ūkį, su sūneliu apsigyvena pas savo brolį Juozą Zubrį, Rudaminos (Seinų apskr.) vargonininką.

Motiejukas lanko Rudaminos pradinę mokyklą, kurioje mokytoju buvo gabus pedagogas S. Starkus (žinomų Starkų tėvas). Po kelių metų Tomas Pečiulionis grįžo iš Amerikos. Sūnus Motiejus tada jau mokėsi Suvalkų gimnazijos antroje klasėje. Tėvai vėl grįžo savo ūkin, o Motiejus, baigęs gimnaziją, įstojo į Petrapilio universitetą kur pasirinko matematiką. Bebaigiant studijas, prasideda I-sis Pasaul. karas, į kurį daugumas patrijotiškai nusiteikusios studentijos vyksta savanoriais. Viename lietuvių studentų susirinkime Petrapilyje užverda karštos diskusijos, kurių metu buvo paliestas ir M. Pečiulionis. Tuo pačiu metu Motiejus mobilizuojamas karan, kuriame rado progą ginti savo nuomonę, pareikštą minėto susirinkimo metu.

1916 m. jis baigia rusų karo mokyklą artilerijos karininku. Arti sprogusio artilerijos sviedinio, jis fronte buvo smarkiai pritrenktas, bet, laimingu būdu, sunkiau nesužeistas. 1918 m. birželio mėn., grįžęs iš Rusijos ir pabuvojęs keletą mėnesių pas savuosius tėviškėje, Motiejus išvažiuoja į Kauną. Čia jis vėl mobilizuojamas, tik šį kartą, Lietuvos kariuomenėn — kovoti su bolševikais ir bermontininkais. Frontuose, kur tik jis buvo nusiųstas, visur pasižymėjo nepaprasta drąsa. Laimė jo ir dabar neapleido. Atlikti pavojingiausius žvalgybos uždavinius dažniausiai jis eidavo pats ir niekad nebuvo sužeistas. O kareiviams - savanoriams, norintiems eiti į pavojingus artilerijos ugniai vadovauti punktus, dažnai atsakydavęs: "Neik, rupūže, nes dar gausi kulką".

Su kariais ypač gražiai sugyvendavęs, jų buvo labai gerbiamas ir mėgiamas. Kariai jį vadindavo Perkūno Dieduku. Aš neabejoju, kad laisvajame pasaulyje atsiras ne vienas buvusių jo valdinių, kurie paskelbs savo įvairiausių atsiminimų iš Nepriklausomybės karų ir aptars M. Pečiulionio narsumą ir drąsą.

Pasibaigus Nepriklausomybės kovoms su keleriopai stipresniais mūsų priešais, tobulėjant karo menui, M. Pečiulionis siunčiamas prancūzų karo akademijon pagilinti savo specialybės. Grįžęs iš užsienių, tarnauja įvairiose mūsų kariuomenės dalyse, pasiekdamas generolo laipsnio, į kurį buvo pakeltas, tarnaudamas ginklavimo valdybos viršininku.

Išėjęs atsargon, jis dirbo Amerikos Prekybos Bendrovėje, automobilių skyriaus viršininku. 1938 m. tos bendrovės reikalais buvo atsiųstas Amerikon, į Fordo dirbtuves, Detroit, Mich. Čia būdamas, aplankė savo gimines, jų tarpe ir kun. A. Miluką, tuomet ėjusį kapeliono pareigas Roslyno sanatorijoje.

Pirmąjį bolševikmetį M. Pečiulionis pralei-

---

darbų ir padarytų Lietuvą mažiau priklausomą užsienių.

Likimas lėmė, kad jo sumanytos Linkaičių dirbtuvės buvo pastatytos ties Radviliškiu, lygiai toje vietoje, kur jo vadovaujama 4-toji baterija padėjo mūsų pėstininkams laimėti sprendžiamą kovą ginant Lietuvą nuo bermontininkų. Tuo būdu Linkaičių dirbtuvės kaip ir tapo gyvu paminklu tam reto prakilnumo Lietuvos kariui.

Jis greičiau sutikdavo atsisakyti einamų pareigų, nei atsisakyti užsibrėžto tikslo. Vieno tokio konflikto metu, 1936 m. jis galutinai pasitraukė iš kariuomenės.

do besislapstydamas. Vokiečių okupacijos metais buvo aliejaus dirbtuvės Vilniuje direktorius. Iš šio laikotarpio neužmirštinas vienas ryškus M. Pečiulionio pareiškimas, būtent, 1943 metų pavasarį generalinio vokiečių komisaro Lietuvai pastangomis Kaunan, į Karo Muzėjų, sukviestas žymesniųjų lietuvių inteligentų susirinkimas, iš kurio rengėjai tikėjosi, kad pritars vokiečių sumanytajai Lietuvos jaunimo mobilizacijai. Niekas suvažiavusių mūsų visuomenės atstovų susirinkime nenorėjo kalbėti, dar mažiau pritarti vokiečių sumanymui — mobilizacijai, visaip aiškindamiesi savaip išgalvotais būdais. Tik vienas M. Pečiulionis atvirai ir aiškiai pareiškė: *"Vieną galvą turiu ir ją tik už Lietuvą padėsiu"* — pakilęs, išėjo iš susirinkimo salės ir nuėjo pas savo gimines, tikėdamasis, kad netrukus pasibels geštapo agentai jo suimti. Jiems betgi nepasirodžius, pabuvęs Kaune keletą dienų, grįžo atgal į savo tarnybos vietą Vilniuje.

1944 m., antrą kartą rusams besibraujant Lietuvon ir jau pašlijus susisiekimui su Kaunu, M. Pečiulionis iš Vilniaus grįžta pėsčias į Kauną pas savo šeimą. Miestą rado jau aptuštėjusį. Skubiai pasiruošusią su mažamečiais vaikais žmoną išlydi užsienin, o pats grįžta Lietuvon ir patraukia pas Lietuvos miškuose pasiliekančius "miško brolius". Šiųjų mielai sutinkamas, nes vyresnio amžiaus karys savo patirtimi ir išmanymu, jų nelygiose kovose, buvo ypač reikalingas.

Miškuose upeliai paplūdo lietuvių vyrų ir moterų krauju, o per platųjį pasaulį nuskambėjo jų karžygiškų darbų aidai. Slapyvardžių ir neaiškių užuominų dengiamas, iš anapus prasiveržda vo ir Motiejaus Pečiulionio vardas. Tartum pasakų didvyris, čia jis minimas kovoje su okupantų gaujomis Žemaitijoje, čia kaujasi su Lietuvos laisvės smaugliais Aukštaitijoje ir Dzūkuose. Pagal mus pasiekusius gandus, vienur jis žiauriai nužudomas, kitur — viešai miestelio turgavietėje pakariamas, o dar kitur, gerokai išretinęs priešų eiles, paskutinę kulką pasilieka sau. Patikėjome paskleistoms žinioms (žiūr. J. Daumanto "Partizanai už geležinės uždangos" I-ją laidą ir Vyt. Staneikos rašinį 1955 metų spalio 27 d. "Laisvojoj Lietuvoj"), jog M. Pečiulionis, netekęs vilties pabėgti, susisprogdino bunkeryje. Tačiau iš tikrųjų išlieka gyvas, nes, kaip Nepriklausomybės kovose, taip ir čia, priešų kulka nedrįsta jo liesti . . .

Nurimus partizaninei veiklai, išsekus miško brolių ištvermei, įsitikinus, kad kova ir aukos yra dabar be prasmės, — Motiejus Pečiulionis pasitraukia krašto užkampin ir pradeda naują, šį kartą jau "piemens", gyvenimą. Tačiau įtužęs priešas spėjo visame krašte priveisti gausybę savo žvalgybos agentų. Išaiškina ir M. Pečiulionio priedangą, suima jį ir uždaro kalėjiman. Pagaliau nuteisia katorgai į Sibirą, į Vorkutos sunkiųjų darbų stovyklą, kurią velionis pavadino "Vorkutos mokslų akademija".

Iš vergijos Pečiulionis grįžta tėvynėn 1956 m. pavasarį sudžiūvęs, neapsakomai išvargintas, tačiau dvasia vis dėlto nepalūžęs. Pradeda lankyti dar likusius savo senus pažįstamus. Jam keista pasidaro, kad šie jo vengia, bijosi susitikti, nenori įsileisti nė į namus. Po tokios karčios patirties nustoja lankęsis ir nukeliauja į Vilnijos kraštą, kur jo niekas nežino. Pas pažįstamą kunigą mėgina gauti zakristijono vietą, bet ir čia nepavyksta. Nepasisekimų slegiamas, lyg tasai legendarinis amžinas žydas, nežinodamas, kur nakvos, kas priglaus jo senus kaulus ir duos kampą sudžiūvusios duonos ir šaukštą drungsnos, pašildytos sriubos — keliauja per žmones. Pasiekęs Kauną, vėl apsilanko pas pažįstamus ir prašo pagalbos. Padedant įtakingesniems, pavyksta išsirūpinti leidimą ir prisiglausti Ilguvos invalidų namuose, kurie yra ant Nemuno kranto, Suvalkijos pusėje. Čia šiek tiek atkunta, pamažu atsigauna prislėgta jo nuotaika, kad, pagaliau, po visų vargų gali laisvai lovoje pailsėti ir be baimės užmigti. Turėdamas užtikrintą valdinę pastogę, maistą ir pakankamai laisvo laiko, iš Ilguvos pavažiuoja pamatyti seniai nematytų veidų, nori su jais pasišnekučiuoti. Nuobodulį ir ilgesį bando prasklaidyti kalbotyros studijomis. Šiam reikalui knygų jau buvo gavęs net iš kitų kraštų.

Dar anksčiau, sugrįžęs iš Vorkutos ir šiek tiek sutvirtėjęs, visų savo dar likusių pajėgų įkarščiu ėmėsi jieškoti savo šeimos. Čia jam greitai atėjo pagalbon jo vaikystės dienų draugas. Susisiekus su šeima ir sužinojus, kad visi jo artimieji sveiki ir gyvi, kad vaikai jau užaugę, užsieniuose (Šveicarijoj) bebaigią augštuosius mokslus, — jo senai širdžiai buvo neišpasakytas džiaugsmas.

Viename savo laiške 1956 m. gruodžio 26 d. savo draugui rašo: "Brangusis, jau susirašinėju su saviškiais ir siuntinius gaunu. Už ką, Dievuliau, man tokia nelaukta ir neužtarnauta malonė?! Didžiausias mano gyvenime smūgis būtų buvęs, jei būtų palikę nemokšomis! Nepakeliamas! . . ."

Tačiau vargšas nenujautė, kad jo vaikai, besiekdami augštojo mokslo, neteko sveikatos. Tik tėvui to nepasakė, tikėdamiesi, kad ateitis viską nukreips gerojon pusėn — tėvo širdis tenebūna prislėgta dar viena ir, gal būt, jam sunkiausia ir skaudžiausia likimo našta. Laikas slinko grei-

Pašarvotas generolas Motiejus Pečiulionis

tai, betgi prarasta jo sveikata negrįžo. Tuo tarpu paaiškėja ir šeimos nutylėta jos narių sveikatos būsena. Ta žinia M. Pečiulionį smarkiai pritrenkia, labai sunkiai jis ją išgyvena. Dar ir dėl to, kad jis, tėvas, nieku negalėjo šeimai padėti. Tokia savijauta labai aštriai paveikė M. Pečiulionį — bematant jis pradėjo negaluoti, greitai senti. Arčiau jo gyvenantieji prieteliai jį ramino, guodė, patardami jam daugiau susirūpinti ir savo paties sveikata. Bet į reiškiamą jam paguodą jis atsakydavo: "Koks skirtumas, jei ne šiandien, tai rytoj".. .

1960 metų sausio 25 dieną, 10 val. vakare, dar buvo nuėjęs pas Ilguvos kleboną ir rašė ten savo vaikams laišką, duodamas įvairiausių patarimų, kaip reikia tvarkytis. Nebaigęs rašyti, labai susijaudinęs, išėjo prieglaudon. Rytojaus dienos tamsų rytą, apie 4 val., kėlėsi iš lovos pakurti pečių, tik čia pat sukniubo ir daugiau nuo žemės jau nebeatsikėlė.

Palaidotas M. Pečiulionis buvo A. Panemunės (prie Kauno) kapinėse, dalyvaujant labai didelei žmonių miniai. Apraudotas ne tik idėjos draugų, giminių ir pažįstamų, bet, kaip pranešama, ir kitų pažiūrų žmonių.

Ir neteko vargšė tauta vieno savo narsiausių sūnų, kurio neįstengė pakirsti priešų kulka, neįveikė sunkios vergijos kančios. Tik įveikė amžinieji, Augščiausiojo nustatyti, gyvatos dėsniai.

Perbėgant šias kelias velionio gyvenimo žinomas (o kiek dar nežinomų!) apraiškas, — jam tinka Ad. Mickevičiaus sukurtas Konrado Valenrodo asmens savybių svarbiausias ir įdomiausias būdo bruožas, iškalbingai aptartas prof. M. Biržiškos: "Jis buvo jausmo (pridėkime: ir aukos) milžinas, kuris, perplėšęs širdį į dvi nelygias dalis, didesniąją dalį atidavė tėvynei, mažesniąją — šeimai".

PASTABA: Šį rašinį apie gen. M. Pečiulionį atsiuntė mums KARIO skaitytojas B. Medelis. Jis rado jį rankraščių pluošte, kuriuos paliko Antanas Česonis, miręs 1963 m. pavasarį Baltimorėje. Prie rankraščio buvo pridėta ir pomirtinė M. Pečiulionio nuotrauka. Straipsnyje minimas gen. Pečiulionio "vaikystės dienų draugas" yra pats šio str. autorius, A. Česonis, dalyvavęs Nepriklausomybės kovose Šeštokų partizanų būrio sudėtyje.

Red.

Vyiausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto Pirmininkui

Dr. ANTANUI TRIMAKUI

mirus, jo šeimą, gimines ir artimuosius giliai užjaučiame ir kartu liūdime.

Lietuvos Šaulių Sąjungos Tremtyje
Centro Valdyba

BALTIJOS JŪRA PADAVIMUOSE

JONAS MIŠKINIS

Baltijos jūra nuo senų senovės yra pagarsėjusi ne tik gintaru, bet ir padavimais, su neatmenamos praeities tradicijomis, siejančiomis ją su lietuvių tauta. Neminint daugybės smulkesnių padavimų, kurių Jonas Žilius yra surinkęs ir išleidęs, nemaža įdomios medžiagos yra ir įvairių romantikų raštuose, kurie liečia Baltiją. Pavyzdžiui, kad ir pasaka apie Kąstytį ir jūros deivę Jūratę, kurių variantų neužtinkame nei vienoj Lietuvos kaimynų tautosakoje. Žvejo Kąstyčio meilė Jūratei, lyg simbolina lietuvių tautos amžiną meilę Baltijos jūrai.

Pasaka apie Neringą, apie Eglę žalčių karalienę, apie juodą gulbiną, atplaukusį prie mergelės pajūryje, kalbinantį ją už jo tekėti, ypač tas juodas gulbinas tai, tarsi, prisiminimas skandinavų vikingų laivų, kurių apsilankymai Lietuvos pajūryje istorikų yra minimi.

KERĖJIMAI

Vienas kryžiuočių kronikininkas pasakoja apie lietuvių žynių nuostabų mokėjimą kerėti ir apkerėti ne vien tik žmones bei sausumos gyvius, bet net ir žuvis. Girdi, per vieną kryžiuočių antplūdį lietuvių žyniai kerėjimais siuntę prieš juos miškų žvėris, paukščius ir šliužus. Kerėjimas buvęs toksai galingas, kad kryžiuočiai, nusigandę žvėrių, pabėgo ir pasislėpė savo pilyse. Po to įvykio Baltijos žvejai skundęsi ilgą laiką nieko tinklais nepagauną —girdi, lietuvių kerėjimai nuviję žuvis į jūros gelmes.

MEILĖ JŪRAI

Istorijos faktai taip pat rodo didelį prisirišimą lietuvių prie jūros. Juk visa kova lietuvių su kardininkais ir kryžiuočiais buvo, ne kas kita, kaip kova dėl priėjimo prie jūros. Jei toje amžiais nesibaigiančioje kovoje vokiečiams nepasisekė lietuvių nuo jūros atstumti, tas tik rodo, kad lietuvių tauta tikrai myli jūrą. Tiesa, toji kova nevisada būdavo smarki. Atsitikdavo, kad ilgesnį ar trumpesnį laiką ta meilė kiek atslūgdavusi, bet tik laikinai. Atslūgimo laikais, tačiau, lietuvių tautoj neišnykdavo jausmai jūrai. Štai, lietuviai romantikai, stebėdami mūsų liaudies kalbos su lotynų kalba giminingumą ir atskirų sakinių panašumą, sukūrė legendą apie Lietuvos valdovų ir didikų proseneli, Romos patricijų Palemoną, plaukusį jūra į šiaurę, pasiekusį Klaipėdą, Nemuno žiotis ir iš čia atkeliavusį į mūsų krašto gilumą.

BIRUTĖS DAINA

XIX amžiaus poeto Valiūno pagarsėjusi ir visam krašte Lietuvos nepriklausomybės metais dainuojama Birutės daina, taip pat rodo mūsų tautos prisirišimą ir didelę meilę jūrai.

Be to, vokiečių kronikininkai pasakoja apie lietuvių šventvietes (Romuvas), kurios buvusios daugiausia prie jūros; o kai kryžiuočiai paskutinę Romuvą Rusnės saloje išgriovė, tai tada ji buvusi perkelta į krašto gilumą, taip pat, prie vandens: Dubysos ir Nemuno santakoje.

Lietuvos pajūryje

GAL PRAVERSTŲ?!

PETRAS BŪTĖNAS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

Ussa; 6) Tos pačios šaknies kiti vandenvardžiai Bg, ršt. I 513-514 p., kur *Usa* vandenvardžiams išaiškinti nurodomas ir kilminis žodis liet. *úosis* 1 "vok. Esche, rus. jasen'". Ir Lingv. analizė. 5, 211 p. laiko *Usa* upėvardį kilusį iš baltų, nuo liet. *uosis*, žem. *ousis*, lat. *uosis* "rus. jasen'", ir tam reikalui dar pažymi netolimą jau rusiško vardo, bet tos pačios žodinės reikšmės upę *Jasen'* — dnieprinės Berezinos įtakas augščiau Bobruisk mst. (Tą miestovardį Lingv. analizė. 165 ir 177 p. *Bobruika* upė — laiko baltišką). O tas rusiškas upėvardis ten bus galėjęs ilgainiui pakeisti "Usa - Uosa" upėvardį, ypač kad ten ne rusų bet gudų kalba gyventojuose: velikorosų - rusų Gudijoje ir Ukrainoje tėra tik nesenų ateivių. Bobruiskas stovi prie Berezinos upės, ir *Jasen'* upė yra kur nors Lapičių ir Vereikių apylinkėse ar ryčiau jų, piečiau Igumeno - Červenės mst., taigi baltiškųjų vietovardžių (ir, aišku, vandenvardžių) srityje, apie berezininės Svisločiaus upės žiotis. Upėvardžių *'Uosa*, *Uosáitė*, *'Uosupė* . . . ir lot. *Ossa* (Bg, Lkž. LXVII §76; **'Uosā* tarp prūsų Kulmo (= Kalno) ir Pamedės sričių, pačiame pavyslyje; ta upė ilgainiui, jau Teutonų ordino laikais, tapusi politiniu objektu — politine administracine siena tarp baltų žemės ten dviejų okupantų: Lenkijos ir teutoniškosios Prussia'os) turime kitur Lietuvoje, M. Lietuvoje - Karaliaučiaus srityje, Prūsų žemėje ir kitur baltuose.

Uša — 1) rus., gud., lenk. *Uša*, 60 km ilgio — Nemuno augštupio kairys-pietinis įtakas ties Jeremičių mstl., 32 km į rytus nuo Naugarduko aps. mst., 65 km į rytus nuo lietuviško Zietelos vls. centro, o prasideda Nesvyžiaus mst. apylinkėje, teka į žiemvakarius pro Nesvyžių, lenk. Iszkoldz' mstl. (šis vietovardis greičiausia bus jotvingiškas), Myriaus mst. apylinkę, kur iš dešinės-rytinės pusės gauna Miranka upelę (gryna baltiška lytis bus **Mira*=**Mera*, nes slav. *-an-k-* priesagos neesminės; dėl visko žr. Lingv. analizė 195 p. Merejka ir Mereja); 2) 55-60 km ilgio, prasideda Beržūnos (Nemuno) pačiame augštupyje, Ginevičių bžk. apylinkėje, 35 km į žiemvakarius nuo Minsko mst., 12 km į žiemvakarius nuo Iziaslavlio mstl., šiauriau berezininės Svisločiaus upės versmių, teka į šiaurę tuoj per Lithuania Propria rytinę ribą jau jos ribose, per *Uša* bžk., Maladečinos mst. ir čia per 1920 metų Lietuvos valstybės ir Sov. Rusijos sieną — Neries augštupio kairys-pietinis įtakas ties Zaskónys, -iū gst.; 3) Dnieprinės Berezinos dešinys įtakas Igumeno - Červenės aps., var. *Užnica*; 4 Olos (dnieprinės Berezinos kairio įtako) kairys įtakas Bobruisko aps.; *Ola* upėv. Bg, TŽ. I. 1923. 33 p. kildina iš baltų **Alā*; 5 dn. Berezinos kairys-rytinis įtakas; 6) Pripetės dešinys įtakas; 7) Lat. *Uoša* — Dubnojos - Dubnos (Dauguvos dešinys-rytinis įtakas) žemupio dešinys-šiaurinis įtakas, į šiaurę nuo Daugpilio mst., Lat. Latgaloje; 8) *Ušáč'* — Dauguvos kairys-pietinis įtakas Borisovo ir Leplio aps.; 9) *Ušica* — Velesos (Dauguvos paties augštupio kairys įtakas, tekąs lygiagrečiai su pačiu Dauguvos augštupiu; *Vel-es-a* upėv. yra baltiškas, žr. Bg, ršt. I. 515-518 p.; Bg, TŽ. I. 1923. 40 p.), Bielo aps.; 10) Kiti tos pačios šaknies vandenvardžiai žr. Bg, ršt. I. 514 p. Tai galėtų būti

---

Mūsų eiliuotoj tautosakoj galima priskaičiuoti keliasdešimt įvairių dainų, neskaitant jų variantų, kalbančių apie jūrą. Liaudies poezija irgi gyvai rodo nuo seno tveriančias lietuvių tautoje jūrines tradicijas ir prisirišimą lietuvių prie jūros. Juk tautosaka gimsta intuityviai. Niekas negali sukurti liaudies dainos kam nors užsakius.

TAUTOS ATGIJIMAS

Kalbant apie prisirišimą prie jūros, tenka dar pažymėti, kad vos tik prasidėjo mūsų tautos atgijimas, vos švystelėjo padangėse pirmosios laisvės prošvaistės, tuoj lietuvio akys nukrypo į jūrą. Jūra nekartą padėdavo lietuviškos spaudos pionieriams gabenti ją slaptai per rusų — vokiečių sieną. Vieną tokį būdingą epizodą yra aprašęs Vaižgantas savo veikale "Pragiedruliai". Juk ne kur kitur, tik Lietuvos pajūrio mieste Palangoje įvyko pirmoji viešoji lietuvybės demonstracija spaudos draudimo metais — garsusis Palangos vaidinimas. Palangos progimnazijoje sėkmingai krovėsi slaptoje veikloje sustiprinti lietuvybės žiedai. Ne vien Ragainėje, Tilžėje, bet ir Klaipėdoje lietuviai rašytojai spausdino rusų valdžios draudžiamus raštus. 1831 ir 1863 metų kovotojai dėl Lietuvos laisvės turėjo sulaukti ginkluotos pagalbos iš Baltijos jūros ir tik dėl nelemto įvykių supuolimo, bei kaimynų rengiamų pinklių, jos nesulaukė.

baltiški vandenvardžiai, neišskiriant ir nuo liet. *ùosìs* 1 "vok. Esche" (Bg, ršt. I. 514 p.; Lingv. analizė 212 p.). *Uša*, kaip ir *Usa*, vandenvardžiai randami apsupti kitų įvairių baltiškų vandenvardžių ir visi yra baltų žemėje.

Loša — 1) 40 km ilgio, Nemuno pačio augštupio kairys-pietinis įtakas ties *Usos* (žr.) žiotimis; jos versmės 45 km į pietus nuo Minsko mst., ir ji, kaip ir Usa, teka nuo Minsko augštumų: todėl ir ji, kaip ir Usa, laikytina yra Nemuno pačio augštupio "augštupiu"; 2) Czercien'io įtakas Mozyriaus aps., o *Mozyr'*, Regni Poloniae et Ducatus Lithvaniae . . . žml.: *Mazy*, netoli Ptičės (Pripetės kairio-šiaurinio įtako) žiočių, Pripetės dešiniame-pietiniame krante, į rytus nuo Kolno (=**Kalna-s*, Pripetės kairiame-šiauriniame krante) gyvenvietės; 3) Ašmenos (Neries kairio-pietinio įtako į rytus nuo Vilniaus) kairys-vakarinis įtakas; 4) Ušos (Neries augštupio kairio-pietinio įtako) dešinys-rytinis įtakas; 5) ežeras Gluboko aps. pietuose, į pietvakarius nuo Polocko prie Dauguvos aps. mst.; 6) Neries (Nemuno) įtakas (Lingv. analizė. 5 p.); 7) Moročės (Slučės dešinys įtakas, Pripetės kairys įtakas) dešinys-vakarinis įtakas; 8) Golyšės (Pronios dešinys įtakas, Sožės dešinys įtakas, Dniepro augštupio kairys-rytinis įtakas) dešinys įtakas; 9) Desnos (Dniepro kairys -rytinis įtakas ties Kievu) kairys įtakas, var. *Loš*; 10) *Lašanka* (Lingv. analizė. 5 p.), *Loszanka, Laszanka*, liet. **Lašà* (Bg, ršt. I. 423 p.) — nemuninės Svisločiaus upės kairys-vakarinis įtakas; 11) *Lošiška* Kalugos gub. Meščovo aps., plg. liet. *lašiš̃a* 2 = *lašìs*, -iẽs 4, prūsų *lasasso* "lasasā", lat. *lasis*, rus. lósos', vok. Lachs "salmo salar (Bg, ršt. III. 925 p.); salmo trutta (LKV)" (dar žr. Lingv. analizė. 9 p.); Kaluga stovi Okos (Volgos augštupio dešinys-vakarinis įtakas) kairiame-šiauriniame krante, rytinių galindų apylinkėje, į pietvakarius nuo Maskvos mst.; 12) *Lošnica* — Mežnicos (Nočios kairys įtakas, Bobro dešinys įtakas, dn. Berezinos kairys įtakas) įtakas, žr. Loša (Lingv. analizė. 194 p.). Bus iš baltų, ir plg. dar liet. *Laš+upė* Bg, RS. VI. 1913. 36 p.; Bg, TŽ. I. 1923. 28 ir 29 p. = Lingv. analizė. 194 p. ir 5, 233 p.; Bg, ršt. I. 423 p. Lassa; Bg, ršt. III. 528 p. Lasza, 529 p. Losica, 529-530 p. Loša; dėl šaknies *Alš-*: Bg, ršt. III. 417, 420, 424, 487, 488, 512, 528, 548 p.

Šača — Ptičės (Pripetės žemupio kairio-šiaurinio įtako) dešinys-vakarinis įtakas, var. *Šacka*, plg. liet. *Šatė* upė Žemaitijoje (Lingv. analizė. 213 p.), o prasideda 12 km į rytus nuo Nemuno versmių ir 5 km į rytus nuo Lošos versmių ir teka Varlakių, rus. Voroloči, balomis, tuoj pro *Šack, Szaczk* (Regni Poloniae et Ducatus Lithvaniae . . . žml.) mst., 45 km į pietus nuo Minsko mst. Dar žr. Bg, ršt. I. 228, 141, 142 p.; III. 177, 235, 241, 244 p. Panašių vietovardžių yra ir kitur baltų žemėje, neišskyrus nė Latvijos. Tai balų upė.

Ptič' taip pat balų upė, prasideda iš Minsko augštumų, vakariau Minsko mst., teka į pietryčius, jos augštupys 20 km į rytus nuo Nemuno versmių — Pripetės žemupio kairys-šiaurinis įtakas, į vakarus nuo Mozyriaus mst. Rus. *Ptič'*, lenk. *Ptycz*, Regni Poloniae et Ducatus Lithvaniae . . . žml.: *Pczyc* flu., Bg, ršt. III. 450 p. *'Ančia* temoje laiko *Ptič'* upėvardį slavišką ir kildina iš rus. *ptica* "paukštis". Bet Lingv. analizė. 18 p. sako: *Ptič'* upėv. lyg kad būtų tapatus su sen. rusų paukščio pavadinimu *p7tič6* "rus. ptica" (plg. REW. Bd. II. 458 p.), plg. bandymus jieškoti kitų "ptičji" (="paukštinių". P B.) pavadinimų tos upės baseine (Kočubinskij); tarp kitko čia buvo praleista tos upės vardo lytis *Bčič'*, įprastinė XV a. užrašuose. Lingv. analizės, 203 p., autoriai yra linkę tą slavintą upėvardį baltišką pripažinti dar ir dėl to, kad tame Dniepro augštupio ir Pripetės kampe, arba tų upių plačiame tarpupyje, hidroniminis baltų sluogsnis yra ryškus. Kad taip yra ir kad *Bčič'—Pčyc—Ptič'* upėvardis tikrai bus baltiškas, tai čia dar tuoj žr. šios upės net žemupio dešinį-vakarinį įtaką *Oresa*. *Ptičės* upėvardis čia ne "pticą-paukštį" reiškia, bet žemą, balotą ir krūminį žemėvaizdį bei gamtovaizdį, kaip ir papripečio beveik visų upių vardai.

Oresa, L. Niederle's žml.: *Oressa*, Lingv. analizė: *Ores(s)a* — Ptičės (Pripetės žemupio kairio-šiaurinio itako) žemupio dešinys-vakarinis įtakas. *Or-es-a* Bg, TŽ. I. 1923. 33 p. pripažinta baltiška **Aresā*, ir ten autorius teikia apsčiai analoginių vandenvardžių pavyzdžių iš baltų žemės kitų vietų, o dėl baltiškosios priesagos *-es-* žr. augščiau *Usa* upėv. "9" *Velesa* upėvardį ir šaltinius. Prie *Oresa* upėvardžio Lingv. analizė nurodo variantus *Oressa* ir *Orosa* ir pasako, kad tai yra tikrai baltiškas vandenvardis.

Regni Poloniae et Ducatus Lithvaniae . . . žemėlapyje yra: *Oreja* — Slučės (Pripetės kairio - šiaurinio įtako į vakarus nuo *Kolno* "Kalna-s" gyvenvietės) vidurupio dešinys-vakarinis įtakas žemėliau-piečiau *Sluck* mst., į pietryčius nuo Nemuno versmių, kur upėv. *Or-ej-a* || *Ar-ej-a* visais elementais yra baltiškas, o savo šaknimi priklausąs *Or-es-a* upėv. grupei.

Čia ta pradžios tenka neužmiršti ir *Moroč'* lenk. *Morocz* — taip pat tos pačios Slučės upės žemupio dešinio-vakarinio įtako ties *Moroč'* mstl., 60 km kiek į žiemvakarius nuo pripetinės Kolno "Kalna-s" gyvenvietės, o prasidedančios tarp Kopyl' ir Nesvyžiaus miestų, 22 km į pietus nuo Nemuno paties augštupio. Lingv. analizė šį upėvardį laiko baltišką ir sugretina su liet. *Merkỹs* — Nemuno vidurupio dešinys-rytinis įtakas,

Mérk+ežeris ežeras, prūsų *Merkyn, Merkinen* ir apeliatyvais liet. *merka* "rus. vlažnost', drėgmė", lat. *merka* "t.p." (128 p.; 196 ir 240 p.), pasakydama, kad *Moroč'* upėvardis randamas aiškiame baltiškųjų vandenvardžių plote. Žr. Bg, ršt. III. 276 p. Mérkežeris; I. 506 p. ir III. 276 p. Merkinė, o apie Merkys upėvardį I. 414, 461, 506, 526, II. 283, 284, 297, III. 276, 501, 740, 881 p. Šiame straipsnyje yra rašyta apie "Pa-*mar*-į" ir *marias mares* nuo Odros žemupio į šiaurę ligi už Lat. Kuršo Ventpilės mst. ir uosto vis "pajūriais pamariais" ir kad ten plati pajūrinė zona turi apsčiai *marių* ar šaknies *mar-* vandenvardžių ir šiaip vietovardžių. Baltų žemės rytinės zonos šaknų *mar-* ir *merk-* grupės vandenvardžių šaknis *merk-* pamažu pereina į aną vakarinę, pajūrinę, šaknies *mar-* zoną, kurioje taip pat yra ir šaknies *merk-* vandenvardžių ir gyvenviečių vardų. Kai kada dar kartą iškiltų pvz. "marių jūrių" klausimas baltų žemėje, tai tokį klausimą galėtų išplėsti ir šaknies *merk-* vandenvardžiai. O apie *Marias ir jūres*, net su *jauromis* ir suom. *jerviais*, yra išsamiai parašęs K. Būga, KSn. 231-241 p., kur yra paliestos ir "Pripetės marios" iš V a. prieš Kr. graikų istoriko Herodoto laikų.

Belieka pats *Sluč'* upėvardis: rus. *Sluč'*, lenk. Slucz ir mst. lenk.-rus. *Sluck*, ir jį liečia Lingv. analizė 134 p., 196 p. Milča, o 208 p. išvardina, kur to upėvardžio esama Sožės (Dniepro augštupio kairio-rytinio įtako) ir Pripetės (abiem pusėmis net jie 3) baseinuose, slavistai įrodinėja *Sluč'* upėvardį esant slavišką, o šios knygos autoriai taria: naudinga iškelti klausimą apie *Sluč'* upėvardžio galimą baltišką kilmę šalia kitų Dniepro augštupio baseino vandenvardžių su *-6* (208 p.), t.y. su minkšta žodine galūne ir minkštu priešgalūniniu priebalsiu; plg. ir Svisloč'. *Sluč'* upėvardis dėl savo *S-* priklauso vandenvardinės lyties *Svisloč'* grupei, žr. "Upėvardžio kilmė" skirsnį ir žemiau "C". Jei tokios lyties vandenvardžių yra randama Dniepro augštupyje ir Pripetės kairėje-šiaurinėje pusėje, kur čia ir čia baltų žemėje ypač "*s+v-*" jų nėra, ir jei tokių pasitaiko pvz. nuo Pripetės į pietus, taigi jau slavų tėvynėje, — tai šitas faktas, atrodo, paliudija, kad slavai, iš Užpripečio atimigravę, turėdami kitokių fonetinių polinkių kalbą, dėjo slaviškumo antspaudą ir baltų vietovardžiams, ypač nemėgdami ide. ir baltiškojo priešdėlio *In-* baltų žemės vandenvardžiuose, — apskritai, savo žodžiuose senųjų dvibalsių patys nustodami.

C. Dabar jau yra galima galutinė santrauka. Baltų žemės dabartinėje, šių laikų, padėtyje ir būklėje pietuose mes visi gana gerai susigraibome į šiaurę nuo 500 km ilgio linijos, einančios nuo Vyslos kokių 120 km ilgio žemupio į rytus maždaug per Sasnos srities (joje buvo 1410 metų Žalgirio - Tannenbergo mūšis), vakarinės Galindos, Prūsų ežeryno, Dainavos Jotvos (Augustavo) girios vis i pietus, nuo Gardino mst. Nemuno augštupiu ligi Beržūnos žiočių, o dar toliau tiesiai į rytus jau pasimetame, palikdami "Dievo valiai" 100 km ilgio patį Nemuno augštupį ir berezininės Svisločiaus upės baseiną. Žodžiu, kas nuo tos 500+160=660 km ilgio linijos į pietus mums ne tik beveik terra ignota, bet ir mums jokio dėmesio neverta baltų žemė, kurią pamažu neatlaidžiai kolonizavo slavai iš dviejų pusių: vakariniai slavai (lenkai, mozūrai) nuo pietvakarių ir rytiniai slavai (kievlianai, volynianai ir dirigentai rusai) nuo pietryčių.

Abiejų Svisločiaus upių baras priklauso labiausiai rytinių slavų okupacijai, vėlesniaisiais istoriniais įvardais kalbant, Kievo kniažestvai (=kunigaikštija) ir, tai sunykus, Valuinės kniažestvai, nors pastaroji labiau mušėsi nuo Valuinės srities į žiemvakarius, pasidarydama sau laikinį "koridorių" per pietinės ir vidurinės Jotvos - Sūduvos vakarinę dalį net iki Viznos ir Laukų balų Bebros ir Naros upių santakoje, tuo pat metu ir Lenkijai neužsileidžiant ten gilyn į baltų žemę veržtis. Kadangi šitaip truko jau nuo seno ir be atlydžio, tai buvo gauta pvz. baltų vandenvardžiuose labai aiškios slavianizacijos — skverbėsi nuo pietvakarių lenkinamoji kalbinė įtaka, o nuo pietryčių rusinamoji kalbinė įtaka; gi tos abi slavėninės įtakos senaisiais laikais turėjo būti kalbiškai tarp savęs gana artimos — viena į kitą panašios. Todėl šitame užnemuniniame bare *Svisločiaus* upėvardis tuo būdu ir turi pradinį priebalsių junginį *s+v-* (žr. "Upėvardžio kilmė" skirsnį), kuris nuo anos 660 km ilgio linijos, rodos, *niekur toliau į šiaurę neprasiskverbė*. Antraip, ir nuo anos linijos į pietus šalia *s+v-* randame vandenvardžių, turinčių baltiškąjį priešdėlį dvibalsinį *in-*, tik kartais apslavintą, t.y. redukuotą ligi vienbalsio *i-*, pvz. *Isloč'*. Vadinasi, tame baltų didžiuliame plote ir vandenvardyno srityje be perstolio rėmėsi ir kovojo dvi kultūros: senoji baltų kultūra savo žemėje atsilaikydama, o ateivinė slavų kultūra aną atmiešdama. Tai kalbiškai. Bet politiškai — ta baltų žemė atvejų atvejais buvo nukariauta krauju — genocidu ir ugnimi baltų turto naikinimu.

→

Visas nemuninis Svisločius, tekąs Lithuania Propria ribose ir su Mastaulėnų bžk. bei Svisločiaus mstl. savo pačiame augštupyje. Šis žemėlapis lygintinas yra su kitais čia žemėlapiais. Jame yra apsčiai lietuviškų vietovardžių. O tas viskas yra vidurinės Sūduvos - Jotvos vidurinėje juostoje. Kuznicos ir Indūros miestai bei Svisločiaus žemupys yra Lietuvos valstybės 1920 metų reikalaujamose sienose. Tai yra iškarpa (kiek padidinta) iš žemėlapio: Übersichtskarte von Mitteleuropa 1:300 000; Herausgegeben von der Preuss-Landesaufnahme 1900; Reichsamt für Landesaufnahme, Ausgabe 1940; Letzte Nachträge: D.R. 1939, Ausland 1938.

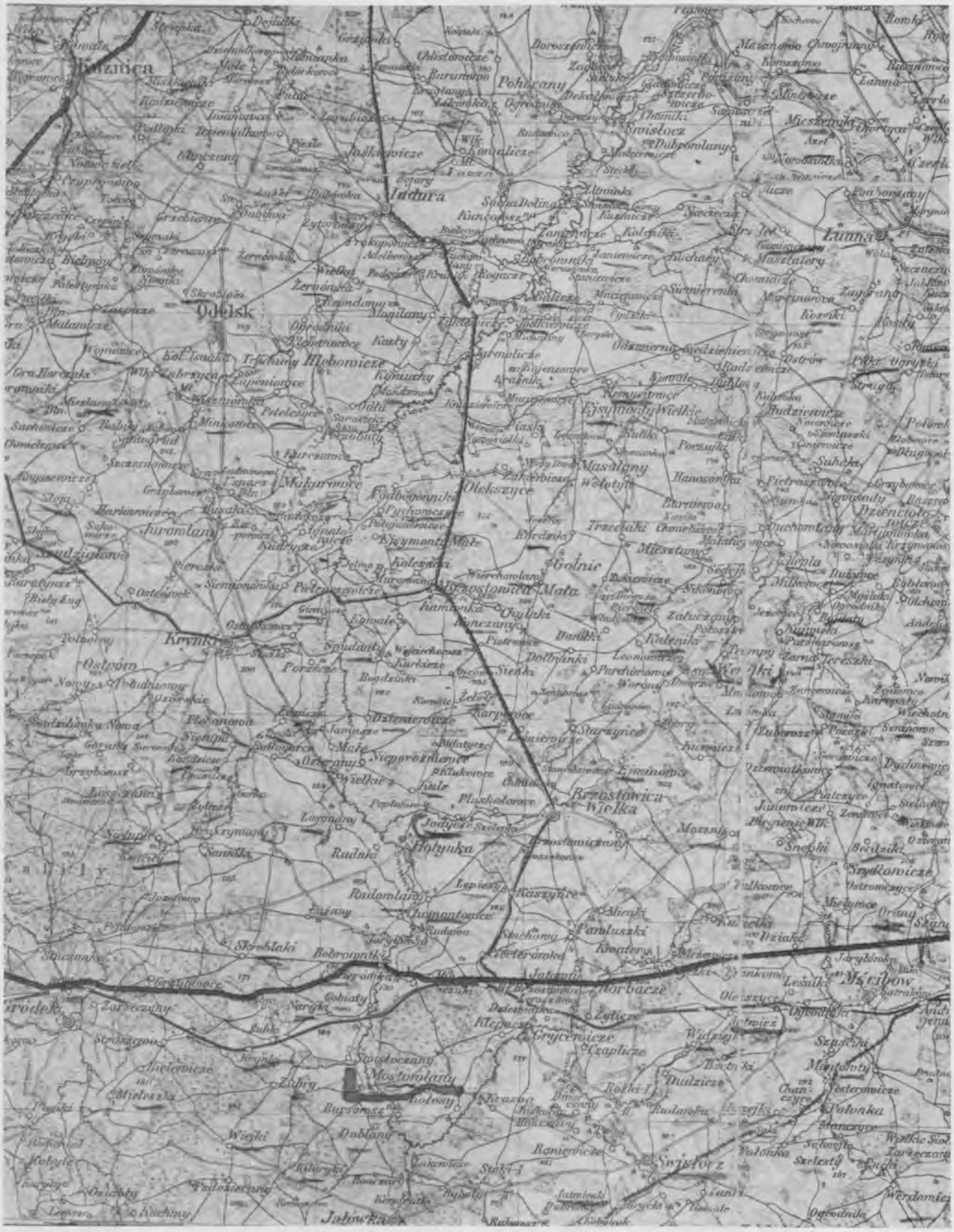
Iudura
Luna
Odolsk
Masalany
Olesszyce
Gołnie
Brzostowica Mała
Kryńki
Ostrów
Brzostowica Wielka
Holynka
Mścibów
Mostołowany
Jałówka

Mastaulėnai

Kosto Kalinausko tėviškė Mastaulėnai, Mast-aul-ėn-ai, lenk.-vok. Mostowlany, bžk., dv., kaip jau anksčiau skaitėme, stovi nemuninio Svisločiaus augštupio kairiame-vakariniame krante, Lithuania Propria ribose, 14 km į vakarus nuo Svisločiaus, lenk. Świsłocz, mstl. prie Svisločiaus kilpinio augštupio, 70 km į pietus nuo Gardino mst., 13 km į žiemvakarius nuo lenk.-vok. *Jatwiesk* "Jótvingai" kaimo (ten jų yra ir daugiau: dalį jų žr. Bg, Lkž. LXXXVII §119 išn. ir senesniųjų laikų karinius smulkius žemėlapius), 15 km į šiaurę nuo Naros (Vigando kron. *Nara*; žr. LE. XXIV. 150 p., kur tokiai upėvardžio lyčiai nurodyta yra kitų šaltinių; lenk.-vok. Narew—V. Bugo, Vyslos, žemupio dešinys-šiaurinis įtakas vidurinėje ir pietinėje Jotvoje - Sūduvoje) augštupio, Baltvyžio girios šiaurėje, kur tebėra plačiai daug išlikusių lietuvių jotvingų pėdsakų, o pvz. iš vandenvardžių — Naros augštupio dešinysis-šiaurinis įtakas yra *Kalna*, lenk.-vok. Kolna, ir *Jotva* upės, ir tt. Aplink pačius Mastaulėnus mūsų vietovardžių yra taip pat plačiai. Mastaulėnų apylinkėje į Svisločiaus kairį-vakarinį šoną įteka upelė, kurios vardo dar nepasisekė nustatyti, o jos versmės yra Skroblikų k. ir dv. apylinkėje; *skróblas* 1 ir *skrõblas* 4 "medis (carpinus betulus) LKV" ir yra upėvardžių, pvz. Skrõbl+up-is 1 (Anž.) Mìnijos (nemuninės Atmatos) baseine, Klaipėdos srityje, ir kt.

Nuo Mastaulėnų tuoj į šiaurę per Čičirių, Gabėtų, Jotautų, Kamantų, Lūžėnų, Minčiukų, Noreikių, Skroblikų gyvenviečių (kaimai dažniausiai ir su dvarais) apylinkę eina platusis geležinkelis iš Baltstogės mst. į rytus Valkavisko, Zėlvos ir Slānimo miestų linkan. Šių gyvenviečių ir Mastaulėnų ar ir Dublėnų, Joskuldų - Joskildų (plg. jotv. vardo Jaselda upėv.), Keturikių, Paežerėnų, Rudavos, Stakių, Svisločėnų, Vijeikių žemės stovi augštumėlėse ir toliau nuo miškų.

Vienas iš upinių ir paupinių kelių nuo Trakų ir Vilniaus pro Gardiną pasvisločiais į Baltvyžio girią ir joje Naros upe buvo pro Mastaulėnus ir anas visas minėtąsias gyvenvietes. Naros upe ir paupiais tas kelias išėjo į V. Bugą ir Vyslą ligi Čirvinsko (lenk. Czerwinsk, dv. mstl. Vyslos dešiniame-šiauriniame krante, 50 km į žiemvakarius nuo Varšuvos mst. ir 125 km į pietus nuo Žalgirio - Tannenbergo - Gruenwaldo 1410 metų mūšio vietovės) ir į prūsų žemės Sasnos sritį, taigi į ano mūšio vietovę. Istorija aprašo, kaip Baltvyžio girioje Vytautas D. iš anksto buvo medžioklėmis taisęs ir dėjęs maisto atsargas savo kariuomenei į Čirvinską, o paskui ir į Žalgirį - Tannenbergą, ar kur nusigabenti. Kodėl į Čirvinską, — čia nepasakosiu. Tik paminėsiu, kad tai Vytauto D. karinės kelionės ir strategijos reikalas. Būta ir tam tikro gimininio intereso pavartojimo anai strategijai, geriau sakant, lietuvių kariuomenei į likiminį mūšį. Tas viskas yra jau rašyta ir aprašyta, ir atsivertę norėdami galėtumėm ir pasiskaityti.

Baltvyžio giria ir nuo Žalgirio - Tannenbergo mūšio net po 453 metų buvo Lietuvos žmonėms reikšminga: tinkama bei saugi prieglauda ir 1863 metų sukilimo prieš rusus reikalams. Aišku, kad Kostas Kalinauskas žinojo tos girios praeitį, reikšmę ir Vytauto D. laikus, Lietuvos saulėje augdamas ir bręsdamas, subręsdamas kaip būsimasis 1863 metų sukilimo vadas Lietuvoje, tame sukilime nuo pat pradžios ligi pat jo galo ir ligi

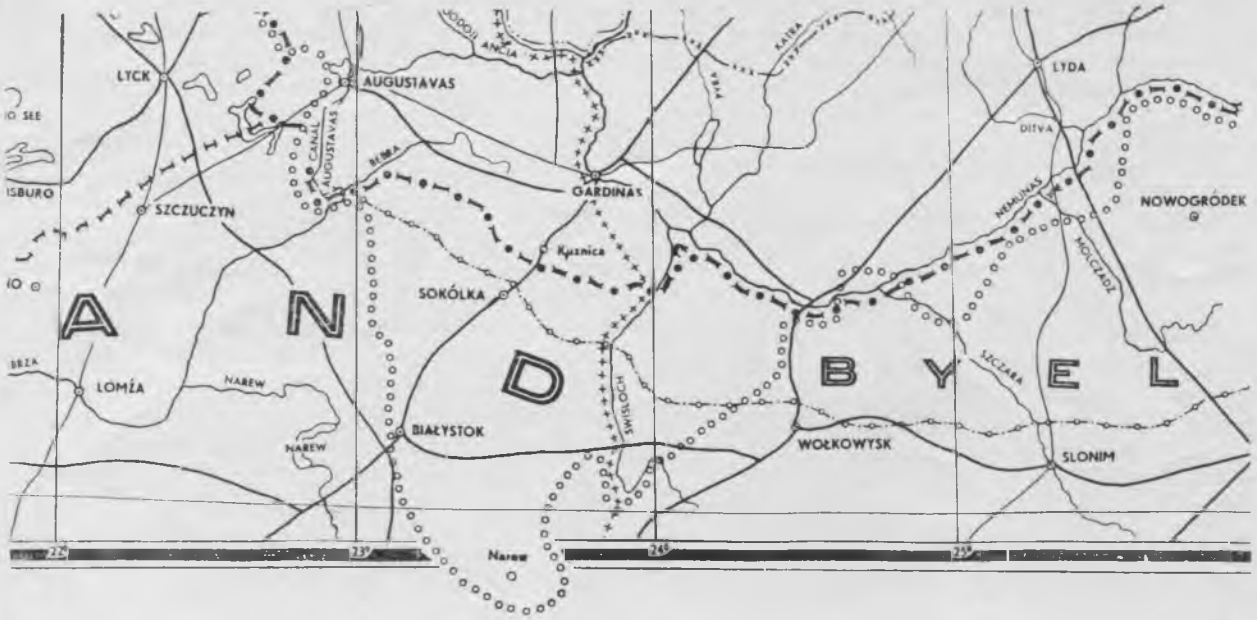

savo nelaikios mirties kovojęs už Lietuvos ir jos lietuviškų artojų visišką laisvę ir nepriklausomybę, Lietuvą atskiriant nuo Rusijos ir Lenkijos.

Pageidavimas

Žinau, kaip, ar man, ar kam kitam, net ir enciklopedijas skaitantiems, sunku yra aiškiau orientuotis, jei skaitinyje, kurio įvykio ar istorinio, geografinio ir kitokio fakto gyvenvietę ar vietovę nurodant, pvz. tesakoma: Vokietijos šiaurėje, Lenkijos šiaurėje, Lenkijos rytuose, Rusijos (ar Sov. Rusijos) pietuose, Mozūruose, Gudijoje, prie Svisločiaus, Pulaki Allensteino vaivadijoje (apie šią "komedijėlę" kada atskirai parašysiu), Žiemgaloje, Sėloje, Pamaryje, Rytprūsiuose, palei Aismares Succase, o laikraščiuose taip pat net perdaug dažnai. Ir suprask, ir ieškok, ir teisybę atspėk! Kiti skaitytojai gal pasakytų ar pasakys, kad jiems ir tiek ar užtenka, ar gal net perdaug. Numanu, kodėl kaikuriems užtenka. 100% tikiu. Bet ar tikrai užtenka, jei kartais gal nenutuokiama, ar užtenka? Matot, kiek bėdos skaitytojui kad ir dėl Kosto Kalinausko tėviškės geografinio ir istorinio lokalizavimo ir žmogaus kilmės nustatymo ar geresnio supratimo. O dėl anų šykščių nuorodų štai kas čia pridurtina:

Vokietijos šiaurė, — kurio meto Vokietijos? "Vokietijos šiaurėje" gyveno ir prūsai, bet kurioje toje šiaurėje ir kas tos per "šiaurės"?

Lenkijos šiaurėje, — taip pat kurio meto ta Lenkija ir ar ilgam, jei dabartinė? Pvz. dabar Lenkijos šiaurėje atsidūrusi ir Prūsų žemė, o "vakar" ji buvo "Vokietijos šiaurėje". Rytō? Bet kuri ta ten "šiaurė"? O Prūsų žemė kaip didelė gi taip pat dar dalinasi atskirais sritiniais vardais.

Sako, "Lenkijos rytuose" pvz. gimęs garsusis kompozitorius ir dirigentas Igoris Stravinskis, o, rodos, jį belaiką gudu ar ir jis pats save tokį laikąs ir sakąs nuo tokios, kaip jo pavardė, upės kilę ir jis pats, ir jo asmenvardis. Tokios upės ir esama, tik ne Lenkijos rytuose ir apskritai ne Lenkijoje ir ne Gudijoje. Tai *Strėvà* 3, lenk. *Strawa*, 80 km ilgio upė — Nemuno vidurupio dešinys-rytinis įtakas pietryčiau Rumšiškių mstl. Kaišiadorių aps. Prie tos Strėvos 1348 metais mūšyje su atsibasčiusiais vokiečių kryžiuočiais žuvo kng. Kęstučio brolis kng. Norimantas. Kaišiadorių (Trakų) apskrityje, kur Strėva teka, yra šios gyvenvietės: Stravininkai k. Augštdvario vls. (LAV. 388 p.), Stravininkai dv. Vievio vls. (LAV. 403 p.), Stravka lentpjūvė Semeliškių vls. (LAV. 401 p.), taigi būtų ar yra Stravà, ir Strėvininkai 3 kk. Žiežmarių vls. (LAV. 411 p.). Ano upėvardžio baltiška šaknis yra *strav- strėv-*, ten, matome, mūsų žmonėse pasivaduojanti, o dėl mūsų *str- sr-* žr. anksčiau "Upėvardžio kilmė" skirsnį. Tokių atvejų baltų vietovardžiuose yra nemaža. O gal ana pavardė nuo kurios kitos upės vardo, bet "Lenkijos rytuose" tokios nesujieškojau. Kad žmogus gauna sau pavardę vardo upės, prie kurios jis gyvena, yra nepersunkiai suprantamas dalykas, pvz.: "Gimęs apie 1520 metus ir miręs *Lazdėnuose* (?) 1584 metais Stanislovas *Marcianas* (greičiausia Martynaitis), matyt, tas pats, kuris buvo žinomas ir Stanislovo *Musos (Vilniečio)* vardu, Mažvydo 1570 m. Giesmynui davęs giesmę Dzauketese Scheme czese (=džiaukitėsi šiame laike. PB.)" (Vcl. Biržiška, Lietuvių Rašytojų kalendorius. 1946 m. 23[5] p.). Kai jau AJValstybėse aa. prof. Vcl. Biržiška buvo man davęs savo Aleksandryno rankraštį paskaityti, tai šitą *Musa* (*Vilnietis*) asmenvardžio rašytoją autoriui aiškinau turintį *Musė* upės pavadinimą ir jį esantį tą patį *Marcianą*, mirusį *Lazdėnuose*, o kadangi *Musa* yra dar ir *Vilnietis* slapyvardžio, tai *Musa* ir bus tikrai kilęs kur nors nuo tos *Musės* upės. Tada profesorius pasiraukė iš tokio mano aiškinimo ir ypač iš *Musės* upėvardžio bei *musės* vabzdžio, nors aš to upėvardžio kaip tik negretinau su tuo vabzdžio vadinimu. Kaip tas viskas dabar būtų jau išspausdintame Aleksandryne, — nežinau. *Musė* 2 — Neries (Nemuno) žemupio dešinys-žiemrytinis įtakas žemiau *Musninkų* mstl. ties Čiobiškio mstl., Vilniaus ir Ukmergės aps., šiaurėliau Maišiagalos (Anž.) mstl., lenk. *Mejszagoła*, vok. Meysegaln, Maysegayl, Meisegaln, Meisegal (SRP. II passim; Aestii. I. 197 p.); nieko bendra *Musė* upėvardis nebus turintis su *musės* vabzdžio vadinimu. *Lazdėnai* 1, gv. ir gst. Vievio ir Liutavariškių - Lentvario geležinkelio linijoje,

---

←

Lithuania Propria ribose visas nemuninis Svisločius, išskyrus patį jo augštupį, kuris dabar Sov. Rusijos pasisavintas, nors irgi vis baltų žemėje.

Mastaulėnai bžk. Svisločiaus augštupio kairiame-vakariniame krante, atitekusiame Lenkijai.

Tuoj į pietus nuo Svisločiaus augštupio kilpos prasideda Baltvyžio giria su Jotvingų kaimais ir lietuviškais vietovardžiais. Ta giria dabar Sov. Rusijos paimta iš Lenkijos, bet istorijoje ir ji, kaip Svisločius ir čia plačiai viskas priklausė Lietuvos valstybei.

Lietuvos valstybės 1920 metų reikalaujamoji pietinė siena — . — . — . —

Lithuania Propria o o o o o o pietinė riba.

Lietuvių etnografinė palikusi ryškiausioji — o — o — o — pietinė riba.

Sov. Rusijos dabar pasisavinta ligi + + + + ribos.

Kur matomas Narew mstl., ten iš Baltvyžio girios šiaurinės dalies į vakarus pro jį teka Nara, lenk. Narew, upė V. Bugo, Vyslos, žemupio dešinys-šiaurinis įtakas, visa tekanti per vidurinę Sūduvą - Jotvą.

Iš Boundaries of Lithuania — Frontières Lithuaniennes žemėlapio, esančio knygoje: Juozas Audėnas, Twenty years' struggle for freedom of Lithuania. New York, N. Y. 1963 m. Tai naujas ir lig šiol tiksliausias Lietuvos ir Lietuvos valstybės etnografinis ir politinis žemėlapis.

Neries upės kairiame-pietiniame šone, Vilniaus aps., 20 km į žemvakarius nuo Vilniaus sostinės ir 20 km (tiek pat!) į pietus nuo Musės upės. *Musė* upėv. slaviškai, kaip ir lotyniškai (*Musa*), greičiausia yra rašomas lyties *Musa* (kieta galūnė), bet tai nekeistų šio vandenvardžio esmės. O *Mūšų* (*Mūša* 4, lat. Lielupė "didupė", 160 km ilgio Lietuvos ir Latvijos Žiemgalos upė, kuri sen. dok. yra ir *Mussa*) Bg, Lkž. CXXXVIII[51] skelbia net penkias, nors dabar baltų žemėje jų jau daugiau yra susiradę.

Rusijos ir Sov. Rusijos pietūs gi istoriškai ar ir dabar — tik Ukraina, o Ukraina — ne Rusija ir ne Velikorosija: tai atskira tauta ir valstybė, rusų pavergta. Žinoma, Rusijos kolonizacinės imperijos yra ir kitokių "pietų" į rytus nuo Ukrainos, bet ir anie turi savo aiškius ir suprantamus įsisenėjusius, taigi aborigeninius vardus, negu išplerusios sąvokos "Rusijos pietūs".

Mozūruose, — kuriuose: ar anuose tikruose, kur vakarinių slavų žemėje, ar neperseniai vokiečių kurfiurstų sugabentuose kolonistuose į Prūsų žemės irgi tik tam tikrų prūsiškų vardų sritis?

Gudijoje, — katroje? Yra tikroji Gudija ir netikroji, arba tos Lietuvos ir lietuvių žemės, kurios, kaip jau čia aiškinau, buvo Lithuania Propria 1566-1793 metų ribose ir kurių kaip a t k u r t o s i o s Lietuvos valstybės rytinės dalies rytinė siena yra Lietuvos valstybės ir Sov. Rusijos 1920 metų Maskvos konferencijoje nustatyta, patvirtinta ir abiejų valstybių pasirašyta, žr. LE. VIII. 29 p. žemėlapį. Kad ir dar aiškiau būtų, čia išrašau ištrauką iš 1918 II 16 Lietuvos valstybės a t k ū r i m o , ne įkūrimo, akto: "Lietuvos Taryba . . . skelbia a t s t a t a n t i nepriklausomą demokratiniais pamatais sutvarkytą Lietuvos valstybę su sostine Vilniuje". O tikroji Gudija dar toli į rytus nuo 1920 m. sienos, ir žr. Lithuania Propria ribas.

Žiemgala, Sėla yra ir Latvijos, ir Lietuvos valstybių. Visais atžvilgiais reikale toks atskyris yra būtinas, nes kitaip būtų galima arba nesusikalbėti, arba ir paties reikalo atitinkamai ar nenušviesti, ar nesuprasti.

Pamarys — labai perlabai plačios sąvokos įvardas. Pvz. nuo Odros žemupio net iki už Latvijos Kuršo Ventpilės aps. mst. ir uosto yra prie *marių*, taigi Pa-mar-ys, į kurį kiek tų "*marių*" įeina, — imkim ir susiskaitykim iš smulkiųjų žemėlapių: įeina lot. Pomerania, vok. Pommern "pa-mar-io sritis", Aismarės, Kuršmarės, Tuosmarės ir apsčiai šaknies *mar-* "marios, marės" kitokių vandenvardžių ir gyvenviečių vardų. M. Lietuva - Karaliaučiaus sritis su Sūduva - Jotva - Dainava yra aiškiame *marių* ženkle; žinoma, taip pat ir Prūsų žemė, Žemaitijos vakarai, Kuršas. Kas domisi tolimiausios praeities *kromanjono* rase (žr. LE. IV. 116 p., nors ten pertrumpai), manau, pravartu yra kiek tiek susidomėti ir anuo "*marių*" plotu, kaip ir "*marių*" vandenvardžiais; kromanjono rasei, suprantama, tokios rūšies plotas buvo platesnis ir daug ilgesnis, nes ir ta rasė migracinė. Tai būta prieš gerokai metelių: 5600 - 2500 m. prieš Kr., ne anksčiau. Enciklopedijoje atsiverskime, tiesa, šykščiai aprašytas Baltijos jūros amžių formavimosi fazes: Yoldia - Joldijos jūrą, Ancylus - Ankilo jūrą ir Litorina'os jūrą. Taip pat ten pasijieškokime Aismarių, Kuršmarių ir Tuosmarių "gimimo metrikos". Betgi anuomet ne tik mes ide. baltai, bet ir kiti indoeuropiečiai gyvenome dar toli nuo dabartinės Baltijos jūros. Pabaltijy pirmutinė žinoma rasė yra kromanjono rasė, kurios kraujo, be abejo, nė mes ide. baltai, čia atkeliavę, nebūsime galėję nieku gyvu išvengti savo giminėje. Ot, tau ir "pamarys"!

Tuo tarpu užteks beaiškinti: galo nebūtų. Mat, mes mieli lietuviai visko turime, bet tarp daugybės neturimų dar neturime ir aiškiai bei suprantamai nustatyto baltų giminės, lietuvių tautos žemių, Lietuvos ir Lietuvos valstybės istorinių, geografinių, etnografinių ir kokių sričių vardyno. Netgi kartais kokios sritys net geriausiuose mūsų raštuose nevienodai ir nevienoduose plotuose yra nurodinėjamos. Į tą viską svetimieji žiūrėjo, žiūri ir žiūrės tik iš savo ar slaviškos, ar germaniškos, ar dar kokios ekstra-kosmopolitiškos kerčios. O baltikai ir lituanistikai tai ne pavyzdys, nes joms tik žala ir susimėtymas neaiškiose kategorijose.

Žodžiu, ką rašant ar paskaitaujant (raštai ir paskaitos), lengviausia, nes tiksliausia, yra galvoti baltiškai, o ne "pasiskolintinai", ir išeiti iš baltų, Lietuvos, Pabaltijo plotų ir interesų. Kitaip, — tėra kažkoks vijimasis nepavejamo ir ypač nė už skatiką mums nereikalingo. Mat, mes niekados ir vydamiesi nepavysime savo kaimynų "didžiųjų" valstybių, uoliųjų ir greitųjų komersantų - prekiautojų "mažomis" tautomis ir su jų amžinaisiais tarpusaviais karais čia jų pūtimosi ligi imperijų, čia jų pliuškimo ligi sambyrų, ir todėl mes niekados tiksliai geografiškai ar dar kaip neparašysime raštu, rašydami "didžiųjų" nepastoviais politiniais mastais, matais ir orientyrais. Ne pro šalį atsiminti, kad mūsų visi "didieji" kaimynai ypač šiais laikais, pradedant Hitlerio vokietiniu ir baigiant analoginiu Lenino - Stalino - Chruščevo ar dar kokio atsirasimo x ir y rusų kompartijos režimu bei Gomulkos lenkiškai šovinistine santvarka, — jau yra anuliavę *Lietuvos* ir *Prūsų* tautovardžius tyčia ir sąmoningai. Net dar daugiau ir dar gražiau: šitaip būta ir Potsdamo 1945 metų "didžiųjų" konfe-

rencijoje, ir tatai yra jos nuosprendyje dėl *Prūsų žemės* ir *Mažosios Lietuvos*, šituodu tautovardžius užsispyrus nutylint, kai ten, puošniame kaizerių Potsdame, diplomatų ir "ekspertų" pigiausiai gimdyta *baltų* (!) žemėje *rusiškoji* (!) kolonija — "Kaliningradskaja oblast'". O toje konferencijoje ne vien kompartiniai slavai, bet ir kiti tolimesni "didieji" dalyvavo, kalbėjo, sprendė, persprendė, nepabaigė . . . ir tuo būdingu nepabaigimu nusprendė. Grab' nagrablennoje!

•

P.S. Kad geriau paaiškėtų Mastaulėnų ir nemuninės Svisločiaus upės geografinė, etninė ir politinė padėtis, kartu ir anas visas baltų ir Lietuvos kraštas, ta Jotva - Sūduva, — čia prijungiu ir daug atžvilgių tinkamą bei praversimą žemėlapį su aiškinimais. Jaučiuos ir jaučiu, kad mes vietomis permažai pažįstame savo tėvų žemę, ypač jos kaikurias dalis, svetimųjų jau nuo seniau valdomas ir tebekolonizuojamas be jokiausio atlydžio. Norėdami geriau ginti, ką mes dar privalome žūtbūt apginti ir atsivaduoti, turime ir savąją v i s u m ą pažinti, — viską, ką baltai, ką lietuviai, Lietuva turėjo ar ir ką tebeturime, nors ir tas tuo tarpu Sov. Rusijos kolonizacinės imperijos okupuota ir pavergta ligi pat Baltijos jūros vandenų. Todėl ir rašau.

Gausiu priekaištų pvz. kam prie žemėlapio "perdaug" prirašęs. Sakyčiau, ne tiek perdaug, kiek apie viską net ir visame straipsnyje, kas nors bent kiek temą lietė. Tik čia priekaištas būtų uždirbtas. Ir jį, dėkui, priimčiau, nes, mat, man iš to atliktų ir šiek tiek satisfakcijos, kad tuo "perdaug" ir "apie viską" savo tautiečius bent iš dalies priverčiu pastebėti, kiek daug ko turi tik vienas baltų žemės ar sen. Lietuvos valstybės šonas, ten perdaug kruvinos istorijos mūsų žemelė. Ir, žiu, prasideda pilietinė reakcija, o tada jau gerai.

ŠALTINIAI

Aestii. = R. Schmittlein, Etudes sur la nationalité des Aestii. I. Bade. 1948 m.

Aidai, mėnesinis kultūros žurnalas.

Anž. = J. Andrius, Lietuvos žemėlapis. Boston, Mass. 1956 m.

Bg, KSn. = K. Būga, Kalba ir senovė. 1 d. Kaunas. 1922 m.

Bg, Lkž = K. Būga, Lietuvių kalbos žodynas. Kaunas. 1924 m.

Bg, Tž. = K. Būgos red. Tauta ir žodis. Kaunas, nuo 1923 m.

Bg, ršt. = K. Būga, Rinktiniai raštai. I. II. III tt. Vilnius. 1958-1962 m.

BW = Latvju dainas, Kr. Barona un H. Wissendorffa izduotas. Jelgava-Peterburgs. 1894-1915 m.

Ger, AON. = G. Gerullis, Die altpreussischen Ortsnamen. Berlin-Leipzig. 1922 m.

Klv. = V. Kalvaitis, Lietuviškų vardų klėtelė. Tilžė. 1910 m.

LAV. = Lietuvos apgyventos vietos. Kaunas. 1925 m.

LE. = Lietuvių Enciklopedija. So. Boston, Mass., nuo 1953 m.

Lingv. analizė. = V. N. Toporov i O. N. Trubačev, Lingvističeskij analiz gidronimov Verchnego Podnieprovja. Moskva. 1962 m.

LKV. = Lietuvių kalbos vadovas. Bielefeld. 1950 m.

Ltv. vts. = J. Endzelins, Latvijas PSR Vietvardi. Ryga. 1956 m.

Magni Ducatus Lithvaniae Tabula Divisa tam in Palatinatus, quam in Subjacentes Castellanias Per F. de Witt. Amstelodami Cum Privilegio Potentiss. D. D. Ordinum Holl. Westfrisiaegs — žemėlapis.

Niederle. = L. Niederle, Vychodni slovane na konci I. tisicileti po Kr. — žemėlapis.

Regni Poloniae et Ducatus **Lithvaniae**, Voliniae, Podoliae, Veraniae, Prvssiae, Livoniae et Cvrlandiae descriptio emendata per F. de Wit. Amstelodami. Naujai išspausdino V. M. Stulpinas. Chicago, Ill. 1956 m. "Lithuania in XV and XVI centuries".

SG. = Słownik geograficzny. Warszawa.

Sonderk. = Ostpreussen und Litauen; Kurland, Livland und Estland. Leipzig; priešhitlerinių laikų žemėlapis, turįs atskirą pažymėjimą: **Sonderkarte.**

Spruogis = I. J. Sprogis, Geografičeskij slovar' drevnej žomojtskoj zemli XVI stoletija, sostavlennyj po 4 aktovym knigam Rossienskogo zemskogo suda. Vilna. 1888 m.

SRP. = Scriptores Rerum Prussicarum.

Trtm, Blt.-Sl. Wb. = R. Trautmann, Baltisch - Slavisches Wörterbuch. Göttingen. 1923 m.

Trtm, PN. = R. Trautmann, Die altpreussischen Personennamen. Goettingen. 1925 m.

Vigando kron. = Chronicon seu annales Wigandi Marburgensis, equitis et fratris ordinis teutonici Primum ediderunt Joannes Voigt et Eduardus Comes Raczyński. Posnaniae. 1842 m. Aprašomasis tarpas 1293-1394 metai.

Vokštž. = Vokiečių štabo žemėlapis, smulkus ir senesnių laikų, taigi dar nesuvokietintų (nesuhitlerintų) M. Lietuvos - Karaliaučiaus srities ir Prūsų žemės vietovardžių.

LIETUVA IR JOS KAIMYNAI

1861 m.: tautybių žemėlapis

(Bus įdėtas sekančiame KARIO nr.)

Šis žemėlapis yra Kazio Pakšto iš AIDAI 3 nr. 1957 m. 104 p., sudarytas iš įvairių žemėlapių ir rašytinių šaltinių bei statistikų, kur svarbiausia statistika yra M. Lebedkino. Rusijos Centrinio Statistikos Komiteto valdininkas Michail Lebedkin, savo valdžios pavestas, apie 1860 metus sudarė gyventojų statistiką 9 vakarinėse gubernijose, kurios visos Lietuvos valstybei priklausė iki 1569 metų Liublino unijos, o 3 lietuviškos ir 3 gudiškos gubernijos išbuvo Lietuvos valstybės ribose nuo Gedimino ar Algirdo laikų iki 1772 ir net iki 1795 metų (AIDAI, 3 nr. 1957 m. 106 p.), o pastaroji data yra III-jo, paskutiniojo, Lietuvos ir Lenkijos valstybių padalinimo.

A. 1861 metai yra baudžiavos Lietuvoje panaikinimo data ir tarpas tarp dviejų prieš Rusiją sukilimų: 1831 ir 1863 metų. Pastarajame sukilime kaip sukilėlių lietuvių vadas dalyvavo ir Kostas Kalinauskas, kilęs iš tos vietos, kur šiame žemėlapyje yra parašyta Białystok "Baltstogė" ir Volkovysk "Valkaviskas" miestai: nuo Baltvyžio girios šiaurės (žiemvakariau Pružanų mst.) prasideda Svislo-

SPARNUOTA KAVALERIJA

Algirdas Budreckis

Pirmojo Pasaulinio karo kovos apkasuose užleido vietą Antrojo Pasaulinio karo šarvuotam judrumui. Dabar kariuomenės turi sugalvoti naują taktiką, pritaikytą ateities karybai, kada, galbūt, karuose bus naudojami atominiai bei vandeniliniai ginklai.

Užtat, oro susisiekimo ir tiekimo priemonės studijuotinos. Karinį oro transportą perims milžiniški malūnsparniai (helikopteriai), kurie bus didesni už šių laikų transportinius lėktuvus, bei konvertiplanai (helikopteris - lėktuvas), derinantys malūnsparnio apsukrumą su lėktuvo greičiu.

Viena iš svarbiausių priežasčių, kodėl reikia sudaryti "sparnutus dalinius", yra galimybė, jog branduolinės bombos bus naudojamos ateities kare. Kadangi didelė karių masė sudarytų puikų taikinį priešo atominei bombai ar raketai, dažniausiai, kareiviai bus išskleisti. Bet jie turės susitelkti šimtų mylių atstume, norėdami pradėti didelio masto puolimą. Paprastų autovežimių naudojimas tokioje operacijoje sugaištų dar daug laiko, per kurį priešo žvalgyba galėtų susekti susitelkimo vietovę. Motorizuota pėstininkų vora, pavyzdžiui, dienos metu keliauja vidutiniškai 15 mylių per valandą, 10 mylių per valandą nakčia. Pririšta prie kelių tinklo, tokia vora sudarytų puikų taikinį priešo aviacijai. Bet, per pusvalandį lėčiausias malūnsparnis perskrenda tą patį atstumą, kuris paprastai vorai truktų 3 valandas. Helikopteriai ir konvertiplanai gali nusileisti ir išskristi iš betkokios vietos, kuri nekliudo jų rotorinėm mentėm. Jiems nereikia kelių tinklo; dangus yra jų plentas.

Antra priežastis sudaryti sparnuotą kavaleriją yra priešo gausumas (pvz. rusų masės). Sparnuotos kavalerijos judrumas atitinka priešo masę. Kitaip sakant, karių judesys helikopteriais teikia judrumą, kuris leidžia saviesiems kovoti su pasisekimu, t. y. užstoti priešui kelią, kur tik savųjų pasirenkama. Malūnsparnis yra priemonė padauginti ribotas priemones.

Ligšiolei kariuomenė buvo dviejų matų (dimensijų) jėga. Ji gali frontiniu puolimu pulti priešo poziciją arba ją apriesti. Abudu manverai atliekami žemėje. Sparnuota kavalerija prideda dar trečią matą — orinį puolimą priešo užfrontėje, arba "vertikalinį aprietimą".

Tam tikra prasme, ir šiandien kariuomenė turi jėgas, kurios gali atlikti vertikalinį aprietimą -- parašiutininkus. Bet ši jėga ribota vienkryptiniais puolimais; parašiutininkai negali grįžti tuo pat būdu, kaip

---

čius ir teka į šiaurę tarp Baltstogės bei Valkavisko, tekėdamas į Nemuną iš kairio-pietinio šono, į pietryčius nuo Gardino mst. Prie Svisločiaus augštupio Mastaulėnuose augo Kostas Kalinauskas.

Kur žemėlapyje yra pažymėtas plotas keturkampėliais, tai ten lietuvių gyvenamoji žemė. Užnemuninės (nuo Nemuno augštupio į pietus) lietuvių žemės rodomas žemėlapyje šitoks keturkampis: vakarinėje linijoje — Seinai, Dainavos Jotvos (Augustavo) girios rytinė pusė ties Varviškės bžk. ir Gardino mst., Baltstogė, Bielskas ir nuo Baltvyžio girios į pietus L. Brasta; šiaurinėje linijoje — Bebros (Naros, V. Bugo, dešinio-šiaurinio įtako) augštupys ir versmės, Priepilė (lenk. Przypila — Lašišinės, Nemuno, baseino upelė vakariau Gardino), Gardinas ir Nemuno augštupys mažiausiai ligi Beržūnos (Nemuno dešinio-šiaurinio įtako Valažino aps.) žiočių ties Bebrėnų k. Lazūnų bžk. apyl.; rytinėje linijoje — Beržūnos žiotys, į pietus einant, ryčiau Slanino mst., per Ščaros (Nemuno kairio-pietinio 319 km ilgio įtako) balotą kilpinį augštupį, Jaseldos (Pripetės augštupio kairys-šiaurinis įtakas) upę ir į Pripetės augštupį; pietinėje linijoje — L. Brasta, Kabrinas ir balotieji pajaseldžiai - papiniai - papripečiai. Į tą lietuvių žemės keturkampį įeina:

a) Beveik jo viduriu teka Svisločius, o prie jo augštupio stovi Mastaulėnai.

b) Pietinėje dalyje auga Baltvyžio giria su piečiau L. Brastos mst.; senovėje ir Bielskas buvo tos girios vakarinėje dalyje, kol giria ir dar didesnė buvo; aplink tą girą ir plačiais pagiriais tebėra daug lietuviškų vardų gyvenviečių ir net vandenvardžių; Baltvyžio giria ir jos apylinkės lietuviškos etnikos atžvilgiu bei pakankamai istoriškai dar nėra niekur paliesta ir aprašyta.

c) Beveik visa seno padaro, bet nepersena "Černaja Rus'", kuri lietuviškuoju, baltiškuoju požiūriu taip pat dar nėra išaiškinta. Toje "Černoje Rusėje" teka rus.-lenk. **Ros'** — Nemuno kairys-pietinis įtakas į rytus nuo Svisločiaus žiočių, o prie tos upės stovi Valkavisko aps. mst. **Ros'** upėvardį Bg, ršt. I. 497 p. ir III. 505, 883 p. laiko slavišką. Perdrąsu būtų priešingai sakyti. Bet yra tikra, kad "Černaja Rus'" nebus atsiradusi dėl to ar nuo to **Ros'** ten upėvardžio, įsispraudusio tarp baltiškųjų Nemuno, Svisločiaus, Zelvos ir Naros (augštupys) bei Jaseldos (augštupys) upėvardžių. Slaviškųjų lyčių **Ros'** ir **Volkovysk**, Lithvania žml. **Wolkowicza**, upėvardžius greičiausia tektų aiškinti abu kartu, ieškant tų dabar slaviškų lyčių vietovardžių kurių senesnių kalbinių laipsnių — baltiškųjų, kaip ir jų analogijų kitur Lietuvoje (net dviejose vietose). To **Ros'** upėvardžio vietoje tai pačiai upei pasisekė aptikti senesnę upėvardinę lytį **Rosna** (Lithvania žml.) iš ***Rus-n-ā**, o tai jau baltiška, apie ką gal atsitiks kur kita proga pakalbėti, sakysime, beaiškinant, kas tai per paukštelis ta "Černaja **Rus'**". O pastarojo įvardo to **Rus'** tautovardžio kilimas atėjūnams yra atsirėmęs ne į čia esantį **Rosna** ir naujesnės lyties **Ros'** upėvardį, bet į 862 metų po Kr. švedinį-variaginį **Rus'** tautovardį Naugardo srityje, dar vėliau padniepriu pasigautą Kievo ir Valuinės kniažestvų valdininkų anam baltų žemės plotui net vėlai pervėlai net "Černaja Rus'" sudėtiniu vardu praminti. Dėl **Rus'** žr. Bg, ršt. I. 402-3, 548, 551, II. 88, 228 ir III. 248 p.

d) Toje "Černoje Rusėje" dar teka lietuviško jotvingiško vardo Zėlva, lenk. Zelwianka, ryčiau anos Ros' upės ir yra Nemuno kairys-pietinis įtakas, o prie jos stovi Zelvos lenk. ir gud. Zelva, mstl., ir ryčiau šios teka mūsiško vardo Ščara iš *Skėrija ar *Skėrja (Bg, ršt. I. 483 p. ir III. 140 p.) "Skara" — Nemuno kairys-pietinis įtakas.

e) Zietelos upė ir mstl. — lietuviškas valsčius, į pietvakarius nuo Naugarduko aps. mst., o toliau į rytus taip pat yra baltiškų ir vandenvardžių.

f) Ties Varviškės ir Gardino tarpu Nemuno abiem pusėmis plotas dabar S. Rusijos sau prisijungtas. Šis tarpas daug kuo yra įdomus, o lietuviškiems reikalams net svarbus. Bet jis dar kaip reikiant netyrinėtas ir niekur mūsiškių neaprašytas.

(Bus daugiau)

jie atvyko. Jie priversti kovoti žemėje iki tol, kol pagrindinė kariuomenė juos pavaduoja. Užtat, parašiutininkams trūksta to judrumo, kurio kariuomenė jieško.

Parašiutininkų panaudojimas turi ir kitų trūkumų. Pirma, ne kiekvienas kareivis tinka būti parašiutininku. Šita tarnyba reikalauja vyrų, kurie nugali šokimo erdvėn psichologinę baimę. Taipogi, parašiutininkai reikalauja specialaus paruošimo, kuris brangus ir ilgai trunka. Jų sunki karo medžiaga turi būti išmesta kartu su jais. Šitoks veiksmas sudaro nemaža išlaidų ir taip pat apriboja medžiagos pasirinkimą ir kiekį, nes parašiutininko medžiaga turi būti tiek maža ir lengva, kad lėktuvas ją galėtų kilnoti kartu su savimi. Tokia medžiaga dažnai būna sugadinta išmetimo metu ir turi būti palikta. Išmetančių lėktuvų įgulų nedaskaičiavimai gali turėti liūdnas pasekmes: dalis parašiutininkų nepataiko į iššokimo sritis ir susipainioja medžiuose, tuo sudaroma nereikalingų nuostolių arba grupavimo puolimui atidėliojimų.

Malūnsparniai arba konvertiplanai būtų efektingesni. Sparnuotas kavaleristas nereikalauja specialaus paruošimo. Nėra pavojaus, kad kariai ir medžiaga nepataikys į išmetimo-iššokimo sritį. Kadangi betkoks plotas, maždaug futbolo aikštės dydžio, tinka nuleisti pilną batalioną, priešas negalėtų apginti visas galimas puolimo vietas. Kareivis galėtų nešti daugiau medžiagos ir nebūtų apsunkintas dviem parašiutais (parašiutininkai dar turi atsarginį parašiutą, jei pirmas neatsidarytų). Dar yra psichologinis pranašumas: helikopterio kilnojamas kareivis žino, jog, jei reikėtų, jisai galėtų palikti puolimo vietą tuo pat būdu, kuriuo jis atvyko.

Puolamojoje operacijoje malūnsparniai skristų palei medžių viršūnes, kur priešui būtų sunkiau juos pastebėti ir nušauti. Malūnsparniui nutūpus, lakūnas paspaustų aliarmo mygtuką ir pėstininkų grandinė, iššokusi lauk, bėgtų į numatytą poziciją, maždaug 80 metrų atstu nuo malūnsparnio. Karo metu helikopterių dalinys galėtų nutūpti žiedo pavidale su pozicija žiedo vidury, tuo būdu leisdamas visai kuopai susitelkti per porą sekundžių. Parašiutininkų, gi kuopai susitelkti po iššokimo truktų tarp 20 ir 30 minučių.

Nėra jokio klausimo apie malūnsparnių naudojimą iš naujo sutelkti išsklaidytus kareivius užfrontėje, tačiau dar neišspręsta, ar jie bus naudojami, kaipo puolimo transportai skersai priešo linijų. Malūnsparnis nesudaro tokio lengvo taikinio, kaip atrodo. Daugumas priešlėktuvinių pabūklų pritaikyti prieš augštai skraidančius lėktuvus ir jie neveiksmingi nedideliuose augščiuose. Malūnsparnis gali skristi "prieblandos zonoje", t. y. virš rankinių ginklų ugnies ir žemiau priešlėktuvinių pabūklų šaudymo erdvės.

Yra amerikiečių karininkų, kurie mano, kad konvertiplanas yra saugesnis nuo priešo ugnies. Skrisdamas tris - keturis sykius greičiau už malūnsparnį, konvertiplanas yra tikrai saugesnis. Be to, jo greitis teikia elementą, kuris padidina galimumą, jog nebus priešo apšaudytas. Konvertiplanas yra hibridas, jungiantis lėktuvo greitį su malūnsparnio sugebėjimu skristi vertikaliai. JAV kariuomenė jau pastatė porą tokių bandomų modelių.

Pirmas modelis, pasirodęs 1954 m., buvo XV-1, kurį pastatė McDonnell aviacinė bendrovė St. Louise. XV-1 konvertiplanas turi nešamąsias mentes, kaip helikopteris, statmenai nusileisti ir pakilti. Kartą iškilus, mentės sustoja ir paprastas lėktuvinis propeleris fiuzelažo užpakaly stumia pirmyn konvertiplaną. Vienas ir tas pat variklis varo ir mentes ir propelerį.

Antras konvertiplano tipas neturi atsarginio propelerio. Šis XV-3 modelis buvo Bell aviacinės bendrovės pastatytas. Jis turi dvi mentes (rotorus), po vieną abiejuose trumpo sparno galuose, vieno variklio varomus. Tos mentės, įmontuotos į sukamąsias stebules, sukasi horizontaliai pakilimui ir nusileidimui ir vertikaliai, kaip paprasti propeleriai, skridimui pirmyn.

Frank N. Piaseckis, žymus JAV helikopterių statytojas sako:

— Dydžio atžvilgiu, helikopteriam nėra teoretinės ribos. Vienintelė riba helikopterių statyboje yra vieneto dydis, kurį kariuomenė nori kelti vienu skrydžiu. Bet, galbūt, taktiškais bei ekonomiškais sumetimais, bus verčiau panaudoti daug, bet mažesnio dydžio helikopterių vykdyti tą pat judesį.

Dar vienas išradimas, pritaikytas sparnuotai kavalerijai, yra vienvietis arba dvivietis malūnsparniukas. Yra dviviečių modelių, kurie, būdami nedidesni už motociklą, gali būti išardyti ir sutalpinti džype. Ryšium su puolimo operacijomis priešo užfrontėje, jie (dviviečiai helikopteriai) gali būti vežiojami išardyti konvertiplanuose, paskui greitai sumontuoti pozicijoje ir panaudoti, kaip žvalgybiniai lėktuvėliai sekti priešo judesius.

Sparnuota kavalerija turi daug taktinių ir strateginių galimybių. Štai pora taktinių problemų. Savųjų dalinių žygis sustoja prie klampyno, pro kurį eina tik du keliai, abu priešo užstoti. Puolimas jėga priešo užtvarų iššauktų kelių sunaikinimą — taigi, naudojama netikėtumo taktika: malūnsparniai nuleidžia "sparnuotą kavaleriją" į užpakalį. Priešui nespėjus sunaikinti kelius, mūsiškiai iš užpakalio likviduoja užtvaras.

Malūnsparniai gali būti naudingi ne tik sulaikyti priešo žygį, bet taipogi ir jo pasitraukimą. Tada helikopteriai nuleidžia pėstininkus įvairiuose punktuose palei priešo žygio kelią, priversdami jį nuolatos daryti apėjimus, iki jis bus nuvarytas į tokią poziciją, iš kurios toliau jau nebegali pasitraukti.

Malūnsparniais kilnojami pėstininkai gali atlikti parašiutininkų smūgius: jie gali netikėtai puldinėti priešo pafrontę ir sparnus, priversti priešą kaitalioti savo pasitraukimo kelią, sunaikinti priešo užfrontę (susprogdinti tiltus, nukirsti susisiekimo linijas, susprogdinti geležinkelio mazgus ir p. bei veikti, kaip desantininkai.

1954 m. Dienbienphu apgula Indokinijoje duoda kitą pavyzdį, kada sparnuoti kariai gali būti naudojami. Jei apgulti prancūzai tada būtų turėję helikopterių tarnybą, jie būtų nuolatos gavę medžiagą, municiją ir atsargos dalinius įgulą sustiprinti. Taipogi, malūnsparniais būtų galėję nuleisti desantus užpakaly apgulos linijos.

Sparnuotos kavalerijos didžiausias uždavinys bus kilnoti karius bei medžiagą nuo fronto į išsiskaidymo rajonus užnugary, arba iš vieno fronto punkto į kitą. Prileiskim, kad priešo daliniai prasiveržia pro mūsų linijas, tučtuojau helikopteriai atgabena atsargos dalinius priešo vežimams sulaikyti. Arba,mūsų kariuomenė įvaro kylį į priešo frontą, helikopteriai atgabens daugiau karių išplėsti spragą ir pristatys medžiagą tęsti puolimą.

Sparnuotos kavalerijos augšto laipsnio išvystymas bus brangus. Malūnsparnių tarnyba reikalauja mechanikų bei ryšio dalinių, remonto aptarnavimo, benzino ir dalių atsargų ir p. Bet, pasak JAV pulkininko Bunkerio,

— Pergalės kaina gal bus didelė, bet pralaimėjimo kaina būtų pasibaisėtina.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

MŪSŲ PAREIGOS JAUNIMUI

A. VALATKAITIS

Nekartą girdime vyresniosios kartos nusiskundimus, kad jaunimas nutausta, nesidomi nei savo kalba, nei spauda, nei gerais lietuviškais papročiais. Vyresnioji karta tuo sielojasi ir deda daug pastangų patraukti jaunimą. Savo keliu, skautai, ateitininkai, studentų korporacijos, įvairūs ansambliai bei sporto grupės vykdo tikrai milžinišką ir vaisingą darbą. O vis dėl to dar nemaža dalis mūsų prieauglio, kurį nesusemia minėtos organizacijos, pasilieka išstatyta nutautimo pavojams. Dažnai dėl to kaltinami ir tėvai. Bet čia ne vien tik tėvai kalti.

Jei jaunimui prikaišiojama stoka pareigos lietuviškiems reikalams, tai paklauskime ir patys savęs, ar mes atliekame savo pačių pareigas mūsų jaunimui? Iš jaunimo reikalaujame daug. Bet ar mes atiduodame jaunimui tiek, kiek galėtumėm ir privalėtumėm?

Štai, Šaulių Sąjungos dabartinio statuto 3-me straipsnyje sakoma: "LŠST ... ypatingai rūpinasi lietuvybės išlaikymu lietuviškojo jaunimo tarpe". Toliau 5-me straipsnyje sakoma: "... 4) išlaikyti lietuviškąjį jaunimą fiziškai ir morališkai stiprų ir įjungti jį į Lietuvos laisvinimo darbą; 5) išlaikyti ir stiprinti lietuviškojo jaunimo tarpe meilę ir pagarbą savajai kilmei ir kalbai"... Dar toliau, 6-me straipsnyje skelbiama, kad: "LŠST stengiasi ... steigti, remti ir stiprinti jau esančias vaidinimo kuopeles, chorus, orkestrus, ansamblius, sporto komandas..." Berods jaunimo Šaulių Sąjungai negalėtų pritrūkti, nes pagal statutą jos nariais gali būti jau suėję 15 metų amžiaus. Tačiau pasidairykime, kas tuo reikalu ligšiol padaryta mūsų organizacijos ribose?

Gal vienintėliu skaisčiu pavyzdžiu šviečia Chicagos Vytauto Didžiojo Šaulių kuopa, kurios valdybai nuo pat kuopos įkūrimo pradžios nuoširdžiai rūpėjo jaunimo reikalai. Išdavoje, jau daugelį metų, veikia gausi jaunimo kuopelė, puoselėjanti scenos vaidybos meną bei tautinius šokius. Kad paskatintų jaunimą dalyvauti lietuviškai-šauliškame darbe, jaunimo grupei kuopos ribose yra suteikta plati autonomija, su savo atskira kasa ir atleidimu nuo nario mokesčio imtinai. Šauliškam jaunimui visą laiką savo darbu aukojasi, ne tik ilgametis kuopos pirmininkas š. kun. A. Šeštokas ir vicepirmininkas š. V. Išganaitis, bet ir meno vadovas š. J. Petrauskas, režisierius š. A. Brinka, bei energingas šokių mokytojas š. K. Ulevičius. Jie visi daug duoda šauliškam jaunimui. Užtat ir jaunimas jų neapvylė. Chicagos šauliškas jaunimas visur ir visados kalba tiktai lietuviškai ir jų elgesiu gėrisi ir tėvai ir svetimi. Jų suruoštų vaidinimų, tautinių šokių ir šiaip pasilinksminimų bei išvykų į tolimas apylinkes sunku ir suskaičiuoti. Visa eilė abiejų lyčių šauliško jaunimo už ypatingus nuopelnus Šaulių Sąjungai yra apdovanoti garbės ženklais. Atitarnavę JAV kariuomenėje jaunuoliai ir vėl jungiasi į šaulių eiles. Jaunimas patenkintas savo vadovų veikla ir didžiuojasi esą šauliais ir šaulėmis. Dabartiniu metu duodamos visos pastangos sukelti pakankamai lėšų pasiųsti didelę šaulių jaunimo tautinių šokių grupų į šiemet įvykstančią New Yorke pasaulinę parodą. Toji pati tautinių šokių grupė įspūdingai buvo pasirodžiusi pernai per tautinių šokių šventę Chicagoje. Ir kaip čia, taip ir New Yorke, tatai bus vienintelė šaulių tautinių šokių grupė. Vytautėnų šauliškam jaunimui trūksta dar choro. Bet ir tas su laiku atsiras. Pagirtinos taip pat Detroito šaulių vieneto valdybos pastangos pritraukti į šaulius jaunimo sporto komandą. O kaip gi yra su visais kitais šaulių vienetais?

Tiesa, ne visi vienetai yra skaitlingi nariais. Visų tų vienetų valdybos buvo tikrai

Laisvės laikais Kaune: deš. XX š. rinkt. jūrų šaulys S. Bagdonas, dabar veiklus Vytauto D. š. kp. narys

darbščios ir per pirmąjį dešimtmetį nepaprastai daug darbo atliko. Dėka vienetų valdybų ir jų pirmininkų, visa sąjunga sustiprėjo ir giliai įleido į mūsų visuomenės gyvenimą šaknis. Šaulių Sąjunga yra laikoma garbinga ir viena pagrindinių mūsų tremties lietuvių organizacijų. Tačiau jaunimo reikalai dėl vienokių ar kitokių priežasčių pasiliko nuošaliai. Bet vis dėl to, žengiant į šauliškos veiklos antrąjį dešimtmetį, kiekvieno vieneto valdyba turi surasti tinkamą ir energingą jaunimo vadovą. Tokio pareigūno, o ir pačios valdybos užduotimi, būtų surasti savo apylinkėje tautinių šokių mokytoją, režisierių, chorvedį ir sporto komandos vadovą. Pravartų būtų pradėti bent nuo tautinių šokių grupės organizavimo. Jaunimas neįsijungs į šaulių veiklą, jei nesudarysime jam progos šaulių vieneto rėmuose šokti, vaidinti, dainuoti, ar sportuoti. Reikia rasti ryšių ir su tėvais, raginant juos siųsti savo prieauglį į šaulių jaunimo kuopeles. Reikės daug pastangų, kurios nevisada bus lengvos. Vienok vienetų valdyboms yra būtina susirūpinti dar jokiose organizacijose nedalyvaujančiu jaunimu. Tatai yra mūsų šauliška pareiga, kurią ne tik aiškiai nusako mūsų statutas, bet tą pareigą liepia mums atlikti ir mūsų lietuviškoji sąžinė, jei norime Lietuvai ir mūsų sąjungai labo.

AUKOS "T. T."

L. K. Mindaugo šaulių kuopos Montrealyje iniciatyva, S. Reutas surinko "T. T." paremti aukų. Aukojo:

St. Barauskas 5 dol., po 2 dol.: A. Kalvaitis, O. Stasaitis; po 1 dol.: B. Bagdžiūnas, P. Gabrys, S. Reutas, J. Vieraitis, A. Pakulis, P. Paleckas, J. Šiaučiulis, J. Gedminas, K. Gudžiūnas, P. Botyrius, A. Urbanavičius; A. Sutkaitis 0,50 dol.

Redaktorius už aukas nuoširdžiai dėkoja.

Vytauto Didžiojo šaulių kp. Čikagoje meno kuopelė vaidina "Bus audra"

Redaguoja K. KODATIENĖ, Nida Resort, Linden, Mich., ir
E. PETRAUSKAITĖ, 6602 So Fairfield, Chicago 29, Ill.

VELYKŲ RYTĄ

Kiekvienas augalas ir mažiausias žolelytės daigelis į saulę, į šviesą stiebiasi. O, tuo labiau, žmogus jieško gėrio, grožio ir šviesos.

Kas galėtų būti gražesnio, kilnesnio, kaip nuoširdžiai pergyventi Velykų rytą — Didįjį Prisikėlimą? Kaip nuostabiai skambės iškilmingoji Alleliuja! Tikrojo Prisikėlimo prasmė įsiskverbs į mūsų mintis ir širdį. Ir mes kartu pakilsime! Pakilsime, kad saulės šviesa skaistesnė būtų ir nakties žvaigždės aiškiau šviestų. Pakilsime, kad savo gyvenimo kelyje tvirtesnės taptume ir kasdienybėje kuo daugiau šviesiųjų spindulėlių rastume. O jų tiek daug visur: o ypač savoje šeimoje ir lietuviškame bendravime.

Velykų rytą trykštančios krikščioniškos meilės šaltiniu pripildykime savo širdis, kad tą visa pajustume ir labiau artimo meile degdamos pačios spinduliuoti galėtume.

K. K.

MŪSŲ BIČIULĖS

Lietuviai kartais smerkiami, kad per daug susiskaldę: per daug partijų, organizacijų bei draugijų turi. Turi jų ir kiti. Ar tai galima laikyti bloga? Gal blogiau, kad lygiagrečiai dirbamas tas pats darbas. Tačiau kiekviena draugija turi savų, kiek kitokių tikslų. Nors vienų tikslai yra daugiau susiję su kitais, o kitų mažiau. Tuo būdu vieni yra tarpusavy artimesni, o kitų reikalai daugiau skiriasi.

Mums, šaulėms, kaip Lietuvoje, taip ir čia artimiausios bus birutininkės, lygiai kaip vyrams — ramovėnai. Tikslai visų, ypač dabar, vienodi, skiriasi tik darbo barai. Visi mes norime būti naudingi savo tautai, savam kraštui, visiems vienodai rūpi Lietuvos laisvinimo reikalas. Todėl ir "Šaulei Tremtyje" malonu, kad birutininkės, tuo tarpu M. Babickienės asmenyje, sutiko su mumis bendradarbiauti ir spausdintu žodžiu mūsų skyrelyje savo mintimis pasidalinti.

Lauksime straipsnelių, žinučių, nuotraukų, minčių bei idėjų ir iš kitų birutininkių.

BIRUTININKĖS IŠEIVIJOJE

LDK Birutės Karių šeimų Moterų Draugija 1951 m. spalių 21 d. atsikūrė tremtyje ir atšventus savo darbuotės dešimtmetį ir toliau sėkmingai veikia šalpos ir kultūros srityje. Draugija yra atsikūrusi 5-se didesnėse lietuvių gyvenamose kolonijose: Chicagoje, Clevelande, Detroite, Los Angeles ir New Yorke, Chicagos skyrius yra centrinis skyrius. Dabartinę jo valdybą sudaro: Marta

Laimingos pavergtos Lietuvos kolūkio mergaitės galėdamos suvalgyti po baronką.

Babickienė — pirm., Liucija Stasiūnienė — vice-pirm., Leokadija Dainauskienė — sekr., Marija Jautakienė — ižd., Marija Jurkšienė — ūkio reikalams. Visi skyriai, kaip ir Nepriklausomoj Lietuvoj, tampriaibendradarbiauja su ramovėnais, šauliais, skautais ir kt. šalpos ir kultūrinėmis organizacijomis ir siekia visų lietuvių bendro tikslo —laisvos tėvynės. Draugija, įvertindama Lietuvių Fondo kilnų tikslą: teikti pirmąją pagalbą atsikūrusiai Lietuvos Valstybei ir įgalinti lietuvišką jaunimą išeivijoj augti lietuviškoj dvasioj, bei puoselėti lietuvišką kultūrą, įstojo į L. F. pilnateisiu nariu ir jau įnešė 500 dol. Birutininkių draugija šelpia karo invalidus, Sibiro tremtinius, Punsko lietuvius, dalyvauja visose lietuvių kultūrinėse apraiškose ir, pagal galimumą, talkininkauja darbu ir pinigine parama.

Šiuo metu birutininkės susirūpinusios kuo daugiau jaunų jėgų įtraukti į savo draugiją, todėl visos JAV lietuvių karių šeimų moterys kviečiamos įsirašyti į birutininkių eiles, nes tik organizacijos bei susibūrimai duoda daugiau galimumo išlikti lietuviais ir šeimose išlaikyti lietuvišką dvasią.

M. B.

PALAIDOJOME GARBĖS ŠAULĮ a. a. VIKTORĄ BIRŽIŠKĄ

Paskutinis trijų žemaitijos ąžuolų — trijų brolių Biržiškų, a. a. prof. Viktoras Biržiška, Lietuvos kariuomenės pulkininkas ir Viekšnių šaulių kuopos garbės šaulys, senatvės (78 m. amž.) ir ligų paveiktas, palūžo. Jo laidotuvėse dalyvavo nepaprastai didelė minia chicagiškių lietuvių. Laidotuvėmis rūpinosi specialus, prof. gen. S. Dirmanto vadovaujamas, komitetas. Prie velionio karsto atsisveikinimo kalbas pasakė visų didžiųjų lietuviškų organizacijų atstovai, jų tarpe ir LŠST I-sis vicepirmininkas š. A. Valatkaitis. Garbės sargybą ėjo Korp.! Gintaras studentai. Prie karsto visą laiką buvo Lietuvos, Chicagos Vytauto Didžiojo Šaulių kuopos ir Korp! Gintaras vėliavos. Vasario 1 d., po trumpų, š. kun. B. Suginto laikytų pamaldų laidotuvių koplyčioje, velionio kūnas buvo palydėtas į Tautines kapinse Chicagoje. Visos trys čia paminėtos vėliavos nusilenkė didžiajam mūsų patriotui, reiškiant jam paskutinę pagarbą. Po prof. gen. S. Dirmanto paskutinio atsisveikinimo žodžio, tylios maldos ir Tautos Himno, palikome velionį ilsėtis svetimoje žemėje tol, kol Lietuva bus laisva ir visų trijų Biržiškų kūnai bus iš naujo palaidoti jų labiausiai numylėtame Vilniuje, mūsų sostinėje, Rasų kapinėse. sv

ĮDOMI KNYGA

Nesenai pasirodė spaudoje dr. P. Kalvaitytės - Karvelienės atsiminimų knyga **"Gyvenimo Vingiais"**. Spausdino Draugas, leidėjas—Lietuviškos Knygos Klubas. Tai I-ji dalis, 360 psl., kaina 3,50 dol. Tai keliais atžvilgiais įdomi kiekvienam, o ypač lietuvei moteriai, knyga.

Labai vaizdžiai ir nuoširdžiai autorė aprašo savo jaunas, praleistas kaime, dienas ir savo sunkų ir vingiuotą kelią į mokslą, kurį jai teko pradėti jau suaugusiai. Knyga įdomi dar ir tuo, kad joje vispusiškai aprašomas kraštas, iš kur autorė kilusi, būtent pati gilioji Žemaitija, dar prieš Pirmą Didįjį karą. Aprašoma jos gyventojai, gyvenimo būdas, papročiai, net paduodamos dainos ir pasakos, kurias jai teko girdėti. Dėl to knyga bus įdomi ir jaunimui ir tiems, kas ieško realesnio vaizdo apie savo gimtąjį kraštą.

Knyga parašyta lengva kalba ir skaitosi, kaip įdomi, širdžiai artima, lietuviška apysaka.

TERORAS IR III PASAULINIS KARAS

Teroras tai yra tokia būklė, kai žmogus yra tiek įbaugintas, kad "nedrįsta" peikti neigiamybių. Taip esti, pav., šeimoje, kur vienas narys girtuokliauja ar ištvirkauja, o kitas narys bijo smerkti, nes žino sulauksiąs neigiamų rezultatų. Tuomet sakome, kad antroji šeimos pusė yra terorizuojama. Anapus geležinės uždangos visa visuomenė yra terorizuojama.

Petras, senas emigrantas, klausinėja Joną "dypuką".

Petras. Kaip tai yra, kad žmonės Lietuvoje nedrįsta kritikuoti? Juk čia, JAV.-se, gali net patį prezidentą peikti, — niekas tavęs "už pakarpos" už tai neims.

Jonas. Matai, Petrai, už geležinės uždangos reikalai yra visai kitokie. Ten žmonėms, ne tik atimtos visos nuosavybės (namai, ūkiai ir t.t.), bet net ir palinkimas turėti kokių išteklių yra laikomas baustinu. "Omnia mecum porto" (viską nešu su savim) sako lotynų patarlė. Atseit, pagal sovietinę santvarką, tu privalai visiškai priklausyti valstybinio sovietijos kapitalizmo. Todėl, jei neturi jokios nuosavybės ir išteklių, tai tu savaime priverstas esi pataikauti skaitlingiems valdžios biurokratams. O jų yra labai daug, nes viskas priklauso valdžiai, ir jie taipti vienas kitam nepasitiki, vienas kitą tikrina ir šnipinėja.

Tai kaip tu kritikuosi tokią valdžią, iš kurios "lovio" tu gauni "ėdalą", nelyginant koks gyvulys pas ūkininką? Toks tik skirtumas, kad dažnas ūkininkas savo gyvulius myli. Gi Sovietijoje vieton meilės propaguojama neapykanta ir baimė netekti pragyvenimo šaltinio. Jei neturi darbo, negausi patalpos gyventi. O jei neturi pagalpos gyventi, — negauni darbo. Tokie dalykai atsitinka, pav., su kaikuriais iš Sibiro grįžtančiais tremtiniais.

Petras. Tai kas gi atsitinka su piliečiu, kuris ten Sovietijoje prasitaria žodį prieš valdžią?

Jonas. Ten yra daug pataikūnų, ir todėl žmonės iš patyrimo žino, kad burną reikia laikyti užčiauptą. Jei per nelaimę tavo kritiškas žodis bus praneštas valdžiai, tuomet tavęs laukia nepavydėtinas likimas. "Plačioje tėvynėje" yra daug vietos neklaužadoms ir neramuoliams. Tai visi žino. Tokia padėtis yra vadinama teroru, nes ten reikia pamiršti teismus ir teisėtumą, kaip kad mes suprantame laisvame krašte.

Petras. Tai kur gi tas teroras, jei jam galo nematyti? Nejaugi tokia žmonių vergiška padėtis, be nuosavybės ir be jokios vilties į geresnę ateitį, gali labai ilgai tęstis, jei didelė piliečių dauguma to nenori?

Jonas. Tam yra geležinės pajėgos: viešoji ir slaptoji policija, o, reikalui esant, ir kariuomenė. Tiek daug tos slaptos policijos ir jų slaptų civilinių pranešėjų (pataikūnų) ten yra, kad tu negali pasitikėti net savo artimiausiais žmonėmis. Ten net apdovanojami ir keliami į didvyrius vaikai, kurie išduoda savo tėvus.

Ir kuomet piliečiai vienas kito bijo, kuomet neleidžiama jokia organizacija, be komunistų partijos, kuomet net vaikai įtaigojami sekti savo tėvus, kai net į dvasiškių tarpą infiltruojami komunistai, — kokia, gi, kalba gali būti apie pasipriešinimą tokių beteisių piliečių — vergų, nors jų būtų ir dauguma?

Petras. Taigi, anot tavęs, toks piliečių teroras gali užsitęsti be galo, nes patys pavergtieji negali numesti to baisaus, jiems primesto, jungo. Nejaugi laisvos pasaulio valstybės neužjaučia tų sovietiško kapitalizmo išnaudojamų žmonių?

Jonas. Žinai, mielas Petrai, užuo-

JA VALSTYBĖS

—Vandenin nuleistas **Casimir Pulaski,** tai yra 52-ras atom. povandeninis laivas ir 19-sis ginkluotas Polaris raketomis. Užplanuota pastatyti dar 33 tokius laivus. Paskutinysis turės Polaris A-3 raketas, kurios gali skristi 2,835 mylias. Pirmieji penki šios klasės laivai gali leisti tik Polaris A-1 raketas, siekiančias 1380 mylių. Sekantieji laivai galės leisti A-1, A-2 ir A-3 Polaris raketas. 1967 metais visi 86 povandeniniai laivai bu sbaigti statyti. Jų 41 bus su Polaris, o 45 bus medžiotojai su Subroc raketomis, kurios iššautos iš pasinėrusio laivo iškyla oran ir netoli taikinio — priešo povandeninio laivo, vėl grįžta vandenin ir ten susiranda taikinį.

Dešimt iš dabartinių 18 Polaris laivų yra Atlante bei Vidužemio jūroje. Kitais metais jie pasirodys ir Ramiajame vandenyne tuo uždarys komunistinių kraštų apsupimo ratą.

Polaris A-3 padidina pov. laivų saugumą, paslaptumą bei veiksmų lankstumą, nes jiems nereikia priartėti prie priešo pakraščių norint pasiekti ir toliau esančius taikinius. Be to, jos atom. bombos sprogimo jėga yra dvigubai stipresnė už Polaris A-1. Polaris raketos skaitomos patikimiausiomis iš visų raketų, kurios daugiausia atgrasina komunistus nuo stambesnių karinių veiksmų.

— Yra abejojančių tarpkontinentinių raketų **patikimumu,** nes jos dar niekad nebuvo iššautos su atominėmis bombomis karo sąlygose. Dabar praktiškai aptarnaujantieji raketas sako, kad raketos yra patikimos 60-80 proc., bet jų patikimumas didėja iki 80-90 proc. kartu su personalo įgudimu ir daromais jose techniškais patobulinimais. Gerėjas ir jų taiklumas. Atlas raketų pataikymų sklaidumas buvo 5 mylios, Titan ir Minuteman — 2 mylios. Dabar jau pasiekta 1 mylios sklaidumo.

Neišbandyta, kaip paruoštos paleisti raketos reaguos į priešo atominių bombų sprogimus arčiau ar toliau virš jų. Gal jie paveiks dar nepaleistų raketų elektronines kontroles taip, kad jos neveiks? Kas bus, kai rusai pasigamins priešraketinę raketą? Į tai niekas, bent viešai, atsakymų neduoda.

— Pasirodžius 1964-65 metų biudžetui kai kurie stebėtojai jame išskaito strateginį Amerikos suartėjimą su Rusija. Krašto gynybos prasme tai reiškia palaipsnį, ilgai nu itęsiantį **nusiginklavimą,** pradedant nukarpyti pinigus ginklavimui, kartu įtaigojant rusus daryti tą pat. Staigiai JAV karinis pajėgumas nebus sumažintas, bet 1 bilijonas dolerių bus nupjauta jau ateinančiam biudžete. Amerikos karinės jėgos augimas jau pasibaigė. Taupymas ves prie siaurinimų. Suartėjimas su Rusija susiaurinimus tik padidins ir paskubins.

— Bandoma **nauja lėktuvo sparno konstrukcija.** Išilgai sparno, viršuj ir apačioj, daroma daug įpjovų, per kurias, lėktuvui skrendant, oras veržiasi į sparno tuščią vidurį. Iš čia oras yra įsiurbiamas į oro kompresorių, kurio suspaustas yra išmetamas sparno užpakalin. Taip gaunama lėktuvą pirmyn stumianti jėga. Tikima, kad pritaikant tokios konstrukcijos sparnus sumažės kuro sunaudojimas 50 proc., tuo pačiu padidės naudingas krūvis ir pailgės lėktuvo išsilaikymas ore.

— **Mechanizuotas rankinių granatų laidėjas** gali išmesti 24 rankines granatas vienu kartu. Tai yra metalinė dėžė su duobutėmis, kurių dugnuose yra suspaustos spiruoklės, kurios, paleistos, granatas ir išmeta.

—Karo laivynas sėkmingai bando **pelėkinį greitlaivį Fresh I.** Greitlaivis pasiekęs tam tikrą greitį pakyla oran, vandenyje palieka tik pelėkai — plokštės, kuriomis laivas yra valdomas. Toks laivas pasiekia iki 100 km. greitį. Tikima jo greitis bus padidintas iki 185 km. per val.

— Skelbiama, kad yra pagamintas naujas rankinis ginklas, kuris šaudo vietoje kulkų **strėliukes,** jų storis — kaip pieštuko šerdis. Jų lėkimo greitis yra didelis. Strėliukė susidūrusi su taikiniu sugniūžta, tuo padarydama daugiau žalos kaip kulka. Tai yra specialios paskirties ginklas.

— 155 mm gaubicai yra pagamintas **atominiu užtaisu** sviedinys. Kiekviena šio kalibro gaubica galės tokius sviedinius vartoti. Toki sviediniai žymiai sustiprins divizijos pajėgumą. Artilerininkai jau gavo nurodymus ir įrankius, kaip tokius sviedinius prižiūrėti ir šaudyti.

— Bandomas **naujas granatsvaidis,** kuriuo vienas kovotojas per 1 minutę gali paleisti net 250 granatų iki 400 metrų atstumo. Granatsvaidis yra 40 mm sveria tik 17 svarų, taiklus, nesudėtinga ir pigus, kainuotų maždaug tiek, kaip šautuvas. M. M.

---

jauta ir pažadai išlaisvinti — tai vienas dalykas, o **tikras noras išlaisvinti pavergtas tautas** — tai visai kitas dalykas. Įsivaizduok sau, kad lietuviai būtų tokie gabūs ir sukti, kad ne kas kitas, o jie valdytų Sovietiją, prisidengę daugiausia rusų, ir, žinoma, kitų tautų, į sadizmą linkusiais, elementais. Dar įsivaizduok, kad tos pačios lietuvių tautos vyrai tarnautų ir JAV-se, atsakomingiausiais patarėjais, kurie savo įtakoje turėtų prezidentą ir net partijų viršūnes. Nejaugi tokie, čia, lietuviai norėtų laisvinti Sovietų pavergtuosius? Jie tvirtintų, kad ten, žiūrėkit, Sovietijoje įstatymai netokie jau blogi; o kad tie įstatymai nevykdomi, tai apie tai nebūtų kalbos.

Taigi, jei vienos tautos žmonės yra įtakingi ir Sovietijoje ir JAV-se, tai todėl tik ir žadama laisvinti pavergtas Europos tautas "taikiu" būdu, nors tie patys kalbėtojai puikiausiai žino, kad toks "taikingas" išlaisvinimo būdas yra visiškai neįmanomas, atseit, absurdiškas ir melagingas. Todėl augštieji šios šalies politikai bevelija "terorą be galo" negu galą terorui. Kol toks galvojimas viršūnėse vyrauja, kokia gali būti kalba apie III Pasaulinį karą, per kurį sovietiški banditai būtų nubausti ir sovietinė sistema panaikinta? K. Č.

Trečiojo Reicho kilimas ir žlugimas

ŽYGIS Į RYTUS

Keistu istorijos sutapimu. Napoleonas 1812 m. birželio mėn. persikėlęs per Nemuną, pradėjo savo žygį į Maskvą; šimtmečiu vėliau Hitlerio geležinės divizijos birželio mėn. 22 d. rytą metėsi per Nemuną ir visu frontu puolė "nenugalimąją" raudonąją armiją. Nežiūrint visų įspėjimų ir pavojaus ženklų, raudonoji armija buvo užklupta staigiai ir nepasiruošus. Gen. Halderis pažymi, kad priešas buvo taktiniai užkluptas netikėtai išilgai viso fronto. Veik visi tiltai ir perėjimai per upes buvo užgrobti neišsprogdinti. Įtvirtinimai prie sienos buvo užimti, nespėjus rimčiau pasipriešinti; šimtai lėktuvų buvo sunaikinta aerodromuose, nespėjus jiems pakilti. Po keletos kovos dienų tūkstančiai belaisvių, visais keliais, slinko į surinkimo punktus. Raud. armijos štabai bei vadai nesusigaudė padėtyje, įsakymai buvo duodami prieštaraujantys vienas kitam, visame ilgame fronte kilo masinė panika. Birželio 22 d. vakare, vokiečių signalinė radio stotis pagavo rusų stočių pašnekėsį: "Į mus šaudo, ką mes turim daryti?" Iš štabo greitai atsako: "Visi esate matomai išprotėję. Kodėl jūsų signalo nėra mūsų kode?"

Dviejų savaičių bėgyje maršalo Bocko šarvuočių centrinė armija prasiveržė iki Smolensko, Maskva, tik už 200 mylių, atsidūrė tiesioginiame pavojuje. Šiaurėje maršalo von Loeb armija iš 21 pėstininkų, 6 šarvuočių divizijų, stipriu kyliu, prasiveržė per Lietuvą, Latviją ir stūmėsi Leningrado kryptimi, tikslu apsupti Leningradą, jį užimti ir susijungti su šiaurėje kovojančiais suomiais. Gi, pietuose, maršalo Rundstedto geležinis kumštis, iš 25 pėst. ir 5 šarvuotų divizijų, sparčiai artėjo prie Ukrainos centro — Kievo. Viskas vyko pagal išdirbtą gen. štabo planą. Hitleris buvo veik užtikrintas, kad 6-8 savaičių bėgyje visa kampanija prieš Rusiją bus pabaigta.

Buvo tik dienų klausimas, kada kris du didieji centrai — Maskva ir Leningradas. Pilnas didybės, greitos pergalės išvakarėse. Hitleris griežtai įsako Maskvos ir Leningrado kapituliaciją, jeigu ji ir būtų siūloma, atmesti. Leningradas turi būti nušluotas nuo žemės paviršiaus, kad neliktų nei žymės. Tolesnė šių miestų egzistencija mus neturi dominti — pareiškia Hitleris. Miestas turi būti apsuptas ir nušluotas nuo paviršiaus artilerijos ir, iš oro, bombomis. Miesto kapituliaciją turime atmesti, nes negalime apsiimti ir išspręsti likusių gyventojų masės maitinimo klausimą.

Kitu atveju, Goeringas pareiškęs grafui Ciano — "kad dar tais metais Rusijoje, vien iš bado, žus tarp 20 ir 30 milijonų rusų. Gal tas ir nėra blogai, nes kai kurios tautybės turi būti išnaikintos ar bent sumažintos. Be to, mes negalime ir nenorime padėti. Rusų belaisvių stovyklose jau dabar pradėjo belaisviai viens kitą ėsti. Jei žmonija bus pasmerkta dėl bado žūti, tai paskutiniai bus mūsų žmonės" — ciniškai pareiškė nacių nusistatymą Goeringas.

Tačiau karo eigoje rusai pradėjo atsikvošėti nuo pirmų smūgių, ir jau nuo liepos mėn. pradėjo atsikirsti. Visi pergreiti džiūgavimai ir greitos pergalės viltys pradėjo vėsti. Tankų genialus vadas gen. Guderian rašo — kad mūšiuose turimi dideli nuostoliai tankais ir žmonėmis iš abiejų pusių. Naujos, atgabentos iš gilumos, šviežios divizijos, apie kurias vokiečių žvalgyba nei nepajuto, buvo metamos į mūšius. Pasidarė mums visiems aišku, kad pilnai nesugebėjome įvertinti rusų koloso jėgų. Mūsų žvalgyba skaičiavo apie 200 kovos divizijų, iš kurių tik 75 pilnai parengtos, su kuriomis teks kautis ir skaitytis. Tačiau, kovoms užsitęsus, mūsų žvalgyba spėjo priskaityti ir identifikuoti net 360 sovietų divizijų. Vos spėjame sumalti dešimtį divizijų, priešas meta frontan dešimtį naujų ir kovai nesimato jokios ribos. Šitame tūkstančio mylių fronte mūsų turimos jėgos išskydo, nebėra veik jokios gilumos, pačiame fronte lieka skystos mūsų linijos, be užnugario. Rusams nesunku sutelkus jėgas pralaužti mūsų skystas gynybos linijas ir kartais giliai prasiveržti mūsų užnugarin".

Maršalas Rundštedtas teigia: "Aš tuoj patyriau, kad kas buvo rašoma apie Rusijos jėgas, remiantis mūsų žvalgybos daviniais, buvo pilna nesąmonė". Pagrindinė klaida buvo padaryta skaičiuojant, kad sudavus Stalinui keletą gerų smūgių karo pradžioje, pati rusų tauta ir pavergti žmones sukils, ir patys nušluos komunistų vergiją. Tačiau tai ne tik neišsipildė, bet komunistams net pavyko sukelti žmones į kovą už šventą Rusiją. Nedavertinimas priešo pajėgų, per didelis didybės jautimas, palaipsniui privedė prie karinės nesėkmės.

Pats Hitleris dažnai sakydavo, kad tik turime koja paspirti į duris, ir visas supuvęs komunizmo statinys su dideliu triukšmu subyrės. Karo eigoje pats Hitleris padarė eilę lemiamų strateginių klaidų, įsakydamas priešingai, prieš gen. štabo ir vadų nuomones. Centrinės sovietų jėgos buvo sukeltos prieš Maskvą, vadovaujant maršalui Timošenko ir skubiai tvirtino i gynybai. Vokiečių vadų nuomone ir sprendimu, sutelkus visas jėgas, pavyks rusus apsupti ir vienu smūgiu gyvąją rusų jėgą sutriuškinti, nes sunaikinus centrą, kiti savaime kris. Tačiau Hitlerio alkanos akys buvo nukreiptos į Ukrainą, į Baku naftą. Maskva gali palaukti, ir buvusio grandinio sprendimas rugalėjo vokiečiu strategų — gen. štabo nuomonę. Hitlerio įsakymu šarvuočių divizijos iš Centro armijos buvo atimtos ir perkeltos į pietus Ukrainon. Daug vėliau, užėjus žiemai, buvo bandyta ta klaida atitaisyti ir veržtis į Maskvą, tačiau šaltis ir pilnai įsitvirtinęs priešas, visus puolimus atmušė. Hitleris išjuokė gen. štabą ir savo generolus, kad jie neįvertina jo karinio genijaus: "mano generolų protai yra sukietėję senose, atgyventose teorijose". Įžeisti vadai grąsino atsistatysią, tačiau finale kapituliavo buv. grandiniui. Pasėkoje genialaus "didžiojo vado", buvusio grandinio, klaidų, milžiniška vokiečių armija, nors ir laimėdama mūšius, kaudamasi su keleriopai gausesniu priešu, atsidūrusi prieš gamtos ir materijos persvarą, dideliuose Rusijos plotuose, sniegu apklotose stepėse, ne išaiškinamu stebūklu nesubiro ir pradėjo trauktis atgal. Armija, Hitleriui pradėjus asmeniškai vadovauti, ir atstačius senus, kovose užgrūdintus, vadus, neišvengiamai ėjo į pralaimėjimą. Paties Hitlerio užsispyrimas nesitraukti, atnešė Stalingrado katilą ir 6, armijos pražūtį. Nuostoliai kariais ir medžiaga kasdien didėjo, kai kuriose divizijose buvo belikę tik desėtkas kovai tinkamų tankų. Jų pakeisti ir papildyti, alijantų daužoma ir bombarduojama Vokietija, jau nebepajėgė.

Nežiūrint atskirų dalių, bet išsekusių divizijų atkaklaus priešinimosi ir drąsaus aukojimosi, dvasia ir kūnu nenugalima vokiečių armija buvo išsekus ir išnykus. Beliko tik laiko klausimas, nežiūrint vietinių laimėjimų, kada šis kolosas subyrės, palikdamas tuščią erdvę raudonajam volui riedėti ir veržtis į Vakarus, nešant iš naujo siaubą ir sunaikinimą.

Vytenis

(Pabaiga)

APIE V. PUTNĄ

P. Žilys

Paskutiniuoju metu, net keliais atvejais, teko skaityti spaudoje įvairių žinių apie bolševikų sušaudytą, o dabar jau reabilituotą, gen. V. Putną.

Šia proga noriu patiekti skaitytojams irgi porą gana įdomių žinučių apie tą lietuvį, virtusį raudonųjų rusų generolu. Daugelis iš mūsų prisimena, kai 1920 m. vasarą rusai-bolševikai, vydami sumuštus lenkus iki Vyslos ir Varšuvos, šaukė: "Dajoš Varšavu" (lietuviškai geriausiai tiktų — Duok Varšuvą). Tas šūkis buvo labai paplitęs raudonarmiečių tarpe, jis juos drąsino ir stiprino kovoje prieš lenkus.

To šūkio autorius yra anuo metu buvęs rusų-bolševikų XXVII p. d. vadas V. Putna.

Tai atsitiko tokiose aplinkybėse.

1920 m. pradžioje, pasibaigus kovoms su adm. Kolčaku, V. Putnos vadovaujama XXVII pėst. div. stovėjo rytų Sibire, Anyčinsko srityje, apie 6,000 km. nuo Varšuvos. Kai kovos suaktyvėjo tarp lenkų ir rusų-bolševikų, V. Putna paprašė Raudonosios armijos vadovybę leisti XXVII p. d. vykti į vakarų frontą ir kovoti prieš lenkus. Raudonosios armijos vadovybė tą prašymą patenkino.

XXVII p. d. buvo geležinkeliu atvežta į Oršos apylinkę ir priskirta prie XVI armijos, kurios sąstate dalyvavo kovose prieš lenkus.

Anais laikais Rusijoje buvo paplitęs paprotys rašinėti įvairius šūkius kur pakliuvo: ant sienų, tvorų, vagonų ir t.t. Perkeliant XXVII p. d. iš Sibiro į lenkų frontą, divizijos vadas V. Putna užrašė ant vagonų tik vieną šūkį — "Dajoš Varšavu". Nuo to laiko tas šūkis pasidarė labai populiarus raudonarmiečių tarpe.

1920 m. liepos 4 d. rusai - bolševikai pralaužė lenkų frontą Lepel - Berezinos bare ir, šaukdami "Dajoš Varšavu", vijo lenkus Varšuvos link. Lenkai tada buvo atsidūrę labai kritiškoje būklėje.

Nepasisekus sulaikyti rusų - bolševikų, nei I Pasaulinio karo vokiečių įrengtų apkasų linijoje, nei Nemuno - Ščaros bei Bugo ribose, lenkai pradėjo ruošti įtvirtintas pozicijas Varšuvai ginti. Jie ne tik sustiprino ir patobulino I Pasaulinio karo metu vokiečių pastatytą austiprintą liniją į rytus nuo Varšuvos, bet jos priešakyje dar įrengė naują, savų įtvirtinimų liniją.

Rusų bolševikų XVI a. priartėjo prie Varšuvos įtvirtintų pozicijų ir rugpjūčio 14 d. jas puolė. V. Putnos vadovaujama XXVII p. d. puolė Radzymin - Jablonna kryptimi, kurią gynė lenkų XI p. d. Puolimas buvo toks sėkmingas, kad nežiūrint lenkų rezervinės I lietuvių - baltgudžių div. kontratakų, XXVII p. d. pasisekė pralaužti abi Varšuvos įtvirtintų pozicijų linijas ir priartėti iki Kąty Viengierskie, apie 14 km. nuo Varšuvos-Pragos. Daugiau iki Varšuvos ir Vyslos jokių įtvirtinimų nebebuvo.

Kitos rusų - bolševikų divizijos tokių didelių pasisekimų kaip XXVII neturėjo. Po rusų bolševikų puolimo, ypatingai po tokio didelio XXVII p. d. pasisekimo, lenkų Varšuvos bare susidarė labai kritiška būklė.

To fronto vadas gen. Halleris turėjo savo dispozicijoje, rezerve, vos tik vieną kovų išvargintą gen. L. Želigovskio vadovaujamą X p. d., kuri stovėjo Jablonna vietovėje, į šiaurę nuo Varšuvos. Atsidūręs tokioje kritiškoje būklėje gen. Halleris, rugpjūčio 14 d., po pietų, įsakė gen. Želigovskiui su I liet. baltg. div. X ir XI p. d. kontratakuoti įsiveržusius į įtvirtintas pozicijas rusus - bolševikus ir atstatyti padėtį.

Rugpjūčio iš 14 į 15 d. naktį, gen. Želigovskis pertvarkė ir sutelkė savo divizijas. Jis nusprendė vykdyti kontr puolimą rugpjūčio 15 d. anksti rytą.

Tačiau nakties metu įvyko netikėtumas. Rugpjūčio 14 d., po pietų, gen. Želigovskis pasiuntė por. Poganovskio vadovaujamą batalioną sudaryti ryšį su besitraukiančios I lietuvių - baltgudžių divizijos kairiuoju sparnu.

Naktį (apie 1 val.) tas por. Poganovskio vadovaujamas batalionas, visai nepastebėtas, praslinko į patį XXVII p. d. (rusų) dispozityvo centrą Wolka Radzyminska ir ten pradėjo kautis su divizijos rezervais. XXVII p. d. rezervai netikėtai užklupti pasitraukė atgal nieko nepranešę apie tai pirmoje linijoje esantiems daliniams, kurie ruošėsi tolesniam puolimui.

Girdėdami tolimame užnugaryje šaudymą ir vykstančias kautynes, ir neturėdami ryšio, pirmose linijose esantieji rusų daliniai pradėjo trauktis. Beveik tuo pačiu metu lenkai pradėjo kontrpuolimą.

Po aršių kautynių lenkams pasisekė atstumti atgal XXVII p. d. dalis iš II-os įtvirtintų pozicijų linijos ir atsiimti Radzymin Mokre. Aršiose kautynėse iš abiejų pusių dalyvavo po tris pėst. divizijas (rusų II, XXI ir XXVII, o lenkų — I lietuvių - baltgudžių, X ir XI divizijos.

Kai XXVII p. d. pradžioje pralaužė lenkų įtvirtintas pozicijas, tai pas-

"Generolas iš Mackonių", trijų raud. vėliavos ordinų kavalierius Vytautas Putna (1925 m.), apverkiamas okupanto spaudoje Lietuvoje, kad sušaudytas savųjų "per klaidą".

kui ją pradėjo skverbtis pirmyn II ir XXI (III armijos) divizijos, tikėdamosios įsiveržti į Varšuvą. Bet kai lenkų spaudžiamos XXVII p. d. dalys ėmė trauktis, dalys susimaišė, įvyko susikryžiavimų, o, be to, pradžioje atsispirti prieš lenkų 3 divizijas joms nepadėjo nei II nei XXI p. d. dalys.

V. Putna yra parašęs knygą — "K Vislie i obratno" — "Link Vyslos ir atgal", kurioje sako, kad II ir XXI p. d. vadai norėję pagudravoti ir, pagaliau, daro tokią išvadą: "Atėjo momentas, kai ne tik atskiri vienetai, bet visa masė neteko pasitikėjimo kautynių pasisekimu. Masė pasidarė nebetinkama puolimui — atakai. Styga, kurią mes tempėme nuo Bugo, trūko. . ."

Apie tas kautynes rašo dar Marian Kukiel — "Dzieje Polski parozbiorowe 1795 - 1921", ir ypač gen. Želigovskis —"Wojna w Roku 1920". Gen. Želigovskis ypatingai gerai atsiliepia apie XXVII p. d. ir jos vadą V. Putną. Esą, ten, kur kovojo XXVII sovietų divizija, ten buvo jaučiamas puikus vadovavimas, taip pat brigadų ir pulkų energija.

Nors XXVII p. d. prasilaužimas per įtvirtintas Varšuvos pozicijas buvo sulaikytas ir atmuštas, vienok jis turėjo didelės reikšmės bolševikų naudai į, vadinamąjį, Vyslos, arba Varšuvos stebūklą.

Ryšyje su rusų - bolševikų pradėtų įtvirtintų Varšuvos pozicijų puolimu, ypatingai su įvykdytu XXVII p. d. prasilaužimu, tame lenkų fronte susidarė labai kritiška būklė. Lenkų kariuomenės vadovybė, kad gelbėtų padėtį Varšuvos bare, buvo priversta pagreitinti, vadinamosios, smogiamosios lenkų armijų (III ir IV) grupės puolimą iš Wieprza žemupio šiaurės kryptimi.

Dėl tos tai priežasties tos armijos pradėjo kontrpuolimą nepakankamai susitvarkę, nepailsėję, o III armija net nespėjo tinkamai susitelkti.

PARTIJOS KARIAI

Komunistai karines jėgas naudojo politiniams savo tikslams nuo pat Komunistų Manifesto paskelbimo, dar prieš 100 metų. Aiškindami partijos ideologiją, jie dažnai naudoja karinius terminus, kaip "masinis priešo pozicijų puolimas" ir pan. Pirmieji bolševikų vadai ypatingai dabojo, kad kariuomenė neatskirtų nuo komunistų partijos, kad karinės jėgos nesudarytų atskiro nepriklausomo veiksnio politiniame gyvenime. Todėl Raudonoje armijoje buvo įvesti viską kontroliuojantieji politiniai komisarai, be kurių patvirtinimo joks vado įsakymas negalėjo būti vykdomas.

Revoliuciniam karui pasibaigus, politiniai komisarai buvo palikti ir toliau ir Raudonoji armija buvo įpinta į komunistų politinę sistemą. Kariuomenėn buvo imami tik darbininkų ir mažažemių vaikai, karininkų laipsniai buvo panaikinti, vadai maitinosi kartu su kareiviais, nešiojo tokias pat uniformas. Divizijų skaičius buvo sumažintas iki 71, kurių tik 29 reguliarios, pasienių apsaugai. Kitos — teritorinės, didesniuose miestuose, jos turėjo nuolatiniai tik kadrus, papildymai atvykdavo iš vietinių dirbtuvių trumpam apmokymui ir nuolat keisdavosi. Kariai buvo visą laiką indoktrinuojami komunistinės propagandos.

Vokietijoje, Italijoje ir Japonijoje atsirado diktatūros; Sovietų Rusija pajuto pavojų ir pamatė, kad jos karinės pajėgos yra netinkamos tam pavojui atsverti. Tarp 1934 ir 1940 metų Stalinas pertvarkė Raudonąją armiją. Teritorinė sistema buvo panaikinta ir vėl įvesta privaloma karinė tarnyba visiems piliečiams be klasių skirtumo. Grąžino karinius laipsnius ir ženklus, padarė pakeitimu politinių komisarų sistemoje, pavedant daugiau atsakomybės vadams kariniame parengime, vadovavime bei politiniam švietime. Minėti pakeitimai ir naujas ginklavimas pakėlė vadų bendrą ir techninį išsilavinimą.

1937-39 m. Stalinas pravedė žiaurų Raudonosios armijos valymą, kurį Chruščiovas dabar taip smerkia. Svarbiausia priežastis tam valymui buvo susikirtimas tarp noro turėti tikrai pajėgią krašto gynybą ir nuolatinės baimės, kad nepolitinė kariuomenė gali pasidaryti nepriklausoma jėga valstybės gyvenime. 1937 m. politinių komisarų įtaka buvo vėl padidinta iki tos sistemos silpnybės pilnai pasirodė Suomių karo metu, po kurio vėl politinių komisarų įtaka buvo sumažinta. Tą atsverti Stalinas rinko augštuosius vadus tik kilusius iš kareivių: maršalai Timošenko, Budionny, Vorošilov, Kulik.

Vokietijos įsiveržimas Sov. Rusijon 1941 metais partijos - kariuomenės santykiavimą išstatė sunkiems bandymams. Pirmieji dideli rusų nepasisekimai, netekimas apie dviejų milijonų belaisvių, kurių daugelis nuėjo nelaisvėn savanoriškai, gyventojų masėse sukėlė nusivylimą. Buvo kaltinama kom. partija, kad kraštui apginti nesuorganizavo tinkamų jėgų. Komunistai tuoj suprato, kad ry-šį tarp gyventojų ir karių gali atstatyti tik rusiškas tautinis patriotizmas. Buvo pravesta propagandinė kampanija, kadRaudonoji armija yra viskas ir tik ji išgelbės kraštą nuo pražūties. Grynai politinis švietimas buvo žymiai sumažintas. Ypač antroje karo pusėje vadovaujantieji karo vadai buvo garbinami daugiau negu partija.

Bet vos tik karui pasibaigus, Stalinas greitai atstatė partijos autoritetą Raudonojoje armijoje aiškiai pastatydamas save jos priekyje.

Padėtis pasikeitė, kai Chruščiovas pradėjo siekti valdžios. Jam reikėjo kariuomenės paramos prieš jo konkurentus. Išnaudodamas savo pažintis su atsakomingais vadais ir pažadėdamas pagerinti kariuomenės padėtį valstybės sąrangoje, įsigijo maršalų Žukovo, Konevo, Malinovskio ir Čuikovo palankumą. Jie palaikė Chruščiovą grumtynėse su Berija (tada kariuomenė atsikratė dalies slaptosios policijos tinklo), grumtynėse su Malenkovu 1955 m. ir paskutiniam susikirtime su Molotovu, Kaganovičium ir Malenkovu 1957 m.

Tame laikotarpyje kariuomenė išsikovojo kai kurių lengvatų: pakėlimai buvo pagreitinti, pagerintos privilegijos, padidintospensijos. Bet 1957 m. partijos - kariuomenės santykiuose vėl įvyko krizė dalinai dėl maršalo Žukovo per didelio pasitikėjimo bei įsivaizdavimo, kad Chruščiovas be jo negali apsieiti. Jis, būdamas krašto aps. ministru, iš politinio švietimo leido naudoti tik tuos elementus, kurie gali pagerinti karinį kovotojų parengimą. Toks patvarkymas išskyrė didžiumą marksizmo - leninizmo teoretinio apšvietimo. Partija tuo labai susirūpino ir vėl atgijo sena baimė: nepriklausoma nepolitinė kariuomenė.

1957 m. Žukovą išsiuntė į Jugoslaviją ir jis grįžęs atgal rado, kad esąs jau atleistas iš pareigų. Ir vėl prasidėjo partijos - kariuomenės santykių sutvirtinimas. 1958 m. buvo išleistas naujas statutas partijos darbuotojams kariuomenėje, kuriame reikalaujama mažiausia 50 valandų metuose politiniam švietimui kiekviename dalinyje. Turi būti kreipiama daugiau dėmesio marksizmo - leninizmo teorijai. Leidimas karininkams atlikti jiems skirtą politinį apšvieti-

mą laisvu laiku buvo panaikintas. Niekas nėra atleidžiamas nuo politinės indoktrinacijos. Kom. partija stengiasi suformuoti sovietinį karį, kurio idealus tipas būtų labiau ištikimas partijai, negu savo karinei profesijai ar net tėvynei.

Pirmu kartu vyriausiu politiniu komisaru buvo paskirtas armijos karininkas marš. Golikovas, taipgi jis, kaip toks, buvo paskirtas pilnu nariu į centrinį partijos komitetą. Politiniai komisarai privalo visapusiškai dalyvauti jam skirto vieneto gyvenime su teise kritikuoti, bei paakinti pasiekti geresnių rezultatų karinėje ir politinėje srityje.

Partijos vadovybė visuomet stengiasi parodyti gyventojams, kad kariai visuomet dalyvauja darant sprendimus, liečiančius civilinius gyventojus. Dabar daug maršalų ir generolų yra cent. partijos komiteto pilni nariai ar nariai kandidatai. Chruščiovas nori parodyti, kad kariai yra atsakingi ir už kasdieninį gyvenimą.

Trečia priemonė kontroliuoti kariuomenę, tai augštųjų vadų parinkimas. Chruščiovas juos parinkdamas žiūrėjo ne tik politinės ištikimybės, juos riša praeities pažintys. Dabar

Sovietinės Lietuvos Respublikos komisaras generolas Pranas Petronis. Baigęs Lietuvos karo mokyklą 1933 m., nuėjo tarnauti rusams komunistams.

visi augštieji postai karinėje vadovybėje priklauso kariams, kurie percito karo metu buvo kartu su Chruščiovu Stalingrado mūšyje. Tai yra marš. Malinovskis —krašto gyn. ministras, marš. Yeremenko ir Grečko pirmojo pavaduotojai ir daugelis kitų.

Pagaliau slaptoji policija gelbsti partijai vykdyti savo kontrolę kariuomenėje. Nors po Berijos kritimo slaptosios policijos tinklas sumažėjo, bet dar stipriai jaučiamas ir, kas svarbiausia, tas tinklas vadovaujamas tie loginiai partijos.

(Santrauka Malcolm Mackintosh straipsnio iš Military Review, gegužės mėn. 1963).

M. M.

* * *

1963 METŲ PRADŽIOJE 66 žydų organizacijos įteikė JAV vyriausiam teismui raštą, kuriuo norima įtikinti teismą, kad iš mokyklų reikia pašalinti Tėve Mūsų maldą ir, iš viso, Kristaus vardą.

C and F

VADINAMIEJI RYTAI IR KOMUNIZMO PASLAPTIS

Sovietinis komunizmas yra senosios Rusijos kolonializmo tąsa. Po spalio revoliucijos, sunaikinus "buržuazinę" rusiškąją kultūrą augštesnėse sferose, jis "panaikino" masių analfabetizmą, nustūmęs jas iki pseudokultūros lygio. Visus veikusius įstatymus komunistai panaikino ir visą kraštą valdo pagal naujai išleistus įsakus, policinėmis priemonėmis. Po Lenino mirties nieko naujo jie nebesugalvojo, nes visi pasaulinio masto klausimai buvo Lenino iš anksto "išspręsti" ir užteko juos tik atmintinai išmokti. Abejojantieji yra baudžiami. Kur negali būti abejonės, negali būti nusistatymo ir mastymo. Rezultate gal ir perdėtai, senoji Rusija, kuri sugebėdavo net "plauką perskelti pusiau", virto kolektyvu, beprasmiškai kartojančiu leniniškus kanonus.

Komunizmas nėra kokia nors senosios Rusijos psichinės struktūros tuštybė, kaip kai kas galvoja, bet yra jos pasukimas atgal politiniai, ūkiniai, filosofiniai, papročiais ir gal svarbiausia — psichiniai. Prisilaikant imperijo rėmų išoriniai, pakeista jos tik vidujinė substancija (esmė).

Į sovietinę užsienio politiką įsigilinę, daug kas randa panašumo į senosios Rusijos užsienių politiką. Jie ir neklysta. Kiekvienos valstybės užsienio politika yra beveik pastovi, kadangi ji daug priklauso nuo geografinės padėties. Jei italus pakeistumėm kiniečiais, arba skandinavais, jie vestų tokią užsienio politiką, kokią juos verstų geografinė Apeninų pusiasalio padėtis.

Įkainuojant komunizmą, reikia žinoti Lenino "meną". Jis mokė, kad tikslą siekiant yra leidžiamas kiekvienas taktinis užgrobimas, kas reiškia, iš Maskvos geografinio punkto žiūrint, vykdyti užgrobimus senosios Rusijos būdu. Ne rusiškasis imperializmas remiasi tarptautiniu komunizmu, bet atvirkščiai, tarptautinis komunizmas remiasi rusiškuoju imperializmu.

Kartais išgirstame klausimą: kuo paaiškinti, kad komunizmas įleido šaknis kaip tik Rusijoje? Daug laiko tas diskutuota ir ilgai dar bus diskutuojama. Vieton atsakymo aš pastatysiu kontrklausimą: kuo paaiškinti, kad europinio romantizmo kūrėja, "Dichter un Denker" tauta prisileido hitlerininkų? Hitlerizmas buvo antipatiškas dalykas, bet vokiečių priešai stengiasi įrodyti, kad jis gimė iš savotiškos germaniškos dvasios. Komunizmas yra antipatiškiausias, o vakariečiai stengiasi įrodyti, kad jis gimė iš savotiškos rusiškos, bizantiškos, rytietiškos dvasios.

Komunizmo įsigalėjimas Rusijoje yra tokių pat aplinkybių rezultatas, kaip hitlerizmo įsigalėjimas Vokietijoje, fašizmo Italijoje, arba to paties komunizmo įsigalėjimas kitur ir net čia pat — Kuboje. Ar daug reikėjo, kad jis būtų įsigalėjęs Europos vakariniame pakraštyje — Ispanijoje?

Kad ikšiolinę užsienio politiką vedantieji JAV atsakomingi asmenys doleriais išgelbės nuo komunizmo Pietų Ameriką ir Pietryčių Aziją, jau nebekalbant apie pavergtų tautų išvadavimą, reikia laikyti didžiausiu klaustuku.

Komunizmą pirma reikia panaikinti pas save viduje Vakaruose, o rusiškąjį komunizmą, kur tik jis pasireiškia, naikinti tuojau, visomis priemonėmis, nevengiant ir karo.

Slaptosios psichinės komunizmo dispozicijos paprastai ieškoma Maskvoje. Klystama! Maskvoje viešpatauja vidujinė prievarta ir mechaninis

veiksnys. Ar ne geriau būtų visus tyrinėjimus perkelti į vietovę, kur komunizmo fenomenas pasireiškia visai grynoje formoje, t. y. be vidujinės policinės prievartos priemaišų, o ypatingai visiems lengvai prieinamose aplinkumose. Paimkim Italijoje Togliatti, arba Prancūzijoje Thorezą, ten kur apie 30 proc. gyventojų laisvai balsuoja už komunistus. Niekas negali užginčyti, kad komunizmas yra Vakarų, bet ne Rytų Europos kūrinys. Kaip žinoma, Leninas nuvežė jį į Maskvą iš Šveicarijos, Berlyno, Paryžiaus, Londono, Briuselio, bet ne iš Rytų.

Gaunasi įsitikinimas, kas rusiškasis komunizmas nėra tas pats, kas yra europinis komunizmas. Dėl tokio tvirtinimo sunku būtų polemizuoti, nes remiamasi visiems gerai žinomų faktų paneigimais, kurie liudija apie ideologijos identiškumą, tamprius ryšius ir vienodą vidujinę drausmę viso tarptautinio komunizmo bet kurioje geografinėje platumoje.

Čia labai pasireiškia tipingas "wishful thinking", arba matymas to, ką norisi matyti. To pagrindas yra įgimtas žmoniškas optimizmas, o šiame atvejyje jis turi savo ypatingai svarbią praktišką priežastį.

Maskvinis komunizmas yra pristatytas, kaip grynai rytinis reiškinys ir Vakarų lotyniškajai psichikai todėl nepriskiepinamas ir atrodantis ne taip pavojingas, kaip jis "maliavojamas".

Pagal tą optimistinę nuomonę ir pratinama prie vakarinio, europietiško, komunizmo ir jis palaipsniui plečiamas. Ne vien tik "fellow-travellerių" sferose, bet ir sąžiningieji demokratai šiandien vadovaujasi "don camelizmu". Viena iš populiariausių knygų Europoje išpropaguota ir filmuota, vadinama "Don Camillo", vaizduoja dviejų ideologijų konkurenciją, bet pagrinde tai yra ginklų brolybė, pasireiškusi paskutiniame kare. Tą komunisto, gero patrijoto, tipą šiandien stengiasi aprobuoti visi titoizmo, "atsiskyrusių" ir savo keliais pasukusių valstybių, entuziastai.

Manau, nei kiek neapsiriksiu, galvodamas, jog įvairiausių pastangų dėjimas, kad tik nuaktyvinus komunistinį pavojų, yra ne kas kita, kaip karo baimė. Išskyrus vien pavergtąsias tauas, niekas karo nenori. Bet kaip pašalinti komunistinį pavojų be karo, niekas konkretaus recepto nesugalvojo ir nesugalvos. Todėl vieni kitus, o ypač optimistai, ramina, kad pavojaus nėra, arba iš viso, čia nėra nieko nepaprasto.

K. M. Juozas Šarūnas

MASONAI

Gyvenantieji Europoje, o ypač dabar Amerikoje, dažnai girdime apie masonus. Kartais matome keistomis uniformomis ir ženklais paraduojančius žmones. Matome pastatus su užrašu "Masonic Hall". Įdomu, kas tai per organizacija, kokie jos tikslai ir iš kur ji atsirado? Vieni tvirtina, kad masonų organizacija buvo įkurta dar karaliui Saliamonui šventyklą statant, tačiau jos kilmė nėra tikrai nustatyta. Tik XVIII a. ji stipriau pasaulyje įsigalėjo, kai Anglijoje ir Škotijoje įsikūrė Didžiosios Ložės. Ložę sudaro trijų laipsnių masonai: mokiniai, pameistriai ir meistrai.

Masonai turi savo ritualą ir nariai daugumoje yra ne paprasti žmones, bet biznieriai, politikai, kapitalistai ir retkarčiais valdžios ir mokslo žmonės. Jų pačių teigimu, masonija yra filosofinė ir filantropinė draugija, turinti tikslą įgyvendinti pagalbą žmonijai ir laimę savo "broliams". Todėl į masonus ne kiekvienas priimamas. O ir priėmimas daromas su ritualinėmis iškilmėmis. Viskas daroma slaptai. Masonas turi padėti masonui, o ne kitam. Masonas turi užimti vadovaujančius postus. (Masonų konstitucijos ištrauka paskelbta 1723 m. James Andersono). Masonija ypač įsigalėjo po Prancūzijos Revoliucijos 1789 - 1790 m.; jakobinai ir hugenotai masonus labai sustiprino.

Didžioji masonų ložė buvo įsteigta Londone 1717 m. ir po to, masonija sparčiai paplito visame pasaulyje. Amerikoje pirmoji jų ložė buvo įsteigta 1732 m. Philadelphijoje ir pirmuoju grand masteriu buvo Benjaminas Franklinas. Prancūzijoje yra stipri Oriento ložė. 1739 m. popiežius Klemensas XII savo bule "In Eminenti" ekskomunikavo visus masonus ir uždraudė katalikams masonų organizacijoje dalyvauti, nes masonai veikia prieš krikščionybę.

Pasaulinėje politikoje masonų įtaka yra didžiausia. Turime prisiminti, kad daugiau negu du trečdaliai JAV prezidentų yra buvę masonai. Pagal 1940 m. statistiką, JAV buvo arti trijų milijonų masonų ir vis tai valdantysis ir turtingasis elementas.

Masonija, kartu su kapitalizmu ir komunizmu, yra vienas iš tų ginklų, kurių pagalba pasaulio izraelitai bando paimti į savo rankas viso pasaulio valdymą. Vokietijos masonų ložės ilgai kovojo ir nenorėjo įsileisti jų, bet valdžios spaudimu turėjo nusileisti. Gavę tokias teises, izraelitai greit suskubo ten įsigalėti ir perimti visas vadovaujančias vietas. O 1843 m. septyni izraelitai — masonai jau įsteigė JAV ložę "Bnai-Brith", kurios nariais galėjo būti tik žydai. Greit viso pasaulio masonijoje atsirado jų skyriai. "Bnai-Brith" turėjo tikslą atgaivinti izraelitų nacionalizmą ir pajungti visą politiką savo tikslams. Jiems tai pavyko ir greit jie užėmė vadovaujamus vaidmenis. O po puskapio metų, JAV izraelitas Brandeis, vienas iš prezidento Wilsono patarėjų, jau viešai pasigyrė, kad "Bnai-Brith" organizacijos rankomis jiems jau pavyko paimti į glėbį visos žemės rutulį. Čia reikia pridėti, kad jiems pavyko įsteigti ir naudotis galingu finansiniu aparatu bankinės kontoros "Kuhn Leib ir Ko" asmeny.

Priešvalstybinis masonų veikimas jau senai kelia rūpesčio tiems žmonėms, kurie tikrai myli savo tėvynę ir valstybę. Dar 1901 metais Prancūzijos parlamente buvo įnešta tokia peticija: "Ši slaptoji organizacija duoda savo įsakymus vyriausybei, verčia įstatymų leidėjus balsuoti už masonų paruoštus įstatymus. Pagrindinis tikslas masonų yra pagrobti į savo rankas visuotinę valdžią. Prancūzų masonų organizacija nuolat laiko slaptus, labai įtartinus ryšius su svetimšaliais masonais" ir t.t.

Pasaulio izraelitai puikiai žino, kur jie eina ir ko siekia, o savo veikloje vadovaujasi obalsiu "tikslas pateisina priemones". Anglijos karalius Edvardas VII buvo masonas. O JAV prezidentas Rooseveltas buvo žydų masonų organizacijos New Yorke narys.

J. Vėgėlis

•

Š.m. balandžio 18 d. Bostone, L. T. S-gos namuose, Kultūrinių Subatvakarių vadovybei globojant, atidaroma JONO RŪTENIO paveikslų paroda. Parodoje bus išstatyti 36 darbai: aliejum, tempera ir akvarele.

•

Ramovės Centro Valdybos pirmininko naujas adresas: Prof. Stasys Dirmantas, 6616 So. Washtenaw, Chicago, Ill. 60629.

SUGLAUSKIME KOVOS GRETAS

Dabartinėje pasaulio jėgų arenoje vyksta susirikiavimas nerašytu šūkiu: "Savi už savus". Grumiasi nacionalizmas su komunizmu. Nacionalizmas žmogui yra įgimtas, komunizmas — įmokytas. Nenuostabu, kad kiekviena tauta, pradedanti savo valstybinį gyvenimą, griebiasi už nacionalizmo. Dabar net komunizmo ženkle kovojančios tautos stengiasi savo pergalę išnaudoti savo nacionaliniams tikslams. Kakta sienos nepramuši. Žmonės todėl daugiau naudojasi tuo, kas yra kaktoje, vedinamu, protu.

Lietuvos reikalams būtina, kad visi jos vaikai, neskirstant į šiapusius ir anapusius, į raudonus ar juodus, turėtų bendrą tikėjimą į nepriklausomybę ir savo kiemo privatumą. Jeigu jie, nors dabar, pavėlavę pasireikšti sprendžiant pokario Lietuvos likimą, griežtai užimtų savos Lietuvos poziciją, mūsų reikalai pasitaisytų staigiai. **Nesvarbu, kokia Lietuva, svarbu, kad ji sava!** Nacionalinis lietuviškas motyvas čia turėtų lemti prieš svetimšališką ir svetimdvasišką. Tai privalėtų pabrėžti net ir šiapusinė raudonoji lietuvių spauda, kaip kryptį iš absurdo į protingumą.

Gaila, kad tikrosios rusų tautos protą išplovė valdančioji tautinė mažuma. Jeigu taip nebūtų, mes galėtume rusams pasiūlyti keletą sąlygų, kurias įvykdžius būtų atsiekta draugystė. Tos mūsų sąlygos yra kuklios:

1. Išjungti Lietuvą iš SSSR "Lithuania Propria" sienose su nepriklausoma nuo Maskvos administracija.

2. Sudaryti iš vietinių žmonių teritorinę Lietuvos apsaugą ir išvesti okupacinę rusų kariuomenę su dabartine civiline administracija 50 procentų apsėsta biurokratizmo.

3. Nuimti visus rusiškus naujadarus nuo Karaliaučiaus srities vietovių, tuojau pakeičiant juos tikraisiais lietuviškais vietovardžiais, grąžinti ten iš Rusijos vietinius gyventojus su savo ūkine iniciatyva ir sritį galutinai įjungti į Lietuvą.

Išpildžius tas sąlygas aiškėtų, kad rusai tikrai tiki į taikingą teritorinių klausimų sprendimą, pradėdami nuo savo senųjų kaimynų, kuriems rusų tauta už gyvybę yra nuo amžių skolinga. Tai būtų tikrasis žingsnis į žmonišką tautų susipratimą ir lemiamai naudingas. Lietuviai, veikdami savo tėvynėje, pakeltų krašto ūkio lygį ir užtikrintų rusams pajūrio saugumą, atpalaiduodami jų karines jėgas gynimui savo Rytų, kuriems pavojus, dėl prastai panaudoto socializmo, nuolatos didėja.

Dabartinė būklė reikalauja iš tikrųjų rusų griežto sprendimo juos valdančios grupės atžvilgiu, kuri rusų vardu vykdo tarptautinius nusikaltimus, jiems suversdama atsakomybę. Naudodami rusų nacionalinius jausmus, bendri priešai kursto tarp tautų neapykantos ugnį, kad joje sudegę paliktumėm tretiems taiką ir gerovę. Todėl, kol nevėlu, visi suglauskime kovos gretas, be tarpusavio pavydo ir keikimo, prieš klastingą priešą, mintantį dorų tautų krauju. Nėra nieko neįmanomo, kai pavartojame sveiką protą ir gerą valią. Savi už savus!

V. Gintenis

*

Prezidentūros "turtai"

Iš kelių brooklyniečių patyrėme smulkmenų, kas atsitiko su tais daiktais, paliktais prezidentūroje, kai Lietuvos respublikos prezidentas Ant. Smetona su šeima, įsibrovėlių iš Rytų spaudžiamas, išvyko į Vakarus.

Mūsų pasakotojai sako, kad tuo metu gyvenę Kaune, Prūsų gatvėje, kur tame pačiame name butą turėjusios dvi "prezidento" Paleckio pusseserės — Višinskaitės. Viena iš jų buvusi labai pamilusi dėdę Paleckį, o kita, rodos, Ados vardu, buvusi tikra lietuvaitė ir tarp kitko labai jautusi, kuo kvepia naujasis "prezidentas". Ada nekartą draugų tarpe juokavusi, jog jų dėdė norėjęs, kad Kauno Karo Muzėjuje greta prezidentų Smetonos, Stulginskio ir Griniaus paveikslų būtų pakabintas ir Justo Paleckio portretas...

Kai Paleckis su Paleckiene užėmė prezidentūrą, tai ten, girdi, atradę turto. Moterims tinkamu "grobiu" Paleckienei nebuvo patogu naudotis viešai. Todėl Paleckis atrado kelią... Pasikvietęs savo pusseseres Višinskaites, Paleckis leido joms pasirinkti moteriškų daiktų. Ir jos iš prezidentūros išvilko du prikrautus odinius lagaminus su "fašistiniu turtu".

Laimingos Višinskaitės "turtą" pargabeno į savo butelį Prūsų gatvėje.

Tačiau ilgai dėl to džiaugsmo nebūta. Viena iš tų Višinskaičių turėjo neaiškių spalvų lankytojų, tai, berods, antros dienos vakare po "vizito" prezidentūroje, Višinskaitės pasigedo abiejų lagaminų.

Tuoj buvo pranešta "prezidentui", o šis užkinkė policiją lagaminų ieškoti. Subėgo dešimtis policininkų, saugumo atstovų. Įniko tardyti visus įnamius. Ypač buvo nepatenkintas vienas lietuvis, pavirtęs komunistu, kažkoks Pienocentro pareigūnas. Jis, esą, policijai priekaištavęs, kodėl kratos nėra daromos tame pat name gyvenusių buv. Lietuvos karininkų butuose.

Abu lagaminai taip ir nebuvo rasti. Veltui atėjo, taip ir išėjo. Vėliau buvo girdėti, kad tie daiktai "atrasti" prezidentūroje, buvo pardavinėjami Kauno turgavietėje — talkučkoje.

* * *

J. A. Valstybės nėra jokia demokratija. Šios valstybės steigėjai aiškiai atmetė grynąją demokratiją, kai jie kūrė konstituciją, pritaikintą amerikietiškai sistemai. Tokia konstitucija yra pirmoji žmonijos istorijoje.

Joki Amerikos valstybės įkūrimo dokumentai ir nemini jokios demokratijos. Amerikietiška valdymosi sistema yra pagrįsta moraline santvarka ir natūraliniais įstatymais. Jurgis Vašingtonas vyriausybės iždo sekretoriui A. Hamiltonui kartą pasakė: "Mes esame respublika. Tikroji laisvė niekada nerandama nei despotizme, nei kraštutinėje demokratijoje".

C. S.

* * *

KUBOS AMBASADOS MONTEVIDEO, URUGVAJUJE kultūros atašė Rolando Santana Reyes, 1963 m. slapta paliko ambasadą ir vienai didžiausių Montevideo laikraščių redakcijai perdavė dokumentus, kurie liudija tikrąsias Kubos ambasados tarnautojų pareigas. O tos pareigos yra šnipinėjimas ir subversija. Pagal Reyes dokumentus galingiausia asmenybė Montevideo ambasadoj yra ne pats ambasadorius, bet "trečiasis sekretorius", pavarde Earle Perez Fridman. Jis yra viso šnipinėjimo ir subversijos vadovas ir organizatorius.

N. R.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Prof. Dr. Juozas Eretas, TREMTIS —PRAKEIKIMAS AR UŽDAVINYS? Kiekvienam išeiviui - tremtiniui aktualios, gilios mintys. Išleido Šaltinis, 21 The Oval, Hackney Rd., London E 2, Great Britain. Kaina 20 centų (1 šilingas 6 penai).

Vyt. Alantas, 9 DRAMOS VEIKALAI (Buhalterijos klaida, Aukštadvaris, Ragučio šaltinėlis, Visuomenės veikėjai, Šiapus uždangos, Sąmokslas prieš savuosius, Žodžiai iš anapus, Penkios minutės prieš dvyliktą, Kyla vėtra ūkanose), 386 psl. Išleido SROVĖ, Čikagoje. Viršelis ir autoriaus paveikslas Ed. Vasiliausko, vinjetės V. Vijeikio. Knyga su aplanku. Atspausta 400 egz. Gaunama pas autorių: 15363 Freeland, Detroit, Mich. 48227 — prisiunčiant $5.00.

Vasario 16 d. priėmimas Lietuvos Pasiuntinybėje, Vašingtone. Ponia O. Kajeckienė sega gėlę poniai Angier Biddle Duke, ambasadoriaus protokolo šefo žmonai. Photo De Kun.

Prezidento ANTANO SMETONOS minėjimas Ročesteryje

Sausio 12 d. vietos L.V.S. Ramovės skyrius iškilmingai paminėjo buvusio Lietuvos prezidento Antano Smetonos 20 metų mirties sukaktuves:

sekmadienio rytą per lietuvišką radijo valandėlę kalbėjo plk. Pr. Saladžius, skyriaus garbės pirmininkas. Pamaldo e, kurios įvyko šv. Jurgio parapijos bažnyčioje, ramovėnai su skautais dalyvavo organizuotai su savo vėliavomis. Tai dienai pritaikintą pamokslą pasakė kun. A. Račaitis.

Po pietų parapijos salėje įvyko iškilminga akademija, kurią atidarė skyriaus valdybos pirmininkas Valerijonas Vitkus, sugiedant JAV ir tautos Himnus. Paskaitą apie velionies gyvenimą bei jo nuopelnus lietuvių tautai bei valstybei skaitė Jonas Miškinis. Meninė dalis buvo pradėta A. Vaičiūno giesme "Kritusiems šauliams", kurią sugiedojo LB vyrų choras, vadovaujamas Jono Adomaičio. Giesmė buvo išklausyta susirinkusiems atsistojimu pagerbiant žuvusius už Lietuvos laisvę. Sudainavus kelias dainas skautėms, Pranas Puidokas įspūdingai padeklamavo ištrauką iš Putino poemos "Kunigaikštis Žvainys". Pabaigai vyrų choras nuotaikingai sudainavo "Pajūrio dainą", "Gaudžia trimitai", ir "Mes žengiam".

Minėjimo metu Lietuvos laisvės kovų invalidams paremti surinkta 85 dol. 50 centų, kurie persiųsti jų centro valdybai. jkm

Clevelandiečiai padeda vainiką mauzolėjuje, sausio 11 d., paminėdami prezidento Antano Smetonos 20 metų mirties sukaktuves.

KULTŪRINĖ POPIETĖ

Čikagos ramovėnę sk. v-ba š. m. vasario 9 d. Jaunimo Centre suruošė kultūrinę popietę. Dalyvavo ramovėnai, birutininkės, jų šeimos ir svečiai. Įėjimas buvo nemokamas. Dail. A. Rūkštelė, sk. v-bos pirm., popietę atidarė trumpu žodžiu. Padėkojo dalyviams už atsilankymą ir paaiškino programos turinį. Programoje buvo poeto St. Santvaro poezijos kūriniai, perduoti ilgo grojimo plokštelėmis. Be to, J. Stankūnas, sk. v-bos sekretorius, pademonstravo jo paties padarytas spalvotas filmas iš ramovėnų gyvenimo, būtent: karių kapų lankymą kapų puošimo dieną, atkurtos Lietuvos kariuomenės šventės minėjimą ir N. Metų sutikimą. Visi dalyviai buvo pavaišinti kavute, pyragaičiais ir kiek sustiprinta vitaminų sunka. Išlaidoms padengti vyko loterija. Loterijai skanų tortą paaukojo Marquette Parko delikatesų krautuvės savininkės L. Žvinienė ir S. Urbonienė. Už tai joms ramovėnų valdyba reiškia nuoširdžią padėką. Popiete dalyviai buvo labai patenkinti. Apie 3 val. buvo praleista - pabendrauta kultūringoj, jaukioj aplinkumoj. Už tai nuoširdi padėka priklauso ramovėnų valdybai.

A. Rėklaitis

DĖL ČIKAGOS RAMOVĖS SK. VEIKLOS

Skyriaus 1963 m. veikla, per ištisus metus, galėjo duoti geresnius rezultatus. Štai norisi priminti keletas parengimų:

1. Išvažiavimas buvo surengtas labai toli. Todėl nedavė jokių pajamų. Nors skyriaus nariai prašė daryti parengimą KARIO parėmimui kur nors netoli Čikagos.

2. Kariuomenės minėjimas buvo vykdomas šeštadienį iš ryto! Kodėl ne sekmadienį? Kai visi žmonės laisvi. Negi palikęs darbą, prekybą ir kitus žemiškus reikalus vyksi į minėjimą? Būtų nereikėję vėliau korespondentui aimanuoti ir išmetinėti, kad susirinko maža žmonių. Valdyba turėjo taikintis prie visuomenės.

3. Jei kas rengiama, tai kodėl neišnaudojama visi žinių skelbimo būdai? Į dienraščius dar parašoma, kad rengiamas parengimas, bet kodėl nepasiunčiamos žinios ir į lietuviškas radio valandėles, kurios tokius švenčių skelbimus skelbia veltui? Negi Sk. valdyba nežino, kad pav. Sophie Barcus šeimos valandos klauso tūkstančiai lietuvių? Tačiau iš valdybos jokio laiško!

Jei ką darome, tai darykime. Belskime į visas duris ir veikla bus gyvesnė.

Balys Svalia

A. A. VIRŠILA ANTANAS CHODECKAS

Čikagos Ramovės skyrius ir vėl neteko nario — vėliavnešio Antano Chodecko, kurį negailestinga mirtis, 55 metus teturintį, išrovė iš gyvųjų tarpo 1964 m. sausio 10 dieną. Velionis mirė šv. Luko ligoninėje, darant širdies operaciją. Chodeckas buvo gimęs Šiaulių mieste, bet augęs ir mokslus ėjęs Kaune, kur jo tėvai, Teodoras ir Nina, persikėlė iš Šiaulių. Dar visai jaunas, savanoriškai įstojo į Lietuvos kariuomenę ir ilgus metus tarnavo Kauno Karo komendantūroje, eidamas įvairias pareigas ūkio atskaitomybėje ir internuotų lenkų stovykloje. Buvo nepaprastai pareigingas ir darbštus žmogus.

Raudonųjų ir rudųjų okupacijų metu dirbo privačiose įmonėse buhalteriu. 1941 metais, prasidėjus vokiečių - rusų karui, su žmona partizanavo Kauno mieste ir apylinkėse, priklausydamas partizanų grupei, kuri susidarė Šaulių namuose ir kurios vadu buvo kpt. Povilas Dirkis.

Ištikus Lietuvą galutinai tragedijai, Chodeckas pasitraukė su šeima į Vakarus. Apsigyveno Bavarijos provincijoje, Kemptene. Vėliau persikėlė į Memingeną, kur dirbo tremtinių stovykloj daržininku ir gaisrininku. 1949 m. emigravo į JAV ir apsigyveno Čikagoje, kurioje išgyveno iki mirties, dirbdamas miesto sodininkystėje.

Jis priklausė eilei organizacijų: L. V. S. Ramovei, L. Bendruomenei, Prekybos rūmams, demokratų lygai ir kt. Liko šeima: žmona Ona ir dvi dukrelės — Dalia ir Virginija, kurios yra studentės ir priklauso Ateitininkų korporacijai. Velionis buvo aktyvus jaunųjų ateitininkų globėjas ir rėmėjas, o L.V.S. Ramovės Čikagos skyriaus ilgametis vėliavnešys.

Ant. Chodecko palaikai buvo pašarvoti Ant. Phillips koplyčioje. Karstą išnešant į šv. Jurgio bažnyčią, buvęs kariuomenėje jo vadas kpt. P. Dirkis, L.V.S. Ramovės Čikagos skyriaus, Kauno komendantūros karių ir savo vardu, pasakė atsisveikinimo kalbą. Po pamaldų iš bažnyčios velionis buvo nulydėtas į šv. Kazimiero kapines ir sausio 13 d. palaidotas dalyvaujant šeimos nariams, giminėms ir draugams.

Paulius Erdvys

A. A. PETRAS JASKELEVIČIUS

Sausio 18 d. mirė Lietuvos laisvės kovų dalyvis Petras Jaskelevičius, sulaukęs 61 m. amžiaus, gimęs Trakuose. Amerikoje išgyveno 15 metų. Su jo mirtimi Philadelphijos ramovėnai neteko dar vieno laisvės kovotojo, didelio patrioto ir aktyvaus Lietuvių bendruomenės nario. Buvo viengungis, gyveno pas savo artimą draugą Česlovą Jovaišą, kuris rūpinosi laidotuvėmis ir palydėjimu į amžino poilsio vietą. Sausio 22 d. negausaus būrelio draugų ir pažįstamų buvo nulydėtas į šv. Kryžiaus kapines.

* * *

— **Eugenijus Čelkis** parašiut'ninku tarnauja JAV kariuomenėje. Prieš pusketvirtų metų jis atvyko iš Lietuvos.

* * *

LIETUVIAIS TURIME MES BŪTI

Visi atsimenam kaip mūsų spauda pradėjo kelti balsą prieš lietuvių jaunimo nutautėjimą. Buvo pasiūlymų kaip veikti ir patarimų, kaip nutautėjimą sulaikyti. Turėjome pagalvoti. Seniau kovojome už Lietuvos laisvę ir jos nepriklausomybę. O dabar prisieina kovoti jau už tautiškumą ir lietuvybės išlaikymą. Daug kas įsijungė į tą darbą, sakydami: "ar šunes los ir vilkai staugs — lietuviais turime mes būti".

Turėjau galimybę panaudoti daug senų istorinės reikšmės raštų. Prof. dr. Šapokos patariamas, parašiau istorinio - geografinio turinio knygą "Visgailis". Siekiau tikslo: kad tų raštų nors pėdsakai išliktų Lietuvos istorijai, o pats veikalas, kad jį skaitant, žadintų mūsų priaugančiam jaunimui tautiškumą, Tėvynės meilę ir tuo mažintų nutautėjimą.

Žinodamas, kad dabarties jaunimas nemėgsta aiškinimų ilgais sakiniais, rašiau poemos būdu, trumpiausiais ir ryškiausiais sakiniais. Rašiau vi-

Kaina
24 a

sai nejieškodamas aš jokios tuščios garbės, o tik norėdamas (kaip knygos įžangoje pasakyta), kad jaunimas, skaitydamas knygą, galėtų domėtis, mokytis ir tikriau pažinti Lietuvos geografiją, istoriją, savo protėvius ir patį Lietuvos kraštą; kad įsigytų tautiškumo, meilės Tėvynei, o taipgi, kad pažintų lietuvių tautos gyvenimą ir jos kovas su žiauriais Lietuvos priešais, kurie ir dabar tokie tebėra.

Knyga jau paplito visur, kur tik lietuvių yra. Nors ji ir turėjo nustumti užtvaras, kurias taisė atominės gadynės fantastai "kritikai". Ją dabar jau įsigijo arti šimtas JAV ir Kanados šeštadieninių mokyklų ir gimnazijų. Be to, daug jų įsigijo visų kontinentų, nekomunistinių valstybių universitetų knygynai. O daugiausia knygų pirko savo jaunimui visų šalių lietuviai tėvai.

Iš knygas įsigijusių mokslo įstaigų ir žymių lietuvių veikėjų gauta daug gerų knygos įvertinimų. Pažymima, kad knyga duoda daug lietuviškumo ją skaitančiam ir žymiai atgaivina atsilikusį nuo lietuvybės.

Kas iš lietuvių, ypač karių šeimų, dar norėtų knygą "Visgailis" įsigyti, tai reikia jau pasiskubinti, nes nebedaug jų yra likę. Knyga graži, paveiksluota, turi 242 psl.; kaina 3 dol. Ją galima gauti "Kario", "Darbininko" ir "Dirvos" administracijose, taipgi pas platintojus ir pas mane, adresu: **232 Warren St., Hudson,** N.Y., U.S.A.

J. Vėgėlis

— — —

Redakcija gavo iš Argentinos buvusio kario Prano Liuolio pagalbos šaukiantį laišką. Žemiau kai kurios to laiško ištraukos:

"Broliai lietuviai, kariai-savanoriai ir šauliai.

prašau Jūsų pagalbos, nes mano sveikata visai nusilpo, buvau daug kartų operuotas, likau nedarbingas. Argentinoje viskas labai brangu, streikuoti negali, tai senam žmogui lieka tik numirti, nes esi bevertis, nenaudingas. Ale buvau naudingas, kol jaunas. Išdirbau čia 31 metus . . .

Buvau reikalingas ir tais laikais, kai mūsų šalį lenkai okupavo 1919 m. Daug jaunų vyrų ir su jais mano brolis tada pabėgo į Lietuvą, o kurie nebėgo, tai daugumas invalidais paliko nuo kankinimų ir mušimo. Buvau įtartas ir aš, gavau mušti ir mano seni tėvai gavo. Ypač smarkiai gavome lupti, kai 1920 m. lenkai antrą kartą užėmė Marcinkonis. Tada lenkai klojime pakorė mūsų kunigą, kad buvo savanorių organizatorius. Buvau suimtas ir kalinamas, laimė, kad suėmę nerado pas mano ginklo. Taip persekiojo mane iki 1922 m., kai ir aš pabėgau į nepriklausomą Lietuvą.

Pabėgęs pastojau į partizanus Merkinėje. Tada teko susidurti su lenkais kelis kartus ties Perloja, Kapčiamiesčiu ir, paskutinį kartą, Varviškėse 1923 m. prieš Velykas. Tada dalyvavo ir 6 p. p. ir lenkai buvo nugalėti, jų partizanų gaujos buvo sumuštos.

Atleistas iš partizanų, įstojau į šaulių rinktinę Kaišiadoryse. Mūsų vadas tada buvo Juozas Grybauskas, raštvedys Montvilas. Turėjome ir ten vargo su lenkais ir žydais. Kai kelis kartus išdažėme nelietuviškas iškabas, tai po to mieste liko tik lietuviškos, buvo panaikintos lenkiškos, rusiškos ir žydiškos.

1923 m. dalyvavau Klaipėdos išvadavime. Išvykome iš Kaišiadorių kartu su Karo Mnokykla ir studentais. Daug yra dalykų, gerbiamieji, kad negalima dabar sakyti, kas teko daryti, ir kas teko išgyventi, daug brolių paaukojo dėl to savo gyvybes ir sveikatos neteko. O mes gyvi vis budėjome, būdami tai partizanais, tai šauliais, tai kareiviais ar policininkais. Taigi nuo 1924 m. iki 1927 m. ir aš buvau policininku Alytuje I nuovadijoj ir pasienio policijoj buvau sargybos viršininku Maskauskos kaime, Varėnos V rajone, ant lenkų sienos. Bet 1927 m. gruodžio 16 d. atsisveikinau su Lietuva. Atrodo, kad jau amžinam nematysiu Tėvynės.

Drįstu prašyti pagalbos, broliai lietuviai. Ir turtingi prašo, tautos prašo taip pat. Tikiuosi, jog neapvilsite manęs. Laimingų dienų visiems"...

KARIO redakcija siunčia P. Liuoliui nemokamai KARĮ. Kas norėtų sušelpti šį buvusį Lietuvos partizaną, šaulį ir karį, rašykite jam tiesiai šiuo adresu: Francisco Liuola, C. Catamarca 615, Lomas de Zamora (Bs. As.), Rca Argentina, S. A.

GYVENIMAS PABALTIJO VALSTYBĖSE,

pagrindinai iškorporuotose į Sovietiją, yra geresnis kaip senojoje Sovietų Sąjungoje. Tik vėliau, savo istorijos bėgyje, tos balstybės pateko sovietų valdžios palaimon, todėl jos dar vis tebeturi savo senųjų dvasinių ir medžiaginių atsargų, kuriomis tebesinaudoja, nežiūrint rusų intensyvių pastangų jas nutautinti.

E. V. Kuehnelt-Laddihn,
Nat. Rev. vas. mėn. 1964

TIE RYTŲ EUROPIEČIAI

kurie po karčių pamokų, gautų šio šimtmečio paskutinio ketvirčio bėgyje, dar vis trokšta laisvės, tikisi sulaukti savo kančių ir paniekos galo per visuotiną pasaulinų gaisrą — karą, bet ne per Vakarų pagalbą; jie tikisi išvadavimo per karą, ar didžiąją revoliuciją, į kurią būtų įtraukta visa Rytų Europa, bet nesitiki laisvės iš taikos ir koegzistencijos. Todėl abejotina, kad mūsų karštos maldos už taiką rastų nuoširdesnį atgarsį į rytus nuo mūro sienos, spygliuotų užtvarų ir minų laukų, kurie skiria mūsų pasaulį nuo jų.

E. v. Kuehnelt-Leddihn,
Nat. Rev. vas. m. 1964

VISOJE ŽMONIJOS ISTORIJOJE

nerasite tokios absurdiškos ir idiotiškos institucijos, kaip ši asamblėja (Jungtinės Tautos), kur Rwanda ir Zanzibaras, balsuoja lygiomis teisėmis su J.A. Valstybėmis, Prancūzija ar Rusija.

J. Burnham, Nat. Rev. vas. m. 1964

— —

AUKOJO KARIUI:

$10.00 — LVS "Ramovė" Philadelphia Skyrius;

Po $5.00 — Dambrauskas M., Kennydale, Wash.; Lungys B., Chicago, Ill.; Perminas V., Detroit, Ill.

Po $4.00 — Abaravičius K., Chicago, Ill.; Diržys A., Brooklyn, N. Y.; Dudėnas K., Chicago, Ill.; Jakimavičius Vl., Brockton, Mass.; Jonušas Br., Omaha, Nebr.; Kaklauskas J., Cleveland, Ohio; Pečenkis P., Elizabeth, N.J.; Plechavičius P., Chicago, Ill.; Rumša Z., Chicago, Ill.

$3.00 — Simonaitis Ona, Cicero, Ill.

Po $2.00 — Abraitis J., Chicago, Ill.; Barvydas St., Detroit, Mich.; Cieminis A. M., Rochester, N. Y.; Svilas B., Detroit, Mich.; Vizbaras J., Boston, Mass.

$1.50 — Mikolaitis J., Westwood, N. J.

Po 1.00 — Avižienis A., Chicago, Ill.; Balys A. A., Cleveland, Ohio; Gaižutis K., Cleveland, Ohio; Petraška Ed., Omaha, Nebr.; Povilavičius Ig., Yonkers, N. Y.

Nuoširdi KARIO padėka!

ECHO VALLEY lietuviška vasarvietė

Atidaryta ištisus metus. Lietuviai savininkai *Elena* ir *Julius GARMAI* visus maloniai kviečia atvykti. Iš anksto kreiptis:

ECHO VALLEY, Echo Lake, Pa. — Telef.: 717 - 424 - 1920.

DŽIAUGSMAS — POILSIS IR RAMYBĖ POCONO KALNUOSE

Kur vakar dienos malonumai — tampa rytdienos maloniais prisiminimais . . .

Puikūs ir patogūs kambariai su televizija, radijo ir voniomis, arba atskiri nameliai. Modernus baras, didelis maudymosi baseinas ir ežerėlis, 20 akrų miško, visokiausias sportas vasarą ir žiemą, šokiai ir geras lietuviškas maistas. . . . . **Nuolaidos: organizacijoms, stovykloms, suvažiavimams**

HOTEL NIDA CORP.

Visi maloniai kviečiami vasaros poilsiui prie Atlanto į viešbutį "NIDĄ" Asbury Parke, N. J., 7-tos ir Park Ave. kampe, telef. PR 4-7788. Švarūs kambariai, rami vieta, pigus ir skanus maistas.

Viešbučio salė išnuomojama įvairiems pobūviams. Prie viešbučio veikia restoranas ir baras. Patogus susisiekimas traukiniu ir autobusais.

Savininkai:

P. C. MAČIULIAI
Seventh & Park Avenues
Asbury Park, N. J.
Telefonas — PRospect 4-7788

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221 U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.